

Taiteet ja yhteinen innostus päiväkotiarjen rajoissa

Varhaiskasvatuksen opettajien ja lastenhoitajien käsitykset ja tarpeet taidekasvatukseen
liittyen

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä,

Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Syksy 2021

Sini-Janika Koivumäki

Sosionomi (ylempi AMK), Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä Tiivistelmä
Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Tekijä	Sini-Janika Koivumäki	Vuosi 2021
Työn nimi	Taiteet ja yhteinen innostus päiväkotiarjen rajoissa — Varhaiskasvatuksen opettajien ja lastenhoitajien käsitykset ja tarpeet taidekasvatukseen liittyen	
Ohjaaja	Paula Rantamaa	

TIIVISTELMÄ

Varhaiskasvatus on viime vuosina kohdannut muutoksia ja sen laatuun on kiinnitetty enenevässä määrin huomiota. Samaan aikaan taiteen positiiviset vaikutukset ihmiseen kiinnostavat yhä enemmän. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös taidekokemusten tarjoaminen, joten päiväkotien taidekasvatus on aiheena kiinnostava.

Tässä laadullisessa opinnäytetyössä tutkittiin varhaiskasvatuksen opettajien ja lastenhoitajien näkemyksiä päiväkotien taidekasvatuksesta. Tavoitteena oli saada kokemuspohjaista tietoa siitä, mitkä tekijät vaikuttavat taidekasvatukseen päiväkodissa ja mitä työntekijät tarvitsevat voidakseen toteuttaa laadukasta taidekasvatusta. Tutkimus toteutettiin suuressa suomalaisessa kaupungissa ja opinnäytetyöhön kerättiin kaksi aineistoa. Webropol-kyselyllä kerätty aineisto koostui 19 vastauksesta ja kolme työntekijää osallistui teemahaastatteluihin.

Tulokset kertoivat, että taidekasvatus koettiin tärkeäksi osaksi varhaiskasvatusta, vaikka sen toteuttaminen myös haastoi työntekijää. Yhteistyö, luovuus ja innostus tukivat taidekasvatusta. Harrastuneisuus auttoi työntekijää taidekasvatuksessa, mutta esimerkiksi aika ja päiväkodin tilat rajoittivat toimintaa. Työntekijöiden suurimpia tarpeita olivat käytännönläheinen koulutus sekä materiaalit ja välineet. Tulosten perusteella rakenteiden ja käytäntöjen luominen yksikötasolla taidekasvatuksen toteuttamiselle sekä kehittämiselle on tärkeää. Säännöllisyyden avulla olisi mahdollista edistää yhteisiä toimivia käytäntöjä ja rohkaista työntekijöitä lähestymään taidekasvatusta uusin tavoin.

Avainsanat Päiväkoti, taidekasvatus, varhaiskasvatus

Sivut 86 sivua ja liitteitä 11 sivua

Author	Sini-Janika Koivumäki	Year 2021
Subject	Arts and the Shared Enthusiasm within the Limits of Everyday Life in Day Care Centres — Early Childhood Teachers' and Childcarers' Perceptions and Needs Concerning Art Education	
Supervisor	Paula Rantamaa	

ABSTRACT

In recent years early childhood education has faced many changes and we have been paying more attention to its quality than before. At the same time, we are more and more interested in the positive effects of arts. Artistic experiences should also be a part of early childhood education so art education in day care centres is an interesting subject.

This qualitative thesis explores the experiences and views that teachers and childcarers in early childhood education and care have on art education. The aim of the thesis was to get experience-based information about the factors that affect the way art education is being implemented in day care centres. It was also important to find out what the employees working in them need so that they can offer art education of the highest possible quality. The research for this thesis was done in a big Finnish city and two sources of data were used. The first data was collected through a Webropol survey, and it consisted of 19 responses. The other data was compiled through three thematic interviews.

The results obtained indicate that art education was seen as an important part of early childhood education even though it could be challenging to implement. Cooperation, creativity and being enthusiastic seemed to promote art education. Being interested in arts helped employees to carry out art education, but for example time available and the facilities of day care centres set limits to it. Practical continuing education and art supplies were the things that the teachers and childcarers in early childhood education and care needed most. Based on the research results it is important to create structures and practices

for art education individually in different day care centres. Regularity would make it possible to promote shared good practices and encourage employees to take a new approach to arts education.

Keywords Day care centre, art education, early childhood education

Pages 86 pages and appendices 11 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön tavoite ja yhteys työelämään	2
2.1	Opinnäytetyön yhteistyökumppani	2
2.2	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	3
3	Varhaiskasvatus	4
3.1	Varhaiskasvatuksen sisällöt ja merkitys	5
3.2	Varhaiskasvatuksen historiaa	6
3.3	Varhaiskasvatus muutosten keskellä ja mediassa	8
4	Taidekasvatus ja taiteen vaikutukset	10
4.1	Taidekasvatuksen historiaa	10
4.2	Taidekasvatus kestävän kehityksen näkökulmasta	11
4.3	Taiteen vaikutuksista	12
5	Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa	13
5.1	Taidekasvatuksen historia ja luonne päiväkotiympäristössä	14
5.2	Kuvataide	15
5.3	Musiikki	16
5.4	Sanataide	16
5.5	Luova liikunta	17
5.6	Draamakasvatus ja teatteri	18
5.7	Varhaiskasvatuksen työntekijä taidekasvattajana	19
6	Opinnäytetyötutkimuksen toteutus	22
6.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	22
6.2	Työntekijöiden näkemykset ja tarpeet tutkimuskohteena	23
6.3	Sähköinen kysely ja teemahaastattelu aineistonkeruumenetelminä	24
6.3.1	Kyselyn toteuttaminen	25
6.3.2	Teemahaastatteluiden toteuttaminen	27
6.4	Sisällönanalyysi analyysimenetelmänä	29
6.5	Tutkimuksen eettisyys	31
7	Kyselyaineiston tulokset	32
7.1	Kuvaus kyselyyn vastanneista työntekijöistä	32
7.2	Lasten innostus, kuvataide ja musiikki yleisimpiä elementtejä	33
7.3	Myönteinen ilmapiiri tärkeä taidekasvatukselle	35
7.4	Materiaalien ja välineiden vaikutus taidekasvatukseen	36

7.5	Luovuuden ja tietotaidon merkitys taidekasvatuksessa.....	37
7.6	Ajan puute taidekasvatuksen haasteena	38
7.7	Päiväkoti taidekasvatuksen ympäristönä	39
7.8	Käytännönläheinen koulutus tervetullutta.....	40
7.9	Yhteistyön tärkeys taidekasvatuksessa.....	42
7.10	Työntekijöiden tarpeina mahdollisuus oppia sekä materiaalit ja välineet....	45
7.11	Yhteenveto kyselyaineistosta	47
8	Haastatteluaineiston tulokset	48
8.1	Kuvaus haastelluista työntekijöistä.....	49
8.2	Taidekasvatus työvälineenä ja ilmaisukeinona arjessa.....	50
8.3	Laadukkaan taidekasvatuksen toteuttamisen haastavuus.....	51
8.4	Struktuurin merkitys materiaalien ja välineiden hankinnassa	53
8.5	Työntekijän harrastuneisuuden vaikutus taidekasvatukseen	55
8.6	Unelmana lasten näköiset ja pitkiin projekteihin kutsuvat tilat.....	56
8.7	Koulutukseen osallistumisen merkityksellisyys ja haasteet	58
8.8	Riittävä työntekijämäärä monipuolisuuden ja yksilöllisyyden tukena	60
8.9	Selkeiden rakenteiden ja turvatun arjen merkitys taidekasvatukselle.....	61
8.10	Taidekasvatuksen sanoittamaton asema päiväkodissa	62
8.11	Yhteenveto haastatteluaineistosta.....	63
9	Johtopäätökset	66
9.1	Taidekasvatus oleellinen osa varhaiskasvatusta.....	66
9.2	Työyhteisö voimavarana	67
9.3	Tilojen ja ajan asettamat rajat	68
9.4	Suurimpina tarpeina materiaalit ja välineet sekä koulutus	68
9.5	Taidekasvatus osaksi yhteistä toimintakulttuuria	69
10	Pohdinta	71
10.1	Täydennyskoulutukset työntekijän oikeutena ja velvollisuutena	72
10.2	Päiväkodin toimintakulttuuri, luovuus ja johtajan rooli	73
10.3	Tuoreita tutkimuksia ja jatkotutkimusehdotuksia.....	75
10.4	Opinnäytetyötutkimuksen luotettavuus.....	77
10.5	Lopuksi	79
	Lähteet.....	81

Kuvat, taulukot ja kaavat

Kuva 1 Kyselyyn vastanneiden työntekijöiden koulutustausta.....	33
Kuva 2 Kyselyvastaajien tieto tavoitteiden saavuttamisesta taidekasvatuksella.	38
Kuva 3 Kyselyvastaajien arviot työympäristön toimivuudesta.....	40
Kuva 4 Kyselyvastaajien arviot siitä, onko työyhteisössä keskusteltu taidekasvatuksen kehittämistä.	43
Kuva 5 Kyselyvastaajien mahdollisuudet suunnitella taidekasvatusta.	44
Kuva 6 Kyselyvastaajien arviot pedagogisen dokumentoinnin käytännöistä.	45
Kuva 7 Kyselyvastaajien näkemykset siitä, mitä he tarvitsivat työnantajaltaan voidakseen toteuttaa laadukasta taidekasvatusta.....	47

Liitteet

Liite 1	Aineistonhallintasuunnitelma
Liite 2	Webropol-kyselylomake varhaiskasvatuksen työntekijöille
Liite 3	Tutkimuksen saatekirje kyselyä varten
Liite 4	Haastattelukutsu
Liite 5	Teemahaastattelurunko

1 Johdanto

Viime vuosina varhaiskasvatuksen laadusta ja sisällöstä on keskusteltu paljon.

Varhaiskasvatus on Suomessa osa koulutusjärjestelmää, joten päiväkodeissa tapahtuvan toiminnan kehittämällä on merkitystä. Päiväkotia ei voida nykyisin nähdä vain huoltajien työssäkäynnin mahdollistajana. (Opetushallitus, 2020) Pedagogisen osaamisen merkitystä on korostettu ja päiväkotien henkilöstön koulutusvaatimukset ovat muuttuneet, jotta laadukkaan varhaiskasvatuksen tavoitteet olisi mahdollista saavuttaa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 §26 §27). Tämä muutos on synnyttänyt keskustelua ja tulee muokkaamaan varhaiskasvatustyötä tulevaisuudessa. Laatukeskustelun rinnalle nousee otsikoita, jotka kertovat esimerkiksi työvoimapulasta (Paavola, 2019). Muutosten keskellä päiväkodin arki on hyvin moninaista, sillä yhteiskunnallinen tilanne heijastuu myös varhaiskasvatukseen. Tasa-arvoisen yhteiskunnan rakentamisessa päiväkodilla on oma tärkeä roolinsa (THL, 2020).

Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen kohteena ovat varhaiskasvatuksen opettajien ja lastenhoitajien näkemykset taidekasvatuksesta. Työn tarkoituksena on selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat päiväkotiympäristössä tapahtuvaan taidetoimintaan ja mitä päiväkotien työntekijät tarvitsevat toteuttaakseen laadukasta taidekasvatusta. Työskenneltyäni useita vuosia varhaiskasvatuksen opettajana eri päiväkodeissa olen todennut, että työntekijöiden tarpeita taidekasvatuksen alueella ei ole riittävästi tutkittu. Opinnäytetyöni näkökulma syntyi siitä ajatuksesta, että työntekijöiden tulee saada äänensä kuuluviin alalta, jolla on tapahtunut viime vuosina monia muutoksia ja jonne samalla viestitetään päiväkotien taidekasvatuksen laadun olevan osin heikkoa (Repo ym., 2019, ss. 159).

Taiteen ja kulttuurin merkitys terveyden ja hyvinvoinnin kannalta on voitu todentaa kansainvälisillä tutkimuksilla. Kulttuuri- ja taidetoiminnan merkitys on Suomessa voitu huomioida myös sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevissa suosituksissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, 2018, ss. 3–5) Taiteiden tärkeys ihmiselle tunnustetaan ja niiden tulisi kuulua lapsillekin. Taidekasvatus on yksi varhaiskasvatuksen osa-alueista ja se liittyy hyvinvoinnin edistämisen lisäksi lasten taitojen kehittymiseen.

2 Opinnäytetyön tavoite ja yhteys työelämään

Varhaiskasvatusta ohjaa kaikkialla Suomessa paikallinen kaupungin tai kunnan oma varhaiskasvatussuunnitelma, joka tehdään ja jota päivitetään valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Varhaiskasvatukseen perustuvissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa luovuus liitetään ajatteluun ja oppimiseen. Näitä taitoja tulee tukea kehollisen ja sanallisen ilmaisun sekä kuvataiteen ja musiikin keinoin. Varhaiskasvatukseen tulee lisäksi muodostua niin suunnitellusta kuin spontaanista toiminnasta lasten osallisuutta unohtamatta. (Opetushallitus, 2018, ss. 7–8, 21–22, 42–43)

Varhaiskasvatustyön ja siihen sisältyvän taidekasvatuksen tutkiminen on tarpeen, jotta laatuvaatimukseen on mahdollista vastata. Tästä syystä taidekasvatuksen tarkasteleminen työntekijöiden näkökulmasta ja erityisesti heidän tarpeidensa kannalta valikoitui tämän opinnäytetyön aiheeksi.

2.1 Opinnäytetyön yhteistyökumppani

Opinnäytetyöni aihe nousi päiväkodin arjesta ja osin omasta työkokemuksestani varhaiskasvatuksen opettajana. Yhteistyökumppanina opinnäytetyössäni oli yhden Suomen suurimman kaupungin kasvatus- ja opetuspalvelut. Hahmoteltuani aiheita ja tutkimussuunnitelman ensimmäisiä versioita tiedustelin kyseisen kaupungin kasvatus- ja opetuspalveluiden johtavilta työntekijöiltä, onko vastaavanlaista tutkimusta käynnissä ja onko varhaiskasvatuspalveluilla heidän mielestään tarvetta tälle opinnäytetyölle. Yleisten laatuindikaattoreiden ja kaupungin oman strategian perusteella opinnäytetyötutkimuksen arvioitiin soveltuvan toteutettavaksi.

Tilaa ei halunnut nimeään mainittavan lopullisessa Theseuksessa julkaistavassa opinnäytetyössä, joten tämä asia on huomioitu aineistohallintasuunnitelmassa (Liite 1) ja opinnäytetyötä toteutettaessa. Monet erityispiirteet, kuten kaupungin oma varhaiskasvatussuunnitelma tai muut vastaavat seikat tekstissä viittaisivat tilaajaan, joten näitä asioita tuli välttää tietoperustaa ja raporttia kirjoitettaessa. Opinnäytetyön kannalta tämä ei ollut toteuttamista heikentävä tekijä, sillä varhaiskasvatus perustuu kaikkialla

Suomessa samoihin lakeihin ja määräyksiin, jolloin viitekehys on pääpiirteissään sama kaupungista riippumatta.

2.2 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Tämän laadullisen opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä päiväkotien taidekasvatuksesta ja heidän mahdollisuuksistaan toteuttaa taidekasvatusta omassa työssään. Taidekasvatuksen aseman vahvistamisen kannalta tiedon saaminen erityisesti työntekijöiden taidekasvatukseen liittyvistä tarpeista on merkityksellistä. Näkökulmani on työntekijälähtöinen, sillä usein aihetta lähestytään lapsilähtöisesti ja kuvataan sitä, mitä työntekijältä vaaditaan. Lapsilähtöinen näkökulma on tärkeä, mutta työntekijöiden valmiuksien ja mahdollisuuksien lisääminen vaikuttaa olennaisesti siihen, mitä he voivat lapsille tarjota.

Työurani varrella olen kohdannut tilanteita, joissa varhaiskasvatuksen arjen ja lisääntyvien laatuvaatimusten välille olisi kaivattu keinoista ja tiedosta rakennettua siltaa. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen huomio taidekasvatuksen aseman vahvistamisen tarpeesta näyttää kyllä tavoiteltavan päämäärän, mutta se ei vielä kerro miten siihen päästään. (Repo ym., 2019, s. 164) Riittäviä ratkaisuja ei tarjoa toki tutkimuksena suppea opinnäytetyökään, mutta se saattoi silti tuottaa käyttökelpoista tietoa taidekasvatuksen kehittämiseen.

Opinnäytetöitä on tehty aivan viime vuosinakin esimerkiksi siitä, millaisin keinoin onnistunutta taidekasvatusta on toteutettu yksittäisissä päiväkodeissa. Tämän opinnäytetyön lähtökohtana ei ollut kuitenkaan kertoa menestystarinoita, vaan tavoittaa varhaiskasvatuksessa työskentelevien yksilöiden kokemus taidekasvatuksesta ja tarpeistaan sen alueella. Opinnäytetyötutkimuksesta saatu tieto on hyödynnettävissä niin tilaajan kannalta kuin yksittäisten työntekijöiden toteuttamassa suunnittelutyössäkin. Mahdollisesti siitä voivat hyötyä myös yksityisen sektorin tahot, jotka tarjoavat esimerkiksi taidekasvatukseen liittyvää koulutusta.

Aineistoinani olivat kohdekaupungin kunnallisissa päiväkodeissa työskentelevien työntekijöiden vastaukset sähköisellä kyselylomakkeella esitettyihin kysymyksiin ja

teemahaastatteluilla kerätty tieto. Tutkimuksessa keskityttiin arkisiin kokemuksiin, joita oli niin päiväkotiryhmien vakituisilla kuin määräaikaisillakin työntekijöillä.

Opinnäytetyössä keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatus ja taidekasvatus, joita lähestyn avaamalla niiden merkitystä, historiaa sekä nykyisyyttä luvuissa 3 ja 4. Näiden asioiden käsitteleminen erillisinä lukuina on perusteltua syvemmän ymmärryksen saavuttamiseksi. Edellä mainitut luvut myös tarkentavat syitä siihen, miksi opinnäytetyön aihe oli perehtymisen arvoinen. Luvussa 5 käsittelen näitä kahta pääkäsitettä yhdessä ja tarkastelen sitä, millaisia sisältöjä varhaiskasvatuksen taidekasvatukseen liittyy ja millainen aikuisen rooli lasten parissa toteutettavassa taidekasvatuksessa on.

3 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on lapsen kokonaisvaltaista kehitystä tukevaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Varhaiskasvatus luo perustan myöhemmälle koulupolulle ja olennaista on myös vanhempien tukeminen kasvatustyössä. Varhaiskasvatusta toteutetaan päiväkotien lisäksi perhepäivähoidossa ja erilaisina avoimen varhaiskasvatuksen muotoina, mutta tässä opinnäytetyössä varhaiskasvatus viittaa käsitteenä päiväkodeissa tehtävään kasvatustyöhön. Työn kulmakivenä ovat jatkuvuus esimerkiksi ihmissuhteiden osalta, turvallisuus ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Tärkeää on lapsuuden itseisarvon ymmärtäminen sekä johdonmukaisen jatkumon rakentaminen päiväkodista esikouluun ja siitä eteenpäin kouluun kestävä elämäntapa huomioiden. Lapsen tie ihmisenä kasvamiseen tulee nähdä kokonaisvaltaisena tavoitteena ja ympäristö on rakennettava tasa-arvoiseksi ja tätä tavoitetta tukevaksi. Varhaiskasvatuksen sisältöihin kuuluu varsinaisen toiminnan lisäksi esimerkiksi monipuolisen ravinnon tarjoaminen ja lasten lepomahdollisuudesta huolehtiminen, joten perustarpeista huolehtiminen ja hoiva kuuluvat oleellisesti päiväkotien arkeen. Kaiken toiminnan keskiössä on lasten psyykinen ja fyysinen hyvinvointi.

(Opetushallitus, 2018, ss. 8–9, 20–23, 32–34)

Varhaiskasvatusta arvioidaan ja kehitetään myös kansainvälisellä yhteistyöllä. Tästä on esimerkkinä OECD:n toiminta, jossa Suomi on mukana. OECD toteuttaa hankkeita, ja laatu on ollut yksi olennainen asia varhaiskasvatusta arvioitaessa. Vuonna 2012 katsottiin, että Suomessa tulisi tutkia enemmän sitä, miten johtajuus, työolosuhteet ja koulutus vaikuttavat

varhaiskasvatukseen. Työn vetovoiman lisääminen esimerkiksi huomioimalla suunnittelu- ja arviointiaika sekä palkkaus nähtiin myös tärkeänä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021, s. 30)

3.1 Varhaiskasvatuksen sisällöt ja merkitys

Varhaiskasvatussuunnitelman sisällöt ovat laaja-alaisia. Varhaiskasvatuksen työntekijät tukevat ajattelun ja oppimisen kehittymistä sekä huomioivat kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehityksen. He sisällyttävät toimintaan ilmaisuun liittyviä, viestintäteknologisia sekä monilukutaidon kehittymiseen tähtääviä aineksia ja opettavat lapsia huolehtimaan itsestään arkisissa tilanteissa. Kaikessa toiminnassa tulee huomioida lasten osallisuus. (Opetushallitus, 2018, s. 24–26)

Varhaiskasvatukseen on alusta saakka kuulunut toiminnan ja havaintojen dokumentoiminen jollakin tavoin, mutta vuodesta 2016 siihen on kiinnitetty erityisesti huomiota. Dokumentointi liittyy toiminnan arviointiin ja voi hyvin toteutettuna vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogista dokumentointia. (Helenius & Lummelahti, 2018, ss. 162–163)

Englannissa professori Michael Marmot (Marmot ym., 2010, ss. 4–5) selvitti sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä runsaslukuisen tiiminsä avulla hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavia tekijöitä. Hän muotoili kirjoittajakumppaneineen toimenpide-ehdotuksia hyvinvoinnin ja terveyden sekä niiden alueella koettavan tasa-arvon edistämiseksi. Näistä toimenpiteistä jopa tärkeimmäksi nostettiin hyvien lähtökohtien turvaaminen lapsille. Lapsuudessa vallinneiden olosuhteiden oli todettu vaikuttavan voimakkaasti yksilön terveyteen ja hyvinvointiin, eivätkä myöhemmin toteutetut toimenpiteet välttämättä riittäneet korjaamaan aiempia kokemuksia. Laadukas varhaiskasvatus nähtiin osana tasa-arvoisesti toteutuvaan hyvinvointiin liittyviä toimenpiteitä. Koulutustasoon vaikutti kuitenkin eniten perhe, mikä taas loi tarpeen moniulotteisemmalle kumppanuudelle kodin ja eri tahojen välillä. Sosiaaliset taidot sekä kyky oppia liittyivät selviytymiseen elämässä ja niiden pohja katsottiin tärkeäksi luoda jo varhaislapsuudessa. (Marmot ym., 2010, ss. 4–5, 20–24, 62)

Päiväkodissa voidaan tarjota osa-aikaista varhaiskasvatusta kokoaikaisen lisäksi tai vuorohoitoa ja iltaan painottuvaa hoitoa. Varhaiskasvatuksen rinnalla käytetäänkin edelleen myös päivähoito-termiä. Monet lapset saattavat kuitenkin viettää päiväkodissa suuren osan valveillaoloajastaan, joten ei ole ollenkaan merkityksetöntä, mitä siellä tapahtuu.

3.2 Varhaiskasvatuksen historiaa

Nykyisen päiväkotitoiminnan juuret ovat Friedrich Fröbelin kehittämässä lastentarha-aatteessa, jossa korostuivat esimerkiksi luonnonläheisyys ja johdonmukainen eteneminen toiminnan vaikeustasosta seuraavaan. Fröbel suunnitteli alun perin koteja varten lahjoina ja askarteluina tunnettuja materiaaleja, jotka sittemmin kuuluivat oleellisesti hänen pedagogiikkaansa. Hänen askarteluissaan korostuivat yksinkertaiset sekä luonnosta peräisin olevat materiaalit, joilla taitoja harjoiteltiin. Askarteluihin sisältyi esimerkiksi kuvioiden muodostamista tikuilla, piirtämistä, pujottelua, pistelyä ja muovailua. (Salminen & Salminen, 1986, ss. 17–21, 75–78)

Fröbel avasi 1839 Leikki- ja askartelulaitoksen, jonka yhteydessä hän koulutti alaluokkien opettajia. Fröbelin tavoitteena oli kehittää kasvatusta, jota perheiden oli tärkeää toteuttaa pedagogin avulla. Leikki- ja askartelulaitos ei riittänyt täyttämään Fröbelin unelmaa, vaan sen yhteyteen perustettiin vuonna 1840 ensimmäinen lastentarha. Yhdeksän vuotta myöhemmin Fröbel aloitti lastentarhanopettajakoulutuksen uudessa kotikaupungissaan Liebensteinissa. (Salminen & Salminen, 1986, ss. 17–21)

Friedrich Fröbelin näkemyksissä luonto, perhe ja koti olivat merkityksellisiä asioita. Lasta tuli kasvattaa opettaen, mutta pääasiassa yhteisöllisyyden avulla. Lapsesta löytyvää elämänyhteyttä tuli vaalia ja voimistaa. Lastentarha-käsite vertautuu puutarhaan, jossa kasvit kasvavat samassa mullassa. Uskonnolla oli vahva asema Fröbelin filosofiassa, mutta hän tunnisti myös tarpeen kasvatuksen lapsilähtöisyyteen. Fröbel oli edelläkävijä siinä mielessä, että hän näki eron lapsen ja aikuisen toiminnan välillä. Lapsuus oli hänen mukaansa elämän tärkein vaihe. Hän myös korosti leikin merkitystä ja näki sen lapsen tärkeimpänä tehtävänä ja keinona oppimiseen, vaikka tämä poikkesi tuon ajan näkemyksistä. Kehittyäkseen lapsen tuli saada ensisijaisesti toimia ja toteuttaa itseään spontaanisti. (Salminen & Salminen, 1986, ss. 34–36, 41, 48–49)

Suomeen lastentarha-aatteen toi koululaitoksen kehittäjänä tunnettu Uno Cygnaeus, joka oli tutustunut Friedrich Fröbelin ajatuksiin jo ennen kuin perehtyi matkoillaan eri maiden kasvatusta- ja koulutusjärjestelmiin. Cygnaeus näki lapset avaimena kansan parempaan tulevaisuuteen ja halusi lastenseimet ja lastentarhat osaksi suomalaista kouluun valmistautumista. Päivähoidollisen tehtävän toteuttaminen lastentarhan avulla ei ollut Cygnaeuksen tarkoituksena, vaan lastentarhoilla oli kansansivistystehtävä. Kahteen iän mukaan koottuun ja ikätason mukaista toimintaa toteuttavaan osastoon jaettu lastentarha perustettiin Jyväskylään 1863. Friedrich Fröbelin ajatukset tuotiin Suomeen pääosin muuttumattomina ja ensimmäiset lastentarhanopettajat koulutettiin Saksassa. (Salminen & Salminen, 1986, ss. 90–101)

Lastentarhatoiminnan jatkumisesta ja kehittymisestä Uno Cygnaeuksen kuoleman jälkeen saamme kiittää opettajana toiminutta Hanna Rothmania. Rothman ei tyytynyt sivistämään hyväosaisia lapsia, vaan halusi auttaa erityisesti köyhiä lapsia ja aloitti kansanlastentarhatoiminnan 1888. Lastentarhatoiminta nähtiin seuraavalla vuosikymmenellä merkityksellisenä lapsen aseman edistäjänä ja perheiden tukimuotona. Lastentarhanopettajakoulutus alkoi Suomessa 1800-luvun lopussa yksivuotisena kasvattajakurssina, ja jo sitä ennen lastenhoitajia oli koulutettu Sörnäisten kansanlastentarhan yhteydessä. 1960-luvun lopusta lähtien Fröbelin kirjallisuus ei enää ollut osa opetusta uuden tiedon mahdollisesti syrjäyttäessä sen. (Salminen & Salminen, 1986, ss. 102–104, 106–107, 109)

Varhaiskasvatus on käsitteenä tunnettu laajemmin vasta 1970-luvun alusta saakka. Koulumaisuuden sijaan varhaiskasvatus on Suomessa rinnastettu huoltajien toteuttamaan kasvatukseen. Varhaiskasvatuksen on ajateltu kuuluvan hyvinvointiyhteiskunnan rakenteisiin, mistä johtuen varhaiskasvatuksen rinnalla on elänyt voimakkaana päivähoitoterminä. Monille varhaiskasvatuksen pääasiallisena tehtävänä onkin pitkään ollut mahdollistaa huoltajien työskenteleminen. Varhaiskasvatusta on opetettu lastentarhanopettajakoulutuksissa 1970-luvulta lähtien, mutta kasvatustieteen osana sitä on yliopistoissa opiskeltu vasta 1990-luvulta lähtien. (Karila ym., 2001, ss. 13–16) Pedagogiikan merkityksen huomioimisesta huolimatta päivähoito nähtiin vielä 1980-luvulla sosiaalipalveluna, jossa painottuivat tuokiot. (Niiranen & Kinos, 2001, ss. 71–72)

Päiväkotielämästä löytyy tutkimusaineistoa oppaiden ja toimintakertomusten muodossa, mutta ne eivät välttämättä ole tarjonneet kokonaisvaltaista kuvaa varhaiskasvatuksesta epäyhtenäisen luonteensa vuoksi. Ajatuksia toimintojen taustalla on ollut vaikeaa selkiyttää. On mahdollista, että eri alueiden lastentarhanopettajakoulutukset ovat tuottaneet päiväkoteihin erilaisia painotuksia ja yksittäiset yhteisötkin ovat kehittäneet erilaisia toiminta-ajatuksia. (Niiranen & Kinos, 2001, ss. 59–61)

3.3 Varhaiskasvatus muutosten keskellä ja mediassa

Varhaiskasvatus on ollut keskustelun kohteena viime vuosina moneen otteeseen. Yksi puhuttavista asioista lapsiryhmien kokojen sekä varhaiskasvatuksen ammattilaisten palkkojen ohella on ollut henkilöstörakenteeseen liittyvä muutos. Pedagogiikkaa on korostettu ja tässä yhteydessä varhaiskasvatuksen opettajan rooli on nähty merkittävänä. Tulevaisuudessa kahdella kolmasosalla päiväkodin henkilöstöstä tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus, ja tästä vähintään puolella varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 §37) Tämä muutos vaikuttaa sekä varhaiskasvatuksen lastenhoitajiin että sosionomeihin. Lakimuutoksen jälkeen opintonsa aloittaneet sosionomit eivät voi enää saada kelpoisuutta varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin, vaan tähän tehtävään vaaditaan vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto. Sosionomit taas voivat työskennellä varhaiskasvatuksen sosionomeina. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 26, § 27) Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuva oli vielä opinnäytetyön tekemisen aikaan hajanainen ja siitä päättää työnantaja (Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.). Varhaiskasvatuksen työvoimapulasta on jo aiemmin voinut lukea mediasta ja tämän kaltaiset muutokset lisäävät tarvetta varsinkin yliopistokoulutetuille varhaiskasvatuksen opettajille. Vuonna 2021 alkanut kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu on osoittanut, että päteviä varhaiskasvatuksen opettajia tarvitaan kipeästi lisää (Viinikka, 2021).

Päiväkodin johtajalla on nykyisin useimmiten vastuullaan useampi kuin yksi varhaiskasvatusyksikkö. Se tarkoittaa käytännössä sitä, ettei lähiesimies ole aina tavoitettavissa ja vastuu jakautuu esimerkiksi apulaisesimiehille. Aiheeseen on tartuttu pro gradu – tutkimuksen muodossa. Kyseisen tutkimuksen aineisto kerättiin kahdessa ryhmäkeskustelutilaisuudessa, joihin osallistui yhteensä seitsemän Tampereella työskentelevää päiväkodin johtajaa. Tutkielmassa todettiin, että johtajuuden muutos vaatii

toiminnan uudelleen organisoimista niin työntekijöiden kuin johtajien osalta. Hajautetun organisaation johtaminen asettaa haasteita, joiden ratkaisemiseen tarvitaan aikaa, keskustelua ja työrauhaa. Tilanteessa, jossa johtajalla on vastuullaan useampia yksiköitä kuin yksi, henkilökunnan itseohjautuvuus sekä uusien viestintäkeinojen käyttöön ottaminen olisi tärkeää. (Salonen & Valkeejärvi, 2016, ss. 30–31, 87–91)

Vuonna 2013 ilmestyi julkaisu, joka pohjautui Väestöliiton teettämän kasvatusalan työntekijöiden kokemia työhön liittyviä haasteellisia tunteita kartoittavaan kyselyyn. Tutkimus oli suppea, sillä siihen osallistui 222 kasvatusalan työntekijää. Heistä suurin osa työskenteli kunnallisessa päiväkodissa. Yli puolet vastaajista koki vaikeiden tunteiden asettavan haasteita varhaiskasvatustyölle, eikä korkeampi koulutus suojannut työntekijöitä niiltä. Vaikeat tunteet liittyivät suurimmaksi osaksi lapsiin, sillä tietynlaiset lapset saattoivat vaatia paljon huomiota tai jopa käyttäytyä väkivaltaisesti. Resurssipula ja ilmapiiriin liittyvät asiat korostuivat kunnallisissa päiväkodeissa, ja resurssien puute näkyi erityisesti suurten kaupunkien työntekijöiden vastauksissa. Henkilökunnan poissaolot ja kasvatusvastuun siirtyminen enenevässä määrin päiväkodille koettiin haastavina asioina. Tutkimukseen osallistuneet tiedostivat varhaiskasvatuksen tavoitteet, mutta kiireessä tehty työ ja selviytymiseksi muuttunut arki saivat heidät kärsimään huonouden tunteista. Ilmapiirillä ja johtajan tuella näytti tutkimuksen mukaan olevan suuri merkitys työntekijän sisäisten resurssien riittävyyden kannalta. (Oulasmaa & Riihonen, 2013, ss. 8–15, 24–29, 47–50, 64, 68–71, 75, 79) Edellä mainitut tulokset ovat jo useamman vuoden takaa. Ne ovat kuitenkin kiinnostavia osana sitä ympäristöä, jossa varhaiskasvatuksen taidekasvatustakin on aiemmin toteutettu.

Positiivisiakin asioita varhaiskasvatuksesta on tuotu esiin. Otsikoista on voinut lukea esimerkiksi lasten luontosuhdetta vahvistavista ulkopäiväkotiryhmistä (Mäkinen, 2018). Pedagogiikan korostaminen henkilöstörakennemuutoksineen kertoo siitä, että varhaiskasvatuksen laatu pyritään huomioimaan. Kasvatukseen tai lapsen osallisuuteen liittyviä asioita pohditaan kokemukseni mukaan yksikkötasollakin ja varhaiskasvatuksen ammattilaisille löytyy sosiaalisen median kautta tukea, ideoita ja tiedonlähteitä. Media kuvaa usein kuitenkin alan vetovoiman puutetta tai muita epäkohtia, joten kaikenlainen varhaiskasvatukseen kohdistuva tutkimus on mielestäni hyvin tärkeää.

4 Taidekasvatus ja taiteen vaikutukset

Taidekasvatus määritellään kirjallisuudessa usein tavoitteiden ja toteuttamistapojen kautta. Etsiessään tietoa taidekasvatuksesta on aiemmin helposti löytänyt hyvin kuvataidepainotteista materiaalia. Esimerkiksi Hakkola, Laitinen ja Ovaska-Airasmaa kirjoittavat nimenomaan kuvataidekasvatuksesta jo kirjansa Lasten taidekasvatus alkusanoissa (Hakkola ym., 1990, s. 3), vaikka nimi viittaakin taidekasvatukseen yleisesti. Nykyisin taidekasvatusta saatetaan ajatella laajempänä kokonaisuutena, mutta taidekasvatuksen esiintyminen kuvataidekasvatusta merkitsevänä terminä on osa käsitteen ja ihmisten käsitysten historiaa.

4.1 Taidekasvatuksen historiaa

Taidekasvatus on kehittynyt pitkän ajan kuluessa sykäyksittäin säilyttäen kuitenkin sisällään aiemman perinteen. Kun taidekasvatuksessa on havaittu heikkous, tämä on aiheuttanut uudistumiseen tähtäävää kuohuntaa ja toimia. Taidekasvatuksen historiassa voidaan tunnistaa neljä merkityksellistä traditiota. (Efland ym., 1996/1998, ss. 69–70)

Uusien taidekasvatussuuntausten syntyminen voidaan nähdä vastalauseena 1600- ja 1800-lukujen välillä vallinneelle akateemiselle taideopetukselle, jossa pääpaino oli realistisessa jäljittelyssä. 1900-luvun alussa sommittelu, viiva ja värit nostettiin päärooliin ja päämääränä oli esteettinen merkityksellisyys. 1900-luvun puolivälissä yksilöllinen ilmaisu ja mielikuvitus siirsivät sivuun säännöt, ja aikuisen tuli välttää omien näkemyksiensä tuomista lasten ilmaisuun. Vuosien 1930–1960 aikana taidetta tuli käyttää älykkäästi keinona arkisen ympäristön esteettisten ongelmien ratkaisemiseen. 1960–1990-luvuilla taide alettiin nähdä osin käsitteenä, jota oli syytä tutkia myös tieteellisin keinoin ja ymmärtää paremmin. (Efland ym., 1996/1998, ss. 70, 82)

Lasten taiteen tunnistamisesta taiteeksi ja sen nostamisesta voidaan kiittää Franz Cižekiä. Hän oli 1800-luvun ja 1900-luvun vaihteessa työskennellyt taiteilija, joka piti lasten taidetta tärkeänä ja pyrki turvaamaan sen olemassaolon. (Efland ym., 1996/1998, s. 73)

4.2 Taidekasvatus kestävän kehityksen näkökulmasta

Ympäristökasvatuksella on osin yhteinen historia taidekasvatuksen kanssa. Ympäristöön liittyvistä asioista on keskusteltu 1960-luvulta lähtien ja Suomessa ympäristökasvatus muuttui tunnetuksi käsitteeksi 1980-luvulla. Kestävä kehitys taas liittyi osaksi ympäristökasvatusta 1980-luvun lopulla. Kestävä kehitys ei ole käsitteenä saanut ainoastaan myönteistä vastaanottoa, sillä siihen voi toteuttajasta riippuen sisältyä hyvinkin erilaisia tavoitteita. (Cantell ym., 2020, ss. 12–15)

Taidekasvatus on sisältänyt pyrkimyksen ihmisen ja luonnon välisen suhteen tukemiseen jo ennen ympäristökasvatustermin muotoutumista, minkä lisäksi ympäristökasvatus sisällytettiin kuvaamataitioon jo 1970-luvulla. Taidekasvatus lähestyy ympäristöön liittyviä asioita eri tavoin kuin tieteellinen näkökulma ja sallii tunteet sekä ihmisen yksilöllisen kokemusmaailman olemassaolon. Taiteella on mahdollisuus tuoda ympäristöasioita näkyviksi. (Cantell ym., 2020, ss. 164–165)

Taidekasvatus liittyy perustavanlaatuisesti ihmisyyden toteuttamiseen ja yhteiskuntaan. Kansainvälisessä viitekehyksessä suomalaiset kuvataidekasvattajat ovat sitoutuneet tarkastelemaan taidekasvatustyötä yhteiskunnalliset ja ympäristöön liittyvät seikat huomioiden. Taidekasvatuksen kentällä yhteisöllisyyden rinnalla kulkevat esimerkiksi ympäristötaiteen ja ympäristötaidekasvatuksen käsitteet. Ympäristön huomioiminen tarvitsee näkökulmien uudistamista ja ihmisten osallistumista, mihin kokonaisvaltainen taiteellinen sekä kasvatuksellinen kokeminen, yhdessä tekeminen ja kokeilut ovat toimivia keinoja. (Suominen, 2016, ss. 10–11, 15) Ympäristökasvatukseen on hyödynnetty kuvataidetta ja ympäristötaidetta, mutta myös esimerkiksi draama tai useampia taiteenlajeja yhdistävä toiminta soveltuvat ympäristökasvatuksen välineiksi. (Cantell ym., 2020, ss. 165–167)

Lasten huomion voi kiinnittää ympäristöasioihin suomalla heille mahdollisuuden tutkia itseään kiinnostavia, pieneltäkin vaikuttavia seikkoja kodin tai päiväkodin ympäristössä. Tutkimusretkillä vietetyt hetket synnyttävät intensiivisiä muistoja, ja luonnon tutkimista voi tukea antamalla lapsille mahdollisuuden ottaa valokuvia ja kertoa ympäristöstään omin sanoin. Mielikuvitusta ruokkivat sadut tai vaikkapa lapsen omat päätelmät muokkaavat sitä,

millaisen suhteen lapsi ympäristöön rakentaa. (Cantell ym., 2020, s. 63–65) Lapsuus, taide ja luonto yhdistyivät esimerkiksi Raisa Fosterin Enemmän kuin ihminen-nimisessä näyttelyssä, joka oli osa Tampereen yliopiston Re-connect / Re-collect-hanketta. Tässä Galleria Saskiassa kesäkuussa 2021 esillä olleessa näyttelyssä käsiteltiin lapsuusmuistoja, joissa ympäristö on läsnä. Työssään taiteilijana Foster halusi edistää kestäväää elämäntapaa positiivisin keinoin. (Foster, 2021)

Taiteen, ympäristön ja varhaiskasvatuksen yhteyttä on pyritty vahvistamaan esimerkiksi Kreikassa. Kreetan yliopistossa tutkittiin ympäristötaideohjelman vaikutusta varhaiskasvatuksen opettajiksi opiskelevien opinnoissa. Tutkimuksen tarkoituksena oli edistää ympäristötietoutta ja uusien taideopetukseen liittyvien ajatusmallien syntymistä opetuksen ja työpajatoiminnan avulla. Tutkimukseen osallistui muun muassa taidekasvatuksen ohjaaja -mentori ja 4–6-vuotiaita lapsia. Pääpaino oli 70 opettajaopiskelijan ajatuksissa, joita selvitettiin fokusryhmähaastattelulla. Tutkimuksessa selvisi, että opiskelijat kokivat tämän kaltaisen toiminnan silmiä avaavana sekä teoriaa ja käytäntöä yhdistävänä. Ympäristötaideohjelma vaikutti myönteisesti opiskelijoihin paitsi ihmisinä, myös ammattilaisina. Tulokset saivatkin tutkimuksen tekijät suosittelemaan ympäristötaiteen sisällyttämistä pysyvästi yliopistojen opettajakoulutukseen. (Efthymia ym., 2012, ss. 1022–1024)

4.3 Taiteen vaikutuksista

Maailman terveysjärjestö WHO jaottelee taiteet kaksi- ja kolmiulotteisesti toteutettaviin taiteisiin, kirjallisuuteen, kulttuuriin museokäynteineen ja tapahtumavierailuineen, digitaalisiin taidemuotoihin ja esittäviin taiteisiin, joihin esimerkiksi musiikki eri muodoissaan kuuluu tanssin lisäksi. Taiteiden vaikutuksista hyvinvointiin ja niin psyykkiseen kuin fyysiseenkin terveyteen on kuluvalle vuosikymmenelle ollut aiempaa kiinnostuneita. Maailman terveysjärjestö WHO on koontanut arvioinnin näistä vaikutuksista. Arviointi perustui yli 900 julkaisuun, joiden pohjana olivat erilaiset katsaukset tästä aiheesta. Tutkimusten perusteella taiteet esimerkiksi edistivät tunnetaitoja ja oppimista. Taiteita on käytetty hyvinvoinnin, ongelmien ennaltaehkäisemisen ja osallisuuden lisäämiseen. (Fancourt & Finn, 2019, ss. 1, 6, 9, 11, 14–15, 23)

Taiteiden vaikutukset ihmiseen eivät sinällään ole uusi asia. Yhdistyneessä kuningaskunnassa on terveydenhuollon alueella toteutettu taidepitoisia projekteja jo 1980-luvun lopulla. Taiteilijavetoisessa Roots and Wings-nimisessä projektissa otettiin vuonna 2003 tavoitteeksi edistää alakouluikäisten lasten henkistä terveyttä. Tässä Chickenleystä Englannissa toteutetussa projektissa onnistuttiin luomaan monia toimivia käytäntöjä ennen kuin se loppui kymmenen vuotta myöhemmin. (White, 2016, s. 41–44)

Taidekasvatukseen liittyy lapsen kohdalla kehityksen kokonaisvaltainen edistäminen. Varhaiskasvatuksen asiantuntijat Suomessa huomioivat taidetoiminnan merkityksen yhä useammilla alueilla, kuten pitkäjänteisyyden tai monilukutaidon kehittymisessä. Taidekasvatuksen on todettu vaikuttavan suotuisasti jopa yleisiin kouluvalmiuksiin. Taitojen tukemisen ja yhteisöllisyyden rakentamisen lisäksi taiteellisen kokemisen synnyttämä mielihyvä nähdään tärkeänä. (Ruokonen, 2020, ss. 8–9)

5 Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa

Oikeus kulttuuriin ja taiteeseen mainitaan lapsen ihmisoikeuksia koskevassa sopimuksessa perustarpeiden täyttämisen ja esimerkiksi koulutuksen mahdollistamisen ohessa. (Lapsen oikeuksien sopimus 1989 §31) Varhaiskasvatuksen sisällöissä taidekasvatukseen määritellään kuuluvaksi musiikillinen, kuvallinen, kehollinen ja sanallinen ilmaisu. Keholliseen ja sanalliseen ilmaisuun liittyvät leikki, tanssi ja draama. Taidemuodoissa huomioidaan se, että taiteeseen ja kulttuuriin liittyy tekemisen lisäksi katsojana toimiminen. (Opetushallitus, 2018, ss. 42–44)

Kaikkien lasten kotitausta ei mahdollista taiteellista toimintaa. Varhaiskasvatus saavuttaa lähiyhteisönä suuremman osan lapsista kuin vaikkapa kuvataideharrastus, joten sen merkitys tasa-arvoistavana tekijänä on suuri. Lasten omaan kulttuuriin kuuluu oman vertaisryhmän kanssa toteutuva, maailman ymmärtämiseen pyrkivä kommunikointi taiteellisin keinoin. Esimerkiksi dokumentointia apuna käyttäen aikuinen voi toimia lasten kanssa yhdessä sen sijaan, että toimintaa tuotetaan aikuisen lähtökohdista käsin. (Rusanen ym., 2014, ss. 20–23)

5.1 Taidekasvatuksen historia ja luonne päiväkotiympäristössä

Taidekasvatus on kuulunut päiväkotien arkeen 1990-luvulta lähtien. Taidekasvatuksen käsitettä on käytetty yhtä aikaa esteettisen kasvatuksen käsitteen kanssa, sillä ne ovat osin samansisältöisiä. Muun muassa lainsäädännöllä on nostettu esiin varhaiskasvatuksen opettajan roolia myös taidekasvattajana. Kuitenkaan ohjeet taidekasvatuksen toteuttamisesta eivät ole aikanaan antaneet varhaiskasvatuksen opettajille riittävää tietoa konkreettisista tavoitteista tai kuvataiteellisen toiminnan substansseista. Kuvataiteellinen toiminta päiväkodeissa on perustunut varhaiskasvattajien vaihtelevaan tietämykseen kuvataidekasvatuksen sisällöistä. On nähty tärkeänä pohtia virallisten, mutta osin epätarkasti määriteltyjen taidekasvatuksen tavoitteiden lisäksi sitä, millä tavoin eri ammattiryhmät todella toteuttavat taidekasvatusta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. (Rusanen, 2007, ss. 112–114, 222)

Varhaiskasvatuksen sisällöissä taidekasvatus liittyy vahvasti ilmaisuun. Monipuolisen taiteellisen toiminnan sekä lähikulttuuritarjonnan avulla rakennetaan lapsen omaa minuutta, oppimisvalmiuksia ja kykyä eettisyyteen. Tunteet, tutkiminen ja osallistuminen ovat joitakin olennaisia asioita lasten ilmaisun kehittämisessä, jota tulee tukea sekä spontaanisti että suunnitellusti. Ilmaisuuun kuuluu myös käsityötoiminta, kuten esimerkiksi ompelu tai nikkarointi. Ilmaisutaitojen yhteydessä mainitaan myös oppimisympäristöjen, dokumentoinnin ja riittävän ajan merkitys. Lasten osallisuus sekä toimijana ja muiden tuottamien taide-elämysten kokijoina, että toiminnan alkuunpanijoina on toiminnassa tärkeä elementti. Toteuttamisen lisäksi toimintaa tulee arvioida. (Helenius & Lummelahti, 2018, ss. 101–103)

Käsillä tekeminen ja luonnonmateriaalien käyttäminen liittyivät voimakkaasti jo Fröbelin ajatuksiin, eli päiväkotitoiminnan historiaan. (Salminen & Salminen, 1986, ss. 17–21, 75–78) Päiväkotiympäristö on kuitenkin usein ollut aikuislähtöisesti rakennettu, vaikka on tiedetty lasten olevan kiinnostuneita ostettujen lelujen lisäksi luonnonmateriaaleista tai jopa roskiksi katsottavista, mutta mielikuvitusta herättelevistä materiaaleista. Tähän on luultavasti ollut syynä se, että päiväkotitoiminta on lopulta ollut laitos, jossa ovat vallinneet yleiset siisteyskäytännöt. (Karppinen ym., 2000, s. 33) Leikki on varhaiskasvatusikäisen lapsen merkittävintä toimintaa, joka ilmentää hänen sisäistä maailmaansa. Leikki ja kuvallinen ilmaisu liittyvät toisiinsa, sillä

molemmissa lapsi löytää itsensä suhteessa maailmaan. Ympäristö tulisi rakentaa niin, että lapsi voi vapaasti valita leikin ja taiteellisen työskentelyn. (Hakkola ym., 1990, s. 13)

Kuvataiteellisen toiminnan kannalta ympäristöllä on merkitystä, sillä siihen tarvitaan välineitä ja tilaa, sekä esimerkiksi valoa. Ihanteena pidetään jopa oman työtilan varaamista kuvien tekemiselle, eikä tämä tila saisi olla liian erillään lasten muusta toiminnasta. Laulaa voi millaisissa tiloissa vain ja tämä on hyvä alku musiikkikasvatukselle. Musiikkikasvatuksen onnistumiseen vaikuttaa kuitenkin paitsi opettajan osaaminen ja tarmo, myös riittävä välineistö sekä sopiva ympäristö. (Karppinen ym., 2001, ss. 99, 139–140)

5.2 Kuvataide

Kuvataidekasvatuksessa taide on itsessäänkin arvokasta, mutta usein sen pääasiallisena tehtävänä on ollut tukea yleisten tavoitteiden toteutumista; lasta kokonaisvaltaisena yhteiskunnan jäsenenä. Siinä korostuu välittömän aistimisen, läsnäolon, ihmettelevän kokemisen ja kiireettömyyden merkitys. Kasvattajan tulisi olla innostunut ja huomioida se, että pitkäkestoiset projektit ovat tärkeitä lapsen kehitykselle. Lapsen luovuutta tuetaan antamalla alkusysäys mielikuvia synnyttävillä havainnoilla sekä itse tekemiselle tulosten tarkastelun sijaan. Kasvattajan tärkeänä tehtävänä tässä prosessissa on luoda lapselle työrauha sekä toiminnan mahdollistava ympäristö ja tarjota lapsia kiinnostavia, mielikuvitusta kutkuttavia elämyksiä. Lapsen tulee voida tutkia ja kokeilla erilaisia muotoja, värejä sekä materiaaleja. Vaikka taidekasvatuksessa tulee antaa tilaa lapsen omalle ilmaisulle, kasvattajan tulee tietää, millaisia päämääriä kasvatuksella on ja varmistaa, että lapsi osaa käyttää tarjolla olevia materiaaleja. Ympäristön esteettisellä kokemisella on kuvataidekasvatuksessa oma merkityksensä ja esimerkiksi lasten pihaan kokoamat rakennelmat voidaan nähdä ympäristötaiteena. (Rusanen, 2009, ss. 48–53)

Kuvataiteellinen tekeminen ja kokeminen liittyy paitsi kuviin, myös leikkeihin ja sanoihin. Eläytyminen on tärkeää ja tähän tarvitaan mielikuvitusta, joka leikissäkin on läsnä. Mielikuvitus taas luo pohjaa ajattelun oppimiselle. Taiteellisen prosessin loppuvaiheessa tuotoksia tulisi tarkastella ja omin sanoin kuvata. (Piironen, 2006, ss. 20–23)

Pienimmille varhaiskasvatusikäisille osallistujille soveltuva menetelmä on esimerkiksi Porissa vuonna 2003 kehitelty värikylpy, jonka kohderyhmänä olivat vauvat vanhempineen. (Setälä, 2011a, s. 8) Värikylvyssä vauvan koko keho tutkii erilaisia materiaaleja ja tuottaa kuvia hänen liikkeistään tai vaihtelevasta kiinnostuksestaan. Äänet, materiaalituntuma, tuoksut, lämpötila ja valon vaihtelu tukevat kokonaisvaltaista kokemusta värien maailmassa. (Setälä, 2011b, ss. 16–18)

5.3 Musiikki

Äänet ovat merkityksellisessä asemassa varhaisissa vuorovaikutussuhteissa. Äänellä tuuditetaan ja rauhoitetaan, ja usein tähän liittyy lisänä liike. Musiikkiin liittyvät esimerkiksi kielen ja tunne-elämän kehityksen tavoitteet. Se toimii myös yhteisöllisyyden lisääjänä. Musiikkikasvatuksessa kasvattajan tehtävänä on tarjota virikkeitä, huomioida lapsen yksilölliset valmiudet musiikkikasvatukseen osallistumiselle ja mahdollistaa oppimisen prosessi. Oleellista on leikin asema ja vapaa eläytyminen. Musiikkikasvatuksen osa-alueita ovat musiikin kuunteleminen ja sen liittäminen vaikkapa maalaamiseen tai liikkeeseen. (Ruokonen, 2006, ss. 11–14)

Varhaisilla vuosilla on suuri merkitys, sillä tutkimuksissa on voitu todeta, että muusikkoperheen lapsi reagoi jo vauvana vahvemmin musiikkiin ja kehittyi musiikin alueella nopeammin kuin lapsi, jonka perhe ei ollut erityisen kiinnostunut musiikista. (Karppinen ym., 2000, s. 88) Musiikkikasvatus edistää paitsi lapsen esteettisiä taitoja, myös käsitteiden ymmärtämistä. Eläytyessään musiikkiin lapsi kehittää huomaamattaan matemaattisiakin valmiuksia, sillä matemaattiset suureet ovat musiikissa läsnä. Musiikki tarjoaa onnistumisen kokemuksia, kurkistuksia erilaisiin kulttuureihin ja rikkaan tunnemaailman lapsen taustasta ja lähtökohdista riippumatta. (Ruokonen, 2009, ss. 22–28)

5.4 Sanataide

Kieli ja sanat ovat se väline, jolla muille ilmaistaan ymmärrettävästi omia näkemyksiä sekä tunteita, ja jolla jäsenellään omia ajatuksia tai mielikuvia. Yhtenä keinona lapsen kielellisen kehityksen tukemisessa on lastenkirjallisuus. Lapsen tulee saada luoda myönteistä suhdetta kirjoihin niin muiden kanssa kuin yksinkin. Kasvattajan tehtävänä on tarjota tuttujen

kirjasuosikkien rinnalle monipuolista kirjallisuutta tietokirjallisuudesta runoihin. Sanojen avulla voidaan kulkea tutuista asioista uudempiin ja tutustua erilaisiin maailmoihin lisäten lapsen kuvittelukykyä. Varhaiskasvatuksessa tulisi huomioida lasten kotiympäristön luomat yksilölliset lähtökohdat. Lasten tulisi saada itse vaikuttaa luettaviin kirjoihin ja varhaiskasvattajan tulisi olla itsekin innostunut kirjaa lukiessaan. Kiireettömän lukuhetken voi rikastaa ottamalla mukaan erilaista rekvisiittaa. Huomiotta jää usein se, että kirjojen tarinoista tulisi lasten kanssa keskustella ennen lukemista ja sen jälkeenkin. (Suojala, 2009, ss. 40–43)

Lastenkirjallisuudessa tietoa ja elämyksellisyyttä on vaikeaa erottaa toisistaan, ovathan ne lapsella muillakin alueilla yhtä aikaa läsnä. Kirjallisuuden avulla lapsi kokee erilaisia tunteita ja kehittää ymmärrystä ihmisyyttä kohtaan. Tarinat ja lorut ovat monilla tavoin erittäin tärkeitä lapsen maailmassa. (Jäppinen, 2006, ss. 58–60) Satu liittyy yhteisöllisyyteen (Karppinen ym., 2001, s. 147).

Lapset kertovat tarinoita mielellään myös itse. Stern (1992) kirjoittaa tavasta, jolla lapsi käsittelee kertomuksen keinoin vaikeita tunteita. Hän kuvaa Joey-nimisen lapsen kehitystä vauvasta nelivuotiaaksi tämän omasta näkökulmasta. Stern kertoo, miten Joey käsittelee niin negatiivisia tunteitaan kuin sovintoakin kertomassaan tarinassa. Lapsen itsensä kokema aggressio ottaa tarinassa leijonan hahmon, jonka avulla Joey voi ilmaista itseään tarkkailijan roolissa. (Stern, 1992, ss. 138–150)

Sadutus on suomalainen menetelmä, joka hyödyntää kiinnostusta kertomiseen. Siinä aikuinen pyytää lasta kertomaan sadun ja kirjaa tarkasti kuunnellen kerrotun sitten sanasta sanaan. Aikuinen ei kirjatessaan puutu lapsen kertomukseen. (Karlsson, 2003, ss. 9, 44)

5.5 Luova liikunta

Lapsi lähtee mukaan liikkeen rytmiin, vaikka ei edes tietäisi tekevänsä niin tai osaisi ilmaista itseään muilla tavoin. Liikkeen mahdollisuus elää jännitteenä lapsen rauhallisessakin toiminnassa ja lapselle liike onkin luontevaa. Liikunta kehittää lapsen taitoa keskittyä ja luo pohjaa jopa luku- ja kirjoitustaidolle. (Karppinen ym., 2001, ss. 65, 77)

Anttila (2009, ss. 17–19) kuvaa artikkelissaan luovan liikunnan lähtökohtia toiminnaksi, jossa opettajan ja oppilaan roolijako ei ole selkeä. Tanssiessa aikuisen ei tule automaattisesti näyttää mallia, vaan lasten liikkuminen on omaehtoista ja he luovat omaa kulttuuriaan liikkeen alueella. Lapsi on aktiivinen toimija, joka tuo omaa maailmaansa näkyväksi luovan liikunnan keinoin. Mielikuvat liittyvät luovaan liikkumiseen, jossa toiminta voi olla hiljaista hissuttelua tai reipasta liikettä, joiden avulla lapsi voi ottaa uusia rooleja. Varhaiskasvattajan tehtävänä on tälläkin taiteen alueella luoda toimintaan soveltuva ympäristö ja osaltaan rikastaa sekä innostaa tukahduttamatta silti lapsen luontaista luovuutta. Lapsille luontainen heittäytyminen liikkeeseen voi olla kasvattajalle se vaikein tehtävä. (Anttila, 2009, ss. 17–19)

5.6 Draamakasvatus ja teatteri

Draamakasvatus käsitteenä kattaa kaiken draamallisen toiminnan ja teatterin. Teatterissa tähdätään esitykseen, mutta draamassa itse tekeminen on keskiössä. Draamassa ovat läsnä roolit, mutta esityksellä ei ole yleisöä. Toiminta on leikinomaista, ja aikuisen tehtävänä on syytä toiminta alkuun sekä näyttää mallia. Draama liittyy niin kielelliseen kehitykseen kuin yleisiin valmiuksiin kohdata maailma ihmisineen ja oppia siitä. Dialogisuus ja ryhmässä työskenteleminen lasten ikätaso huomioiden ovat avainasemassa. Draamalliseen toimintaan voidaan yhdistää roolileikkejä tai laulu- ja tanssileikkejä, joihin kirjallisuudesta löytyy paljon erilaisia esimerkkejä. Draamakasvatuksen perusta on leikillisyydessä, mutta aikuisen johdolla toiminnalla voidaan käsitellä vakaviakin aiheita. (Toivanen, 2009, ss. 30–33)

Draama virittää lapsen pohtimaan itseään suhteessa maailmaan ja avaa näkyviin arvokäsityksiä. Draamakasvatuksen on todettu parantavan lasten keskittymiskykyä sekä ryhmän toimintaa ja se soveltuu kaikille kielestä ja kulttuuritaustasta riippumatta. Kasvatusta ja roolileikkiä yhdistävänä draamaleikki soveltuu erityisen hyvin varhaiskasvatusikäisille suunniteltavaan toimintaan. Siinä aikuinen tarinoita pohjana käyttäen käynnistää toiminnan ottamalla itselleenkin roolin. Draamaleikki on yhteistä toimintaa, jossa aikuisen leikkitaidolla on suuri merkitys. Liikettä ja ilmaisua yhdistävänä draama tarjoaa kokonaisvaltaisen kokemuksen, mikä on lapselle luontevin tapa oppia. (Toivanen, 2014, ss. 16–18, 82–85)

Nukketeatteri on yksi lapsille hyvin soveltuva teatterimuoto. Pienimuotoisella nukketeatteriesityksellä voidaan tarjota lapsille uusia elämyksiä ja tukea samalla rikasta

kieltä. Nukketeatteri voi yhdistää monipuolisesti ääntä, kuvataidetta, sanataidetta ja yhteisiä kokemuksia. Lapsi voi nukketeatterileikissä itse vaihtaa rooleja ja kokea aivan uusia tunteita samalla kun on mahdollista käsitellä tärkeitä teemoja. Nuket voi lisäksi rakentaa erilaisista materiaaleista ja hyvinkin yksinkertaisin keinoin on mahdollista tarjota lapselle moniaistinen kokemus. (Barić, 2009, ss.37–39)

5.7 Varhaiskasvatuksen työntekijä taidekasvattajana

Rusanen (2007, ss. 21, 184) on tutkinut lastentarhanopettajakoulutuksen opiskelijoiden matkaa kohti taidekasvattajuutta ja todennut taidekasvattajaidentiteetin tässä yhteydessä olevan haastava tutkimuskohde. Tärkeää hänen mukaansa on se, että opiskelija ylipäätään tiedostaa taidekasvattajuuden osaksi ammatillista rooliaan. Osalle opiskelijoista oma kuvallinen työskentely kirvoitti pohdintaa taidekasvattajuudesta, mutta Rusanen korostaa reflektoinnin merkitystä ammatillisessa kehityksessä. Lastentarhanopettajaopiskelijoiden suhde taiteeseen ja valmiudet omaksua siitä uutta tietoa olivat yksilöllisiä. He saattoivat suhtautua itseensä tavallisena yleisönä tai pohtia taidetta kasvattajana, eikä kaikilla ollut läheistä suhdetta taiteeseen. Muiden kanssa keskusteleminen antoi opiskelijoille kuitenkin uusia näkökulmia ja sai heidät jopa innostumaan aiheesta. Rusanen mukaan tieteellinen ymmärrys taiteen olemuksesta ja käsitteelliset välineet auttaisivat hahmottamaan oman toiminnan suuntaviivoja. Dokumentointi sekä työskentelyprosessi olivat taidekasvatuksen kannalta merkityksellisiä, ja lisäksi lastentarhanopettajaopiskelijoiden tulisi ymmärtää taiteen merkitys muutoinkin kuin välineenä. Taidekasvatuksessa toteuttajan oma suhde taiteeseen oli merkityksellinen. (Rusanen, 2007, ss. 21, 120, 168–170, 184–187, 191, 194, 198, 200, 212)

Aikuisen aito läsnäolo ja oma innostus ovat tärkeitä asioita taidekasvatuksessa. Lapselta ei voida vaatia sellaista, mitä aikuinen ei itse tuo toimintaan. Siksi aikuisen tulee suunnitella toimintaa myös itseään kuunnellen. Oma näkemystään ei saa kuitenkaan tuputtaa lapsille, vaan heidän on annettava itse löytää kauneus ja uudet näkökulmat tuttuun ympäristöön. Eri välineisiin tutustuminen vaatii aikaa, eikä aikuisen tarvitse alituisen tarjota uusia asioita. Taidekasvatuksessa myös aikuinen kasvaa. Havainnointi on tärkeää kuvallisessa työskentelyssä, jotta aikuinen voi esimerkiksi opastaa välineiden oikeanlaiseen käyttötapaan tai rohkaista epävarmempia lapsia. Aikuisen asenteella on suuri merkitys lapsen kuvallisessa

ilmaisussa: jos lapsen piirtämisen halutaan jatkuvan, tulee osallistua tämän innostukseen. Aikuisen tulisi opetella sietämään epäonnistumista ja viestittää toiminnallaan myös lapsille, että se ei ole väärin. Uusia asioita voi kokeilla, vaikka on toki hyvä tuntee esimerkiksi käytetty tekniikka niin, että voidaan ennakoida mahdolliset haasteet. Suunnitelmista pitää myös kyetä poikkeamaan ja lapsella tulee työrauhan lisäksi olla mahdollisuus myöhemmin palata työhönsä. (Hakkola ym., 1990, ss. 23, 40, 68–69)

Kaikessa toiminnassa aikuisen tulee viestittää olevansa saatavilla, eikä asettua vain valvomaan lapsia. Näin hänet otetaan mukaan esimerkiksi leikkeihin, joissa hänen on mahdollista kartoittaa lapsille merkityksellisiä aihepiirejä ja tuoda niitä toimintaan kirjojen tai laulujen muodossa. (Karppinen ym., 2000, ss. 32–33)

Tutkimuksissa on aiemmin todettu, että lapsia on ohjattu päiväkodissa hyvin kaavamaisesti kuvien tekemisen alueella. Aikuisilta on saattanut puuttua varmuutta tai he eivät ole edes tiedostaneet toimintaansa ohjaavia näkemyksiä ja puutteita ammatillisessa osaamisessaan. Värityskuvat tai valmiit mallit eivät kuitenkaan ruoki lapsen luovuutta. (Karppinen ym., 2001, s. 98)

Draamakasvatuksessa on tärkeää niin hallita työtavat kuin uskaltaa käyttää niitä, vaikka lopputuloksesta ei aina voi olla varmuutta. Draamakasvatusta toteutettaessa aikuisen on reagoitava tilanteisiin ja tehtävä usein tunnepohjaltakin intuitiivisia päätöksiä toiminnan edetessä. Aikuisen oma ilmaisu ei voi olla ainoastaan puheen varassa ja hänen on pyrittävä tulkitsemaan lapsiakin kokonaisvaltaisesti. (Toivanen, 2014, ss. 36–39)

Suunnittelemattoman, välittömän musiikkikasvatuksen onnistuminen taas edellyttää opettajan laajaa osaamista ja täydennyskoulutus on erittäin tärkeä asia. (Karppinen ym., 2001, s. 140)

Vuonna 2015 alkanut TAIKAVA-nimeä kantanut taidekasvatushanke toi Vantaan kaupungin päiväkoteihin taidepedagogeja. Hankkeen alussa kymmenen ryhmävastustajaa korvattiin taidepedagogeilla, joilla oli osaamista eri taiteen alueilta. Kokeilun tulokset olivat rohkaisevia, ja päiväkoteihin vakinaistettiin sen seurauksena 15 taidepedagogia. Aiheesta tehdyssä taiteen maisterin opinnäytteessä heräsi kuitenkin jonkin verran pohdintaa siitä, millä tavoin taidepedagogin koulutus antaa eväitä varhaiskasvatuksessa työskentelemiseen.

(Takkinen, ss. 6, 92–94) Taidekasvatusta toteuttavat päiväkodissa useimmiten varhaiskasvatuksen opettajat ja lastenhoitajat, eivätkä taidepedagogit ole yleisesti kuuluneet päiväkotien henkilöstöresursseihin. Heidän tarjoamansa asiantuntijuus saattaa kuitenkin oikein kohdennettuna rikastuttaa taidekasvatusta.

Kansainvälisellä tasolla varhaiskasvatuksesta ja sen taidekasvatuksesta keskustellaan hieman eri termein. Varhaiskasvatuspalveluiden rakenteet luultavasti vaikuttavat siihen, miten taiteiden sisällyttäminen varhaiskasvatukseen nähdään eri maissa. Taidekasvatus tai taiteen opetus pienille lapsille on kuitenkin kiinnostanut muuallakin kuin Suomessa. Taiwanin pohjoisosassa havainnoitiin ja haastateltiin neljäätoista varhaiskasvatuksen opettajaa. Tarkoituksena oli tutkia heidän suhtautumistaan taiteen opettamiseen ja sitä, mitä he tarvitsisivat voidakseen tehdä sitä lasta kokonaisvaltaisesti yksilönä huomioivalla työotteella. Taiwanissa lapsiryhmät olivat suurempia kuin Suomessa ja kasvatusajattelu todennäköisesti hyvin erilaista. Tutkimuksessa kävi ilmi, että yksityisissä päiväkodeissa lasten vanhempien toiveet painottuivat taidollisiin asioihin ja taiteen alueella oli havaittavissa jopa kilpailun aineksia. Taidekasvatus olikin suurelta osin aikuisjohtoista, mutta julkisissa päiväkodeissa oli mahdollista toimia vapaammin ja huomioida lapsen kehitys. Yksityisiin päiväkoteihin palkatut taiteen asiantuntijat eivät nähneet tarvetta päiväkodin henkilöstön kouluttamiselle, mutta lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet opettajat itse olivat sitä mieltä, että jatkokoulutusta taiteen alueelle tarvittiin. Varmuutta tai kokemusta omasta osaamisesta taiteiden alueella ei välttämättä ollut, ja kouluttautuminen esimerkiksi työpajoissa nähtiin tärkeänä. Tutkimuksen tuloksissa mainittiin myös ryhmän tilat heikentävänä asiana monikäyttötarkoituksensa vuoksi. (Lai, 2000, ss. 6, 9–11)

Kaikkialla ammattikasvattajat eivät pidä esteettistä kasvatusta tai luovaa ilmaisua merkityksellisenä. Singaporessa 123 kokonaisvaltaista kasvatusta tarkastelemaan tutkimukseen osallistunutta 4–5-vuotiaiden kanssa työskentelevää henkilöä arvioi varhaiskasvatuksen alueiden arvoa kyselylomakkeen avulla. Suurin osa arvioi estetiikan ja ilmaisun vähiten tärkeäksi alueeksi, ja sosiaalisten taitojen kehittyminen sekä tunnekasvatus arvioitiin tärkeimmäksi. Vähiten tärkeäksi koettu alue oli kuitenkin yllättäen toinen niistä, joihin liittyvä lisäoppiminen koettiin tärkeimmäksi. Tutkimuksessa tuotiin ilmi taiteiden merkitys lapsen kehitykselle ja hyvänä asiana nähtiin se, että sen asemaa pyrittiin erilaisin

toimin parantamaan, vaikka vanhemmat eivät Singaporessa perinteisesti arvostaneetkaan tätä aluetta. (Bautista ym., 2016, ss. 8–11, 14–15)

6 Opinnäytetyötutkimuksen toteutus

Tämä opinnäytetyö on laadullinen. Laadullisessa, eli kvalitatiivisessa, tutkimuksessa analysoitu aineisto on useimmiten tekstimuotoista. Laadulliseen tutkimukseen liittyy esimerkiksi narratiivisuus, eikä tutkimuksella etsitä vahvistusta teoreettisille ennako-oletuksille. Tutkittavien määrä on usein pienempi kuin määrällisessä, eli kvantitatiivisessa tutkimuksessa. (Eskola & Suoranta, 2014, ss. 13–23) Vilka (2021, s. 195) tuokin esiin Alasuutarin (1994, ss. 206–207, 209) ajatuksen siitä, että yleistettävyyden painottamisen sijaan laadullisessa tutkimuksessa tulisi kiinnittää huomiota uusien näkökulmien luomiseen tutkittavasta aiheesta.

Laadullisessa tutkimuksessa on oma merkityksensä sillä, millaisiin olosuhteisiin tai ympäristöön tutkittava asia liittyy, millaiset vaikuttimet saattavat vaikuttaa tutkittavien tarjoamaan tietoon sekä tutkijan kyvyllä käsittää saamansa tieto. (Vilka, 2021, ss.120–121) Ronkainen (1999, s. 110) taas kirjoittaa, etteivät tutkija ja tutkimukseen osallistuvat henkilöt lähesty tutkittavaa aihetta samoista lähtökohdista, jolloin he tulkitsevat kysymyksiäkin eri tavalla ja aineistossakin on tutkijalle vieraita piileskeleviä merkityksiä.

Tässä opinnäytetyössä päiväkotimaailma ympäristönä oli tekijälle ennestään tuttu, mikä vaikutti varmasti tutkimuksen etenemiseen. Toisaalta oli otettava huomioon se, että näennäisesti tutussakin ympäristössä eri ihmisille muodostuu erilaisia käsityksiä asioista. Tutkija ei voi tarjota laadullisen tutkimuksen tuloksia totuutena, sillä ne ovat tulkintoja ympäröivästä maailmasta.

6.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimuskohteena on taidekasvatus yhteistyökumppanina olevan kaupungin kunnallisissa päiväkodeissa. Opinnäytetyön näkökulma on työntekijälähtöinen ja sen päättämiskysymykset ovat:

1. Millaisia kokemuksia ja käsityksiä varhaiskasvatuksen työntekijöillä on taidekasvatuksesta osana omaa työtään?
2. Mitä konkreettisia asioita tai muutoksia varhaiskasvatuksen työntekijät tarvitsevat voidakseen vastata laadukkaasti taidekasvatuksen vaatimuksiin?

Päätutkimuskysymyksiä tarkentavia alakysymyksiä olivat:

1. Mitkä tekijät vaikuttavat taidekasvatuksen toteuttamiseen päiväkodissa?
2. Millaisina varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat mahdollisuutensa toteuttaa taidekasvatusta päiväkodissa?

6.2 Työntekijöiden näkemykset ja tarpeet tutkimuskohteena

Opinnäytetyössä tutkitaan päiväkotien taidekasvatusta työntekijöiden näkökulmasta. Tietoa kerättiin yhteistyökumppanikaupungin päiväkotien varhaiskasvatuksen opettajilta ja lastenhoitajilta. Esiopetus rajautui suunnitelmavaiheessa pois tutkimuksesta, sillä se on vahvasti liitoksissa koulumaailmaan, vaikka sen työntekijät ovatkin varhaiskasvatuksen puolelta. Päiväkodin johtajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat eivät kuulu tämän tutkimuksen piiriin, sillä tarkoituksena on saada tietoa taidetoimintaa lapsiryhmissä toteuttavilta työntekijöiltä.

Varhaiskasvatuksen työntekijä on tässä opinnäytetyössä päiväkotiryhmässä vakituisesti tai määräaikaaisesti työskentelevä henkilö. Pitkään on tiedetty, että lapsen kehittyminen on kokonaisvaltaista eikä rajoitu vain ennalta määriteltyihin hetkiin (Hakkola ym., 1990, s. 9). Varhaiskasvatuksen opettaja ei mitenkään voi olla läsnä jokaisen lapsen merkityksellisissä hetkissä, joten varhaiskasvatuksen lastenhoitajienkin kuuleminen oli mielestäni perusteltua. Mediassa nostetaan useasti esiin varhaiskasvatuksen opettajan ammattinimike ja Suomen Lastenhoitoalan Liitto onkin pyrkinyt saamaan lastenhoitajille enemmän arvostusta vuonna 2020 toteutetulla #lapsesivierellä-kampanjalla. (SLaL, n.d.) Tosiasiassa varhaiskasvatusta toteuttavista henkilöistä vain osa on opettajia. Lapsiryhmien henkilöstörakenteita voi olla päiväkodeissa erilaisia. Suuressa osassa päiväkotien ryhmistä on viime vuosina työskennellyt kaksi varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa ja yksi varhaiskasvatuksen opettaja, joka on koulutukseltaan vähintään kasvatustieteen kandidaatti, sosionomi lastentarhanopettajan

kelpoisuudella tai aikanaan lastentarhanopettajaopistosta valmistunut henkilö. Lastentarhanopettajaopistot katosivat 1995 ja koulutus siirtyi yliopistoon. (Laki lastentarhanopettajaopistoista annetun lain kumoamisesta 1359/1994)

6.3 Sähköinen kysely ja teemahaastattelu aineistonkeruumenetelminä

Tämän opinnäytetyön aineisto muodostuu kahdesta osasta, jotka keräsin Webropol-kyselyllä ja teemahaastatteluilla kevään ja alkukesän 2021 aikana. Erilaisten aineistojen käyttämistä samassa tutkimuksessa kutsutaan aineistotriangulaatioksi. (Vilka, 2021, s. 71) Kyselyn avulla saamani tieto sisälsi esimerkiksi taidekasvatukseen positiivisesti ja negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä sekä lyhyitä kuvauksia päiväkotien työntekijöiden tarpeista taidekasvatuksen alueella. Haastatteluissa oli kyselyvastausten pohjalta mahdollista päästä käsiksi syvällisempään tietoon, sillä muutoin osa haastatteluajasta olisi saattanut kulua kyselyssä tarkasteltujen asioiden selvittämiseen. Haastateltavat saattoivat esimerkiksi kertoa oman näkemyksensä siitä, miten positiivisiksi koettuja asioita voisi vahvistaa tai taidekasvatusta hankaloittavia asioita muuttaa.

Suunnitteluvaiheessa ensisijaisena aineistonhankintamenetelmänä oli sähköinen kysely, joka vaikutti työkokemukseni perusteella toimivalta menetelmältä. Olen sekä vastannut kyselyihin että seurannut vierestä, kuinka työtoverini vastaavat niihin silloin kun aikaa tähän on ollut. Lisäksi halusin saada tietoa useammasta kuin yhdestä tai kahdesta päiväkodista, jolloin kysely tuntui järkevältä vaihtoehdolta. Kyselytutkimusta ensisijaisena aineistonkeruumenetelmänä puolsi osaltaan syksyllä 2020 vallinnut COVID-19-tilanne, joka vaikutti voimakkaasti päiväkotien toimintatapoihin.

Suunnitelmani edetessä aloin yhä enemmän nähdä täydentävien haastatteluiden mahdollisia hyötyjä, vaikka tiedostin myös aikataulun asettavan opinnäytetyölleni rajoituksia. Kyselyn toteuttamiseen vaadittavaa aikaa oli vaikeaa arvioida ja tiesin kyselytulosten analysoimisen vievän oman aikansa. Kesällä päiväkodeissa toteutetaan lisäksi supistettua toimintaa, jolloin haastateltavien etsiminen on mutkikasta.

6.3.1 Kyselyn toteuttaminen

Kysely on laajasti käytetty menetelmä sekä tieteellisissä yhteyksissä että muissa tilanteissa, joissa tarvitaan tietoa kohderyhmän ajatuksista. Kyselylomakkeen toimittaminen tutkittaville on vaivattomampaa kuin samankaltaista tietoa keräävien haastatteluiden toteuttaminen. Suuri osa ihmisistä on jo tutustunut kyselyihin jossakin muodossa, mutta tässä seikassa piilee toisaalta yksi kyselytutkimuksen riskeistä: kyselylomakkeiden suuri määrä saattaa vähentää tavoiteltujen vastaajien kiinnostusta. Haastattelut toisaalta vaativat onnistuakseen haastattelijalta taitoa ja tutkijalle niiden tuottaman aineiston käsitteleminen on haasteellisempaa kuin kyselylomakkeiden. Kyselymenetelmällä voidaan nähdä olevan monia etuja haastatteluun nähden, mikäli kyselylomake on toteutettu hyvin; toisaalta huolimattomasti tehty lomake heikentää tulosten luotettavuutta. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, ss. 34–37)

Monien asiantuntijoiden mukaan kysely on monin tavoin hankala tiedon keräämisen tapa esimerkiksi haastattelumenetelmään verrattuna. Kyselyä toteuttaessaan tutkija ei voi varmistaa, että vastaaja ymmärtää kysymykset tutkijan tarkoittamalla tavalla ja vastaajien erilaiset valmiudet vastata kirjallisiin kysymyksiin saattavat myös muodostua ongelmaksi. Riskinä kyselyssä on se, että aineisto jää niukaksi eikä tutkimuskohteesta voida tulosten perusteella kertoa mitään. (Tuomi & Sarajärvi, 2009a, ss. 73–74) Opinnäytetyössäni pyrin hyvällä suunnittelulla sekä testausvaiheen toteuttamisella välttämään näitä ongelmia.

Tutkimusluvan hankin helmikuussa 2021 ja työstin samaan aikaan kyselylomakkeen sisältöä. Tiedostin suunnitteluvaiheen suuren merkityksen aineistonhankinnassa, joten pohdin mahdollisia kysymyksiä monelta eri kannalta. Kyselylomakkeen suunnitteluvaiheen voi katsoa alkaneen jo marraskuussa 2020, jolloin aloin aktiivisesti perehtyä lähdekirjallisuuteen. Tein aluksi erilaisia listoja mahdollisista kysymyksistä. Tartuin lopulta kyselylomakkeen suunnittelemiseen hyvin konkreettisella tavalla: kirjoitin pohtimiani kysymyksiä erivärisille paperilapuille, joiden avulla hahmottelin niiden merkityksiä ja yhteyksiä. Pohdin, oliko kysymyksissäni päällekkäisyyksiä ja olisiko niitä mahdollista yhdistää.

Helmikuussa 2021 siirryin kyselyni testausvaiheeseen, joka oli onnistuneen aineistonkeruun kannalta tärkeä asia (Hirsjärvi ym., 2000, s. 191). Tiedustelin aluksi kahden omassa

päiväkoti yhteisössäni työskentelevän kollegani kiinnostusta testata lomakkeeni. Testivastaajana toimi lopulta varhaiskasvatuksen opettajana toimiva opiskelijatoverini, joka ei kuulunut työskentelykaupunkinsa vuoksi tutkimukseni kohderyhmään. Testaamisen avulla sain tärkeää rohkaisua ja palautetta, jonka perusteella muokkasin kysymyksiä. Kyselylomakkeen ensimmäisessä versiossa tiedustelin väittämäosuudessa, onko vastaajalla taideharrastusta ja palautteen perusteella muutin tämän kohdan kysymykseksi siitä, onko vastaajalla luovaa harrastusta. Taidekasvatukseen vaikuttavia tekijöitä kysyin testilomakkeella yhdellä kysymyksellä, johon liittyi pyyntö tarkentaa, vaikuttavatko vastaajan kertomat asiat positiivisesti vai negatiivisesti. Tämän kysymyksen jaoin palautteen perusteella kahdeksi kysymykseksi. Kyselylomakkeen testausvaihe vei aikaa, joten kyselyn suunnitteleminen päättyi vasta maaliskuun 2021 lopulla. Lopulliseen kyselylomakkeeseen on mahdollista tutustua tämän opinnäytetyön loppupuolella (Liite 2).

Suuri osa kyselylomakkeeni kysymyksistä oli avoimia. Avoimien kysymysten lisäksi lomakkeella oli sanallisella asteikolla arvioitavia väittämiä Likert-asteikon tapaan sekä pudotusvalikkokysymyksiä. Kyselylomakkeen toteutin Webropol-kyselytyökalulla, joka on yleisesti käytetty opinnäytetyötutkimuksissa ja jonka käyttämisen oppilaitokseni mahdollisti. Webropolissa oli vastausten käyttötarkoitusta koskevan informaation lisäksi mahdollista liittää tutkimuksen tietosuojailmoitus linkkinä kyselylomakkeelle. Lomakkeelle oli myös mahdollista lisätä ominaisuus, jolla lomakkeen lähettäminen edellytti tutkittavan suostumusta vastaustensa käyttämiseen opinnäytetyössäni. Tällä tavalla saatoin varmistua siitä, että saamani tieto on hyödynnettävissä ja vastaajat ovat varmasti huomioineet, mihin tarkoitukseen heidän vastauksiaan kerätään. Suostumuksen varmistava kysymys olikin lomakkeella ainoa, jonka määrittelin pakolliseksi vastausten tallentumisen kannalta.

Laadullisessa tutkimuksessa on vaikeaa määrittää riittävän aineiston suuruutta, joten määrittelin alkuvaiheessa vastausmäärän tavoitteeksi 10–30. Tämä määrä tuntui sopivalta, sillä kyselyssä oli useita avoimia kysymyksiä, joihin annetut vastaukset olisivat saattaneet muodostaa riittävän kokoisen aineiston pienemmälläkin vastaajamäärällä. Tarkoituksena oli seurata kyselyvastausten kertymistä ja tarvittaessa joko muuttaa tavoiteltua vastaajamäärää tai arvioida tarvetta haastatteluiden toteuttamiselle kyselyn lisäksi.

Lähetin sähköisen Webropol-kyselyn linkin arpomalla valikoiduille viidelletoista päiväkodin johtajalle sähköpostitse maaliskuun 2021 lopussa. Edellä mainitussa sähköpostiviestissä kerroin asianmukaisesta tutkimusluvasta ja esitin toiveen siitä, että linkki välitettäisiin edelleen päiväkotien työntekijöille. Tämän lisäksi kuvasin opinnäytetyötutkimukseni tarkoituksen sekä muut tarkemmat tiedot liitteenä erillisessä saatekirjeessä. Yksittäisellä johtajalla on nykyisin vastuullaan useampi päiväkotikoti, joten oletukseni oli, että sähköiseen kyselyyn olisi kohtuullisen helppoa saada suurikin määrä vastauksia. Seuratessani Webropolin avulla kyselyvastausten kertymistä sekä kyselyn avaamiskertoja päädyin kuitenkin lopulta lähestymään sähköpostitse valtaosaa johtajista. Voidakseni pysyä aikataulussa jouduin pitämään kiinni viimeisestä kyselyn sulkeutumispäivästä, joka oli huhtikuun viimeinen päivä.

Kyselyajan loppuun mennessä kysely oli Webropolin tietojen mukaan avattu 81 kertaa, vastaamisen oli aloittanut 29 henkilöä ja lopullisia vastauksia oli aineistoksi kertynyt 19 kappaletta. Verkostojeni kautta saamani käsityksen mukaan osa lähettämistäni sähköpostiviesteistä oli yksinkertaisesti päätyneet roskapostin joukkoon ja uskon, että kyselyajalle osuneet juhlapyhät vuosilomineen saattoivat vaikuttaa vastausmäärään.

6.3.2 Teemahaastatteluiden toteuttaminen

Kyselyvastauksista koostuvan aineiston kokoamisen jälkeen tarve aiheen jatkotarkastelulle selkiytyi ja asetin tavoitteekseni löytää 2–4 haastateltavaa. Toivoin voivani syventää kyselyn avulla saamaani tietoa. Haastatteluiden teemat muodostuivat kyselyaineiston pohjalta.

Teemahaastattelu asettuu menetelmänä strukturoidun ja avoimen haastattelun välille. Siinä haastattelijalla on tiedossaan, millaisiin aiheisiin on tarkoitus keskittyä, mutta kysymykset ja niiden järjestys voivat vaihdella eri haastatteluiden välillä. Avoin haastattelu on menetelmänä vaativa, sillä se vaatii haastattelijalta varmuutta ja erityisesti huomattavan määrän aikaa, mitä opinnäytetyön tekijällä ei valitettavasti ole. (Hirsjärvi ym., 2000, ss. 195–197)

Teemahaastattelu oli mielestäni toimivin haastattelumenetelmä opinnäytetyötäni ajatellen, sillä tietoa oli jo kerätty strukturoiduksi katsottavalla kyselylomakkeella. Vapaammalla

haastattelumenetelmällä minun oli mahdollista saada erilaista aineistoa. Avoimessa haastattelussa työntekijät olisivat voineet tuottaa yllättäviäkin oivalluksia, mutta tämä haastattelutapa olisi ollut aikataulullisesti mahdoton, sillä tarkoituksena oli haastatella jokaista haastattelulle suostumuksensa antanutta vain kerran. Oma kokemuksenikaan ei olisi mitenkään riittänyt avoimen haastattelutavan käyttämiseen hyvin.

Etsin haastateltavia samalla tavoin kuin kyselyosuuden vastaajia, eli johtajien kautta sähköpostitse tavoitellen. Toukokuun 2021 alussa muotoilin haastattelukutsun, johon sisältyi myös tarvittava informaatio. Haastattelukutsuun on mahdollista tutustua opinnäytetyön loppupuolella (Liite 4).

Kyselyaineistoa ryhdyin käymään läpi ja alustavasti analysoimaan heti suljettuani kyselyn. Haastatteluita ohjanneet teemat nousivat vähitellen esiin, ja niiden alle kokosin muutamia apukysymyksiä. Teemahaastattelurunkoa (Liite 5) työstin aktiivisesti toukokuun puolivälistä lähtien. Palasin lisäksi uudelleen tutkimuskysymyksieni ääreen pohtimaan, tarvitsinko vielä jotakin sellaista tietoa, joka oli niiden kannalta tärkeää. Kirjoitin muutamia tällaisia seikkoja haastattelurungon loppupuolelle. Lukuisten tarkasti muotoiltujen apukysymysten käyttäminen houkutteli, sillä vapaammassa haastattelutavassa oli kokemattomammalle haastattelijalle riskinsä. Päädyin kuitenkin vapaampaan teemahaastattelumalliin, sillä halusin todella kuulla, mitä työntekijät itse kertovat taidekasvatuksesta. Toimitin haastateltaville haastattelukutsun ja tietosuojailmoituksen lisäksi haastattelurungon. Ohjeistin haastateltavia siten, että vaikka haastattelurungon sai etukäteen nähtäväksi, ei haastattelussa ollut välttämätöntä käydä jokaista teemaa yhtä syvällisesti läpi. Huomautin myös, että haastateltavan uudetkin näkemykset ovat tervetulleita.

Toivoin, että sähköpostini tavoittaisivat useampia johtajia ja työntekijöitä nyt, kun ne eivät sisältäneet linkkejä. Ennakoin mahdollisia teknisiä ongelmia ja toimintakauden lopun lisääntyneitä työmääriä. Tutkimuskohteena ollut kaupunki oli minulle ennestään tuttu, joten hyödynsin omia kontaktejani haastateltavien löytämisessä. Sähköpostitse lähettämäni yleisen haastattelukutsun tiimoilta en saanut yhtäkään yhteydenottoa. Tutkimuskohteena olevan kaupungin kahdessa eri päiväkodissa työskennelleet haastateltavani löysin juuri verkostojeni kautta. Haastatteluita toteutin lopulta kolme kesäkuussa 2021.

Haastattelut olivat yksilöhaastatteluita ja tallensin ne litterointia varten digitaalisella sanelimella. Hyödynsin yhden haastattelun toteuttamisessa Teams-sovellusta, jonka tallennusmahdollisuuden tosin jätin käyttämättä. Litteroin haastattelut mahdollisimman tarkasti käyttäen Calibri-fonttia kirjasinkoolla 12 sekä rivivälillä 1,5. Haastatteluaineistoa oli kesäkuun päätyttyä käsiteltävänä 68 liuskaa. Haastateltavien nimiä ei tietosuojasystä ole sisällytetty edes aineistoon ja raportoidessani pyrin parhaani mukaan häivyttämään mahdollisia epäsuoria tunnisteitakin, jotta asioita yhdistelemällä ei voisi pyrkiä tunnistamaan haastateltavia. Käsitteelin vastauksia yhtenäisenä aineistona, sillä pääasiallisena tarkoituksena ei ollut vertailla eri haastateltavien vastauksia. Haastatteluissa painotukset olivat erilaisia ja osin haastateltavat palasivat omaehtoisesti joihinkin asioihin useammin kuin toisiin.

6.4 Sisällönanalyysi analyysimenetelmänä

Aineiston analyysimenetelmänä oli sisällönanalyysi, jossa luodaan sanallinen kuvaus aineiston ydinasioista. Sisällönanalyysia toteutin teoriaohjaavana analyysinä, jossa aineistolähtöisyys on voimakkaasti läsnä. Teoriaohjaavassa analyysissä teoria toimii analyysin tukena. Puhtaasti aineistolähtöinen analyysi voi olla miltei mahdotonta toteuttaa siksi, että tutkija jo tutkimusta suunnitellessaan asettaa tutkimustilanteelle tietynlaiset rajaukset ja lähtökohdat. Teoriaohjaavassa analyysissä aiempi tieto ei kuitenkaan aseta tarkkoja sääntöjä sille, mikä tutkijaa kiinnostaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009a, s. 103; Tuomi & Sarajärvi, 2009b, ss. 96–97)

Aineistolähtöinen analyysi vaikutti toimivalta tähän opinnäytetyöhön, sillä oli tärkeää kuvata varhaiskasvatuksen työntekijöiden omia ajatuksia ja kokemuksia. Aiheeseen liittyi kuitenkin paljon tietoa ja käsitteitä, joiden tulisi olla koulutuksen ja varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen perusteella tuttuja sekä minulle että tutkimukseen osallistuneille päiväkotien työntekijöille. Aiempaa tietoa ei voi sulkea aineistostakaan pois ja tavoitteiden vuoksi tuloksia tulee tarkastella myös suhteessa aiheen tietoperustaan.

Sisällönanalyysin riskinä on, että tuloksena on vain aineiston sisältö uudessa muodossa (Tuomi & Sarajärvi, 2009a, s. 103). Tutkimuksen valmiiksi saattaminen edellyttää aina tulkintaa, mutta pelko ylitulkittamisesta painoi välillä raskaastikin. Analyysia toteuttaessani

sain lohtua siitä, että Eskola ja Suoranta (2014, s. 138) kirjoittavat laadullisen tutkimuksen analyysivaiheen olevan pulmallinen kokeneemmillekin tutkijoille.

Aineistoa voidaan koodata merkitsemällä siitä oleelliset asiat jollakin tavoin niin, että tutkija voi löytää analyysin kannalta tärkeät asiat helposti. Koodaamisen apuna voidaan käyttää teoriaa, mutta koodatut asiat on mahdollista päättää myös aineiston perusteella, mikä tosin tuo jo tulkintaa mukaan analyysivaiheeseen. Teemoittelu taas tarkoittaa sitä, että aineistosta etsitään tutkimuksen kannalta keskeiset aiheet, joiden esiintymistiheyttä voidaan tarkastella. (Eskola & Suoranta, 2014, ss. 155–157, 175–176) Aineiston koodaamista ja teemoittelua käytin molempia aineistoja analysoidessani.

Kvantifioiminen tarkoittaa aineiston määrällistä tarkastelua, jota voidaan käyttää laadullisessakin tutkimuksessa. Yksinkertaistettuna kvantifiointia tehdään laskemalla aineistosta jotain. (Eskola & Suoranta, 2014, ss. 165–166) Kyselyaineistoon tutustuessani totesin, että kvantifioiminen oli toimiva apukeino aineiston järjestelemiseen ja ymmärtämiseen. Usein esiintyvien asioiden laskeminen oli jopa välttämätöntä, sillä tutkijan katse on kirjallisuuden mukaan omien kokemusten värittävä, mitä numerot eivät ole.

Analyysini eteni hyvin käsityöperustaisesti, sillä en käyttänyt esimerkiksi kvantifioimisen apuna tarjolla olevia ohjelmia. Näin ohjelmien käyttämisen tarpeettomana, sillä olisin joka tapauksessa joutunut varmistamaan asiayhteyksiä ja muita seikkoja aineistosta. Aloitin kyselyaineiston analysoimisen ensimmäisen kerran jo toukokuussa 2021 ensin vain lukien aineistoa läpi. Löydettyäni usein esiintyviä asioita aloin merkitä toisiinsa liittyviä yksittäisiä sanoja sekä laajempia ilmaisuja eri väreillä, eli koodasin aineistoa. Teemat haastatteluita varten muodostuivat helposti otettuani kvantifioimisen mukaan. Käytin apuna erinäisiä yksinkertaisia taulukoita ja käsin kirjoitettuja muistiinpanoja.

Haastatteluaineistoa käsittelin suurin piirtein samoin kuin kyselyaineistoa, vaikka en siinä tarkasti laskenut asioiden esiintymisen määrää tai taulukoinut niitä. Koostin kynän ja paperin avulla haastateltujen lyhennettyjä ilmauksia sisältäviä muistiinpanoja teemojen alle. Litteroitua aineistoa olisi ollut mahdollista kopioida uusiin tiedostoihin muistiinpanoiksi, mutta asioiden kirjoittaminen toimi ajattelemisen apuvälineenä samalla tavalla kuin vaikkapa miellekarttatyöskentely.

Analyysivaiheelle sekä tiedon järjestelemiselle ja tulosten raportoinnille kyselyvastaajien napakat vastaukset aiheuttivat jonkin verran haasteita, sillä tarkennusten puuttuessa oli luonnollisesti riskinä väärin ymmärtämisen tai tulkitsemisen mahdollisuus. Tästä haasteesta toimi esimerkkinä resurssien käsite, joka voi tarkoittaa henkilöstöresursseja, taloudellisia resursseja tai luovasti ajateltuna jopa työntekijöiden voimavaroja. Avoimissa kysymyksissä esiintyi jonkin verran päällekkäisyyttä, joka lyhyesti kuvattuna tarkoitti sitä, että vastaaja oli luetellut negatiivisesti vaikuttaviin asioihin saman tekijän, joka esiintyi käänteisessä muodossa positiivisten tekijöiden joukossa. Tämä saattoi tarkoittaa sitä, että vastauksissa esitettiin ajatuksia siitä, millaiset tekijät ylipäättään työntekijän mielestä vaikuttavat taidekasvatukseen toteuttamiseen, eivätkä nämä asiat välttämättä olleet ajankohtaisia hänen työssään juuri sillä hetkellä.

6.5 Tutkimuksen eettisyys

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheeseen liittyi tutustuminen hyvään tieteelliseen käytäntöön (HTK), jota pyrin opinnäytetyön eri vaiheissa toteuttamaan parhaan kyyni mukaan. Esimerkiksi tietosuojasta huolehtiminen ja asianmukaisen tutkimusluvan hankkiminen, yleisesti hyväksytyjen menetelmien käyttäminen, lähdeviitteiden merkitseminen ja huolellinen raportointi ovat sellaisia asioita, joihin kaikessa tutkimuksessa tulee kiinnittää huomiota. (TENK, 2012, ss. 6–7) Ne liittyvät olennaisesti myös opinnäytetyön tekemiseen. Näiden asioiden huomioimisen avuksi tehtiin suunnitteluvaiheessa aineistohallintasuunnitelma, johon on mahdollista tutustua liitteessä 1. Lisäksi ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa tulee huomioida tutkittavan henkilön itsemääräämisoikeus ja yksityisyydensuoja, sekä se, että tutkittavia tulee kohdella kunnioittavasti ja heitä vahingoittamatta. (TENK, 2019, s. 7)

Tutkittavat osallistuivat opinnäytetyötutkimukseen vapaaehtoisesti, minkä sähköisen kyselyn osalta varmistin erillisellä kysymyksellä. Tämän esitettiin kyselyn lopussa muodossa ”Vastaamalla tähän kyselyyn annan suostumukseni sille, että vastauksiani käytetään edellä mainitussa opinnäytetyössä”. Kieltäytyminen olisi estänyt minua käyttämästä annettuja tietoja opinnäytetyötä tehdessäni, sillä ne eivät olisi tallentuneet ilman suostumusta.

Opinnäytetyön aiheesta ja tarkoituksesta informoin kyselyyn osallistuneita kirjallisesti niin sähköpostin, sähköpostiin liitetyn saatekirjeen (Liite 3) kuin itse kyselykin avulla (Liite 2). Haastateltuja informoin sähköpostitse tai muutoin kirjallisesti, sekä suullisesti haastattelun alussa, ja he olivat tietoisia suostumuksen vapaaehtoisuudesta. Kyselylomakkeelle liitin tietosuojailmoituksen, jonka toimitin haastateltaville joko sähköpostitse tai kasvokkain. Tutkittavien anonymiteettia pyrin parantamaan minimoimalla tarkkojen tunnistetietojen keräämisen ja käsittelemällä aineistoa siten, ettei heidän yksityisyyttään vaarannettu. Tutkittavien henkilöyttä ja ammattitaitoa kohtaan osoitin kunnioitusta, mitä opinnäytetyön aihe jo itsessäänkin vaati.

7 Kyselyaineiston tulokset

Opinnäytetyötäni varten keräsin kaksi erilaista aineistoa. Aluksi kartoitin päiväkotien työntekijöiden kokemuksia sähköisellä kyselylomakkeella. Tässä luvussa kuvaan kyselyyn vastanneiden varhaiskasvatuksen työntekijöiden ajatuksia taidekasvatuksesta ja siihen vaikuttavista asioista. Luvussa 7.10 tarkastelen työntekijöiden vastauksia kysymykseen siitä, mitä he tarvitsevat työnantajaltaan voidakseen toteuttaa laadukasta taidekasvatusta.

7.1 Kuvaus kyselyyn vastanneista työntekijöistä

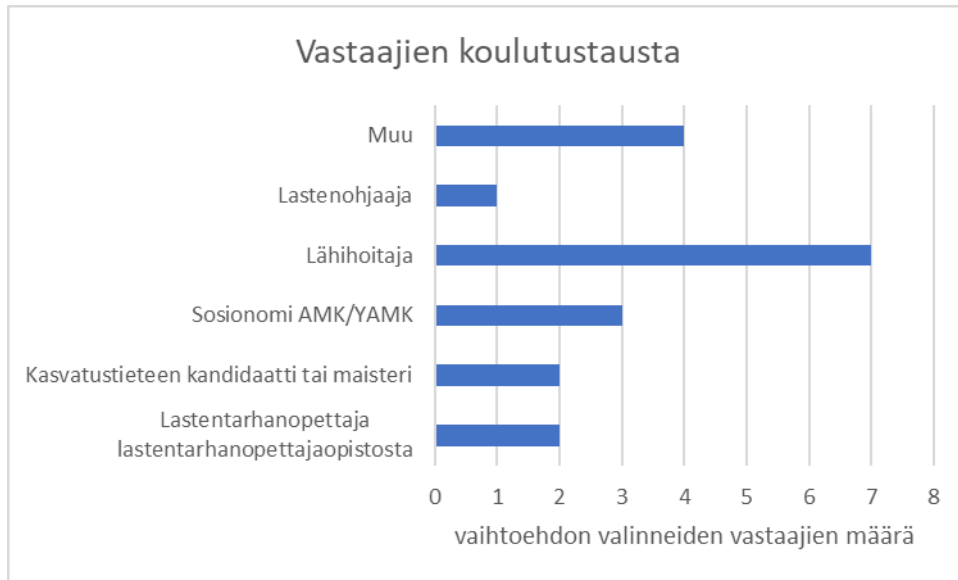
Kyselyyn vastanneiden työntekijöiden työkokemuksen määrä vaihteli jonkin verran. Kokosin ilmoitettujen työvuosien perusteella kolme eri luokkaa työkokemukselle, jolloin alle kuusi vuotta päiväkodissa työskennelleitä oli yhteensä viisi, seitsemällä oli työkokemusvuosia kuuden ja viidentoista vuoden välillä ja samoin seitsemän oli työskennellyt varhaiskasvatuksessa joko kuusitoista vuotta tai enemmän.

Toivoin saavani tutkimukseen moniammatillista näkökulmaa ja tämä toteutui hyvin. Taustatietojen koulutusvaihtoehdoiksi olin valikoinut sellaisia, joita oman kokemukseni perusteella tiesin päiväkotien työntekijöillä olevan. Lisäksi yksi vastausvaihtoehdoista oli ”muu” kattamassa heidät, jotka jäivät oman tietämykseni ulkopuolelle. Lähihoitajaksi kouluttautuneet työntekijät olivat vastaajissa enemmistönä, sillä heitä oli seitsemän kappaletta. Vastaajista kahdella oli taustanaan opistopohjaiset lastentarhanopettajaopinnot, kolmella sosionomin koulutus ja kahdella kasvatustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinto.

Lastenohjaaja on itselleni ollut uudempi tuttavuus tiimeissäni, ja heitä sekä muu-
vaihtoehdon valinnoita oli yhteensä viisi. Seuraavassa kuvassa (Kuva 1) näkyy kyselyyn
vastanneiden ilmoittamat tutkinnot.

Kuva 1 Kyselyyn vastanneiden työntekijöiden koulutustausta.

Kyselyn neljäs kohta (Liite 2) sisälsi erilaisia väittämiä. Sen perusteella yhteensä 12 vastaajaa
19:stä oli lähes tai täysin samaa mieltä siitä, että heillä itsellään on luova harrastus. Lisäksi
yhteensä 15 vastaajaa oli lähes tai täysin samaa mieltä siitä, että taidekasvatuksen
toteuttaminen on mukavaa ja luontevaa.

7.2 Lasten innostus, kuvataide ja musiikki yleisimpiä elementtejä

Kyselyn 19 vastaajasta 17 arvioi voivansa toteuttaa haluamansa laista taidekasvatusta.
Suurella osalla vastaajista oli mielestäni hyvä ymmärrys siitä, mitä varhaiskasvatuksen
taidekasvatus on. Kolme työntekijää ei ollut vastannut tätä koskevaan kysymykseen. Yksi
vastaajista ei ollut varma taidekasvatuksen sisällöistä, mutta uskoi kuitenkin sen käsittävän
kaiken luovan toiminnan ja antoi esimerkkinä askartelun ja jumpan. Kyselyn väittämässä
”Minulla on selkeä käsitys siitä, mitä taidekasvatus pitää sisällään” 13 vastaajaa oli lähes tai
samaa mieltä siitä, että heillä on selkeä käsitys näistä sisällöistä.

Kuvataide ja kädentaidot piirtämisestä muotoiluun sekä musiikki esiintyivät taidekasvatusta kuvaavissa esimerkeissä eniten. Liikunta eri muodoissa näkyi vastauksissa kuitenkin melkein yhtä paljon ja tanssi oli tästä yleisin esimerkki. Sirkustaide mainittiin kerran ja sen voi mieltää sekä liikunnalliseksi että muunkinlaiseksi taiteenmuodoksi. Vastauksissa oli mainintoja teatterista ja sen kohdalla huomioitiin myös leikin draamallinen luonne. Sanataide esiintyi vastauksissa jonkin verran harvemmin, mutta kuitenkin yhden kerran useammin kuin valokuvaaminen, arkkitehtuuri tai mediakasvatus. Yhden vastaajan kuvaus taidekasvatuksesta sisälsi yksitoista eri kohtaa ja eri alueita oli kuvattu hyvin laajasti. Kaikissa vastauksissa ei mainittu eri taidemuotoja esimerkkeinä, mutta monipuolisuuden, pitkäkestoisuuden ja etukäteissuunnittelun tärkeys korostuivat.

Osassa vastauksia korostui taidekasvatuksen luonne tai merkitys. Vastaajat mainitsivat kokonaisvaltaisuuden, osallisuuden ja monitaiteellisuuden, tai huomioivat taidemuotojen kokijana olemisen ja havainnoimisen kuuluvan myös taidekasvatukseen. Jotkut vastaajista näkivät taidekasvatuksen merkityksellisenä välineenä varhaiskasvatuksen osa-alueiden toteuttamisessa ja näistä yksittäisenä mainittiin tunnekasvatus. Yhdessä vastauksista nousi voimakkaasti esiin taidekasvatuksen kuntouttava ja ilmaisullinen luonne, joka mahdollisti uusien, hyvien asioiden löytymisen lapsen elämään.

Eräs vastaaja tarkasteli taidekasvatusta kriittisemmin ja totesi, että sitä edelleen toteutettiin päiväkodissa usein aikuisen ehdoilla ja yksipuolisesti lapsen yksilöllisen näkemyksen unohtuessa. Lisäksi yksi vastaajista mainitsi negatiivisesti vaikuttavissa tekijöissä liukuhihnatyylin, joka voi päiväkodissa työskentelemättömälle olla vieraampi termi. Oman työkokemukseni perusteella se tarkoittaa sitä, että suuri määrä lapsia käy vuorollaan työskentelemässä esimerkiksi kädentaitoihin liittyvän toiminnan parissa niin, että asiaan ei syvennyttä tai siitä ei keskustella. Useimmiten tähän liittyy voimakas kiireen tuntu.

Onnistuneista taidekasvatustilanteista kirjoitti kyselyssä 13 vastaajaa ja heidän unelmatilanteensa vaihtelivat. Vastauksista löytyi mainintoja eri taidemuotoihin liittyvästä toiminnasta ja tarkemmissa näitä koskevissa kuvauksissa oli esimerkiksi tartuttu lasten kiinnostuksenkohteisiin ja kädentaitoja hyödyntämällä valmistettu rekvisiittaa leikkeihin, taiteiltu yhdessä suurelle paperille spontaanissa maalaustilanteessa ja koko kehoa käyttäen värikylvyssä. Metsäretken avulla oli yhdistetty ympäristökasvatusta monitaiteelliseen

toimintaan. Kuvauksista löytyi pidempiaikaisiakin projekteja ja kuvataiteen ja musiikin lisäksi myös valokuvaamista sekä yhteinen elokuvaprojekti.

Lasten innostus oli läsnä monissa vastauksissa ja onnistunutta taidekasvatusta kuvanneet toivat esiin, että lopputuloksella tai hienolla suunnitelmalla ei ollut niin suurta merkitystä, kunhan lapset nauttivat toiminnasta. Eräs monipuolista, omalla painollaan draamapitoiseksi muuttunutta musiikkihetkeä kuvannut kertoi uponneensa itsekin flow-tilaan yhdessä lasten kanssa. Lasten innostus mainittiin neljästi taidekasvatukseen positiivisesti vaikuttavien tekijöiden joukossa, minkä lisäksi heidän osallisuutensa sekä aikuisten ja lasten yhteinen ideoiminen molemmat kerran.

7.3 Myönteinen ilmapiiri tärkeä taidekasvatukselle

Taidekasvatukseen kohdistuva innostus ja siihen liittyvät asenteet nähtiin kyselyvastauksissa jopa merkityksellisimpinä taidekasvatukseen vaikuttavina tekijöinä. Yksi vastaajista painotti juuri asennetta vastatessaan kysymykseen taidekasvatukseen negatiivisesti vaikuttavista asioista, vaikka kirjoittikin esimerkiksi tilojenkin vaikuttavan sen toteuttamiseen. Innostuksen lisäksi mainittiin esimerkiksi spontaanius ja sitoutuneisuus. Asenteiden ja taidekasvatuksen arvostuksen kohdalla on huomioitava se, että ne voivat liittyä sekä yksittäisten työntekijöiden näkökantoihin että päiväkodin yleiseen ilmapiiriin. Aineistossa esimerkiksi taidekasvatuksen arvostuksen puutteeseen viitattiin ilman tarkennuksia.

Kahdessa vastauksessa tuotiin esiin se, että taidekasvatukseen vaikuttaa negatiivisesti se, ettei sitä pidetä tärkeänä tai arvosteta. Samansuuntaisia ajatuksia esitti vastaaja, joka toi esiin sen, että taidekasvatuksen onnistumisen kannalta ilmapiiriin tulee olla myönteinen taiteiden ympärillä ylipäätään. Eräs vastaaja kirjoitti hyvien ideoiden kilpistyvän aikuisten väliseen eripuraan ja painotti aikuisten asenteen merkitystä positiivisesti vaikuttavana tekijänä. Aikuisten positiiviseen asenteeseen oli yhteydessä myös herkkyys lasten ideoille ja yhteistyö aikuisten kesken. Lasten ideoihin tarttuminen liittyi spontaaniin toimintaan, minkä toinenkin vastaaja mainitsi.

Henkilökunnan innostus ja innokkuus joko tiimin sisällä tai yleisesti henkilökunnassa toistui lasten innostuksen rinnalla. Tämän lisäksi työntekijän kiinnostus taidetta kohtaan esiintyi

positiivisena tekijänä ja toisaalta kiinnostuksen puute negatiivisesti vaikuttavana asiana. Yksi vastaajista mainitsi positiivisesti vaikuttavien asioiden kohdalla ainoastaan innostavat työtoverit, joten innostus oli monelle hyvin tärkeää ja liittyi myös päiväkodin työntekijöiden yhteistyöhön. Innostuksen lisäksi halu kokeilla rohkeasti tuotiin esiin vaikuttavana tekijänä. Innostus ei vastaajien mukaan yksinään riittänyt taidekasvatukseen toteuttamiseen, vaan sitoutumista ja kaikkien työntekijöiden osallistumistakin tarvittiin. Innostus ja positiivinen ilmapiiri mainittiin paitsi omaan tiimiin liittyvinä asioina, myös yleisesti henkilökuntaa koskevana. Innostusta tai asenteita käsiteltäessä taustalla oli monesti yhteistyö tai yhteisöllisyydeksikin mielletty yhteinen näkemys.

7.4 Materiaalien ja välineiden vaikutus taidekasvatukseen

Materiaalien ja välineiden merkitys toistui avoimissa vastauksissa. Ne olivat mainintojen määriä laskettaessa vahvimmin esiin nousevat asiat tarkasteltaessa taidekasvatukseen vaikuttavia tekijöitä ja työntekijöiden tarpeita kartoittavia kysymyksiä. Taidekasvatukseen vaikuttavien tekijöiden koonnissa materiaalit ja välineet mainittiin miltei yhtä monta kertaa kuin asenteisiin, innostukseen ja ilmapiiriin liittyvät asiatkin. Materiaalit ja välineet käsitellään tässä opinnäytetyössä toisiinsa liittyvinä asioina, mutta materiaalit esiintyvät vastauksissa välineitä useammin.

Positiivisesti taidekasvatukseen vaikuttavissa tekijöissä materiaalit ja välineet esiintyvät yhdessä ja erikseen. Laatu ja monipuolisuus tulivat jälleen esiin. Eräs vastaajista kuvasi positiiviseksi asiaksi sen, että materiaaleja sillä hetkellä oli. Lisäksi käytettiin kierrätysmateriaaleja ja hyödynnettiin luontoa. Negatiivisesti taidekasvatukseen vaikuttavia tekijöitä kuvattaessa vastauksiin sisältyi kuvauksia huonoista ja riittämättömistä välineistä sekä materiaaleista. Eräs vastaaja kuvasi lisäksi esimerkiksi perusvalikoimaan kuuluvaksi miellettyjen papereiden puuttumisen hankaloittavan taidekasvatukseen toteuttamista, minkä lisäksi toinen nosti esiin puutteet soittimissa.

Materiaalit ja välineet tulivat esiin onnistuneista taidekasvatustilanteista kerrottaessa. Luonnon- ja kierrätysmateriaalien hyödyntämisen lisäksi perheiltä oli pyydetty lisätarvikkeita toteutettuun laajempaan projektiin ja tavallista isompia papereita oli myös käytetty erään vastaajan merkityksellisessä taidetoimintatilanteessa. Yksi vastaajista kuvaili muussa kuin

omassa ryhmässään toteutuneen onnistuneen taidekasvatustilanteen. Siinä draamaksikin katsottavan roolileikin ympärille oli kehitetty teemaan sopiva kädentaitojen projekti, sillä rekvisiittaa ei ennestään päiväkodista löytynyt. Taidekasvatuksen avulla tuotettiin siis myös välineitä esimerkiksi draamallisen toiminnan toteuttamiseen. Toinen vastaaja oli kokenut hyvin antoisana musiikkituokion, jossa hän oli käyttänyt monia eri soittimia ja yhdistänyt tunnelman luomiseen myös roolivaatteita. Valokuvaaminen ja pienen elokuvan kuvaaminenkin mainittiin onnistuneissa taidetoimintakokemuksissa, eikä tämänlaista toimintaakaan voi toteuttaa ilman kuvaamiseen tarvittavia välineitä. Päiväkodeissa käytettiin kyselyaineiston perusteella monenlaisia välineitä ja materiaaleja.

7.5 Luovuuden ja tietotaidon merkitys taidekasvatuksessa

Työntekijöiden tietoja, taitoja ja luovuutta käsitellen tässä opinnäytetyössä yhtenä suurena kokonaisuutena, vaikka ne eivät välttämättä kaikilta osin liity toisiinsa. Luovuus on käsitteenä vaikeasti määriteltävä asia ja tieto voi taidekasvatuksen kohdalla merkitä teoreettista tietoa taidekasvatuksen tavoitteista tai esimerkiksi kuvataidekasvatuksessa sovellettavista tekniikoista. Tieto, taidot tai osaaminen sekä luovuus mainittiin aineistossa eri tavoin useaan kertaan ja taidekasvatukseen vaikuttavien tekijöiden kuvauksissa niitä koskevien mainintojen määrä oli kolmanneksi suurin.

Kyselyni viimeinen kysymys mahdollisti niin kutsutun vapaan sanan ilmaisemisen (Liite 2), jossa yksi vastaajista kirjoitti hänellä olevan osaamista, jota tulisi muistaa käyttää hyväkseen. Taidekasvatukseen positiivisesta vaikuttavissa asioissa henkilökunnan osaaminen tai taidot mainittiin kahdesti ja siihen liitettiin myös osaamisen jakaminen. Osaamattomuus tai kokemus siitä vaikuttivat neljän vastaajan kokemuksen mukaan taidekasvatuksen toteuttamista heikentävästi. Päiväkodin työntekijän tietoisuus vaikutti toisaalta positiivisesti yhden vastaajan mukaan, ja toisen vastaajan mielestä toteuttamista vaikeuttivat puutteelliset tiedot taidekasvatuksen sisällöistä tai tavoitteista.

Ideat tai idearikkaus toistuivat taidekasvatukseen vaikuttavien tekijöiden joukossa. Yksi vastaajista painotti lasten ideoihin tarttumista. Luovuus tai kokemus siitä, sekä luovuuden puute mainittiin taidekasvatukseen vaikuttavina tekijöinä viidesti ja yhdessä näistä vastauksista mainittiin, että taidekasvatukseen tarvitaan luovia aikuisia ja toiminnan

käynnistäjiä sekä monien henkilöiden panostusta. Yhdessä vastauksessa tuotiin positiivisena seikkana esiin työntekijän harrastuneisuus. Toinen vastaaja kirjoitti, että työntekijän voi olla vaikeaa tarjota taidetta lapsille, ellei hän koe sen eri muotoja itselleen luontevaksi tai ole itse luova.

Kyselyn neljännessä osiossa vastaajat arvioivat tietämystään taidekasvatuksen käyttämisestä työvälineenä. Väittämän ”Minulla on tietoa siitä, millä tavoin taidekasvatusta voi käyttää eri tavoitteiden saavuttamiseen” kohdalla 12 vastaajaa oli lähes tai täysin samaa mieltä siitä, että heillä on tämän kaltaista tietoa. Taidekasvatuksen tavoitteiden kohdalla vaihtelua oli jonkin verran enemmän kuin luvussa 7.2 mainitun taidekasvatuksen sisältöjä koskevan väittämän kohdalla. Viisi vastaajaa oli lähes tai täysin eri mieltä siitä, että he tietävät, miten tavoitteita voi taidekasvatuksen avulla tavoitella. Yksi vastaajista ei ollut asiasta samaa eikä eri mieltä. Seuraava kuva (Kuva 2) havainnollistaa vastaajien käsityksiä siitä, onko heillä tietoa taidekasvatuksen käyttämisestä tavoitteiden saavuttamiseen.

Kuva 2 Kyselyvastaajien tieto tavoitteiden saavuttamisesta taidekasvatuksella.

7.6 Ajan puute taidekasvatuksen haasteena

Positiivisesti ja negatiivisesti vaikuttavien tekijöiden joukossa aikaan liittyviä ilmaisuja esiintyi määrällisesti neljänneksi eniten. Negatiivisten tekijöiden joukossa ajan puute esiintyi toiseksi useimmin. Yksi vastaajista kertoi, että taidekasvatukseen vaikuttaa negatiivisesti kiire ja se,

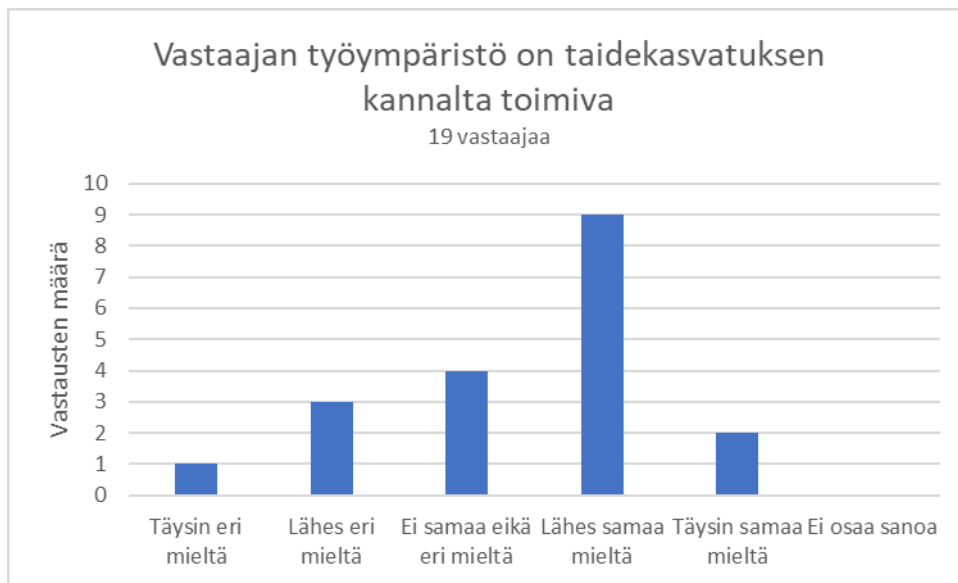
ettei ole aikaa suunnitella. Kiireen käsitettä käytti neljä muutakin vastaajaa, jotka kertoivat, ettei taidekasvatusta ole aikaa suunnitella tai toteuttaa. Se saattoi aineiston perusteella johtaa esimerkiksi siihen, että askartelut olivat muusta varhaiskasvatuksesta irrallista nopeaa toimintaa.

Yksi vastaajista mainitsi positiivisesti taidekasvatukseen vaikuttavana tekijänä ajan esimerkiksi silloin, kun lapsia oli ryhmästä poissa ja työntekijällä oli enemmän aikaa tarjota taidetoimintaa paikalla oleville lapsille. Lisäksi koettiin hyvänä ylipäätään se, jos aikaa oli, ja jos muut työntekijät sen mahdollistivat. Kaksi vastaajaa ilmaisi ajan merkityksen muulla tavoin. Materiaalien ja välineiden merkitystä käsittelevän luvun 7.4 ja yksi vastaajista kertoi, ettei materiaalien hankkimiseen ole aikaa tai resursseja.

7.7 Päiväkoti taidekasvatuksen ympäristönä

Päiväkodin tiloilla oli merkitystä taidekasvatuksen toteuttamisessa, sillä tilat tai oppimisympäristö mainittiin viidenneksi useimmin taidekasvatukseen vaikuttavissa tekijöissä. Työympäristö, oppimisympäristö ja vastaajien käyttämä termi tilat voidaan nähdä erilaisinakin käsitteinä. Väittämäkysymysten arvioiden mukaan työympäristöä yleisesti pidettiin taidekasvatuksen kannalta enemmän toimivana kuin toimimattomana. Lähes samaa mieltä tai täysin samaa mieltä työympäristön toimivuudesta oli 11 vastaajaa 19:stä ja neljä arvioi tilat lähes tai täysin toimimattomiksi. Alla oleva kuva (Kuva 3) esittää vastaajien arviot työympäristön toimivuudesta.

Kuva 3 Kyselyvastaajien arviot työympäristön toimivuudesta.

Kolme kyselyyn vastannutta mainitsi tilat positiivisesti vaikuttavana asiana ja yksi käytti positiivissa tekijöissä laajempaa oppimisympäristön käsitettä. Viisi vastaajaa lisäsi tilat negatiivisesti vaikuttavien tekijöiden luetteloon. Tarkempia kuvauksia tilojen huonoista piirteistä ei annettu, mutta tilojen puute mainittiin sekä se, että taidekasvatusta toteutetaan myös parakkirakennuksissa. Onnistuneiden taidekasvatustilanteiden kuvauksista ilmeni, että taidekasvatusta toteutettiin myös päiväkodin seinien ulkopuolella silloin kun se oli tarkoituksenmukaista.

7.8 Käytännönläheinen koulutus tervetullutta

Kyselylomakkeella oli erikseen pudotusvalikkokysymys ”Tarvitsetko täydennyskoulutusta taidekasvatuksen alueelta?” ja siihen vastattiin yksinkertaisesti kyllä tai ei.

Täydennyskoulutus käsitteenä viittaa laajempaan koulutuskokonaisuuteen, mutta se luultavasti miellettiin vastaajien toimesta erilaisin tavoin. 19:stä kyselyyn vastanneesta työntekijästä 13 vastasi tarvitsevansa koulutusta, joten enemmistö vastaajista kokisi koulutuksen itselleen hyödyllisenä.

Myöntävästi kysymykseen koulutuksen tarpeesta vastanneet siirtyivät kyselyssä avoimeen kysymykseen, jossa he saivat omin sanoin kertoa, millaista hyvä täydennyskoulutus olisi. Kahdeksassa kuvauksessa hyvästä täydennyskoulutuksesta käytännönläheisyys oli läsnä

tavalla tai toisella, sillä vastaajat toivoivat konkreettisia ja helppoja vinkkejä sekä esimerkkejä taidekasvatukseen toteuttamiseen. Yksi vastaajista oli kiinnostunut saamaan tietoa erilaisten kuvataidevälineiden käyttötarkoituksista ja toinen toivoi saavansa neuvoja kohtuullisen edullisten ja yksinkertaisten materiaalien avulla toteutettavaan taidekasvatukseen. Musiikkia käsittelevä koulutus mainittiin kerran työnantajalta tarvittavia asioita koskevan kysymyksen vastauksissa.

Taidekasvatukseen tiedollinen puoli mainittiin kuusi kertaa ja se liittyi osin myös käytännönläheiseen ohjaukseen. Vastaajista kolme koki joko taidekasvatukseen sisältöjen ja tarkoituksen tai sen taustalla olevan pedagogiikan olevan tärkeä aihe koulutuksille. Tämän lisäksi toivottiin lisää ymmärrystä erilaisiin taidemuotoihin sekä tietoa toteutustavoista tai materiaaleista. Yksi vastaajista toivoi koulutukseen tietoa siitä, mitä taidekasvatus on ja miten sitä voidaan toteuttaa.

Kohdekaupungin henkilöstölleen tarjoamat koulutukset mainittiin esimerkkinä hyvästä koulutuksesta kerran. Vastaajat tekivät joitakin konkreettisia ehdotuksia koulutusten toteuttamiseen. Kaksi vastaajaa toi esiin työpajatyypin koulutuksen, johon toinen toivoi vetäjäksi taiteilijaa. Yksi vastaajista ehdotti itselle sopivana aikana katsottavaa webinaaria. Tiedon siirtäminen yksiköissä oli yhden vastaajan mielestä toimiva vaihtoehto, jolloin työntekijöitä koulutettaisiin sisäisesti päiväkodissa. Koulutusta koskevissa vastauksissa mainittiin, että taidekasvatukseen näkemiseen laajemmin ja sen toteuttamiseen tarvittiin rohkeutta ja henkilökunnan innostamista uusiin tapoihin toimia. Kaksi vastaajaa toivoi koulutuksilta pitkäkestoisuutta ja toinen heistä koki, että työnohjauskellinen projekti voisi olla hyödyllinen.

Vähäiset koulutusmahdollisuudet mainittiin kolmesti negatiivisesti taidekasvatukseen vaikuttavana tekijänä. Yksi vastaajista ilmaisi kyselyn lopussa koulutukselle olevan aina tarvetta, vaikka hän kokikin itsellään olevan riittävästi osaamista. Toinen vastaajista kirjoitti samassa vapaiden ajatusten esittämiseen varatussa kentässä saaneensa jo aiemmin eri taiteenaloilta koulutusta ja hakeutuneensa jälleen omaehtoiseen taiteen lisäkoulutukseen.

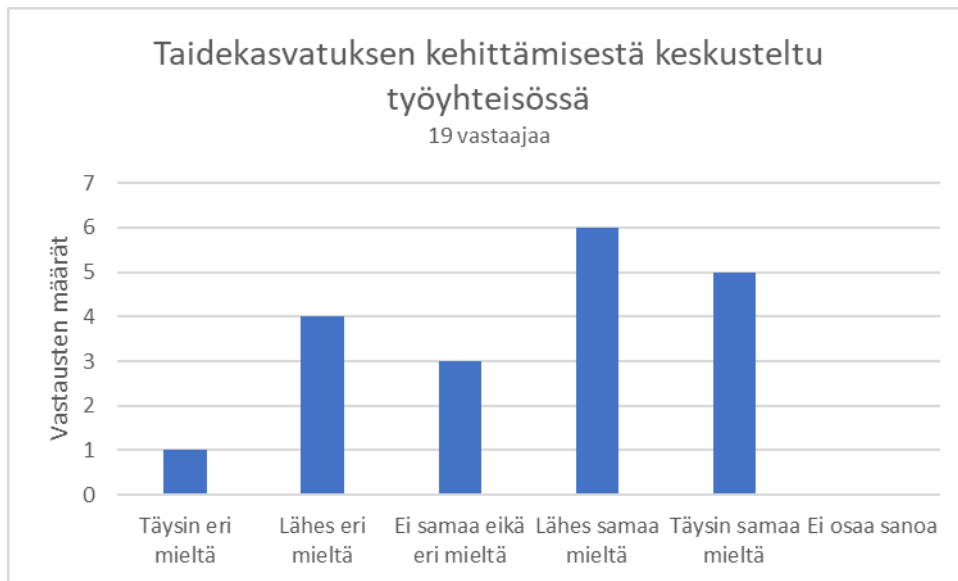
7.9 Yhteistyön tärkeys taidekasvatuksessa

Kyselyssä nousi esiin toimintakulttuuriin liittyviä asioita. Toimintatavoista vastaajat mainitsivat suunnittelemisen erikseenkin, mutta esimerkiksi taidekasvatuksen arviointia tai pedagogista dokumentointia ei mainittu vastauksissa. Teoreettisen viitekehyksen ja oman kokemukseni perusteella sisällytin näitä koskevat kysymykset kyselylomakkeen väittämiin.

Yhteistyö liittyi kahteen kolmen tärkeimmän tekijän joukossa olevaan kokonaisuuteen: osaamiseen ja luovuuteen sekä innostukseen. Monissa vastauksista tuotiin esiin toimijoina yleisesti henkilökunta, mikä voi tarkoittaa sekä omaa tiimiä että koko päiväkodin henkilökuntaa. Yhteistyötä yli tiimirajojen joko toteutettiin tai haluttiin toteuttaa, sillä se mainittiin erikseen. Sen lisäksi sitoutuminen taidekasvatukseen tiimissä ja työyhteisössä nähtiin positiivisesti vaikuttavana asiana. Yksi vastaajista mainitsi positiivisina tekijöinä yhteisen näkemyksen ja sen pohjalta syntyneet koko päiväkodin yhteiset taidekasvatukseen liittyvät projektit. Positiivisissa tekijöissä osaamiseen liittyi sen jakaminen henkilökunnan kesken ja muilta työntekijöiltä saadut ideat. Taidekasvatuksen toteuttamiseen koettiin tarvittavan monien aikuisten panostus. Päiväkodin johtajan tuki mainittiin kerran positiivisena tekijänä.

Eräs vastaajista huomautti kyselyn lopussa, että taidekasvatus aiheena on harvemmin esillä päiväkodissa. Toinen mainitsi negatiivisten tekijöiden kohdalla sen, että taidekasvatuksesta olisi hyvä keskustella enemmän. Yksi vastaajista toi esiin, että negatiivisesti taidekasvatukseen vaikutti se, että painotus päiväkodissa oli muissa varhaiskasvatuksen osa-alueissa. Vastaajista 11 arvioi kuitenkin väittämän ”Taidekasvatuksen kehittämisestä on keskusteltu yleisesti työyhteisössäni” kohdalla olevansa lähes samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että taidekasvatuksen kehittämisestä oli keskusteltu heidän työyhteisössään. Alla oleva kuva (Kuva 4) havainnollistaa tätä.

Kuva 4 Kyselyvastaajien arviot siitä, onko työyhteisössä keskusteltu taidekasvatuksen kehittamisestä.

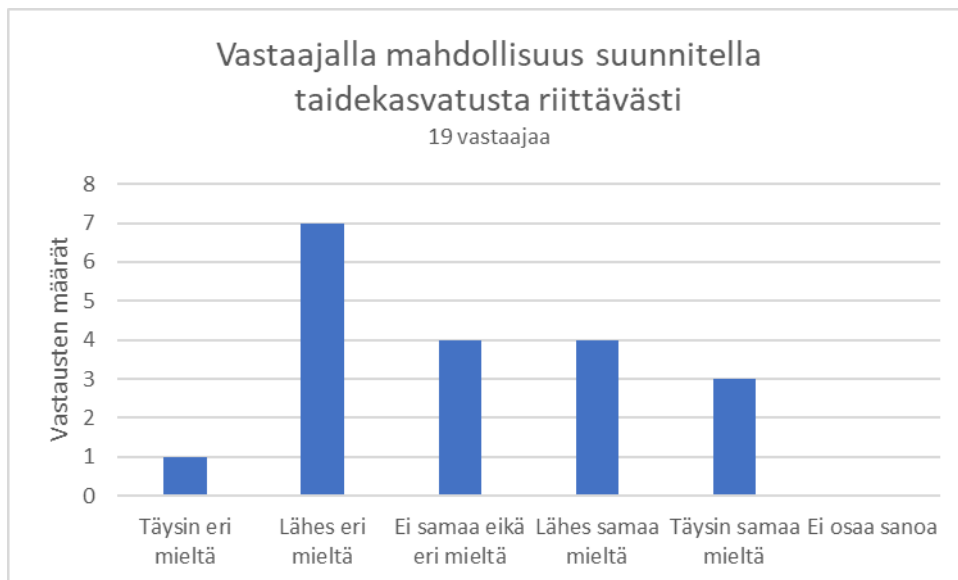
Päiväkoti on työyhteisö, jonka sisällä työntekijät toimivat tiimeissä. Vastaajista 16 ilmoitti kaikkien tiimin jäsenten toteuttavan taidekasvatusta, mikä on selkeästi enemmistö vastaajista. Kaksi vastaajaa kertoi varhaiskasvatuksen lastenhoitajan toteuttavan taidekasvatusta ja yhdellä vastauslomakkeella tähän kysymykseen ei ollut vastattu. Tiimien näkemykset taidekasvatuksen toteuttamisesta vaikuttivat arvioiden mukaan olevan suurimmalta osin samansuuntaiset. Yhteensä 14 vastaajaa 19:stä oli lähes tai täysin samaa mieltä siitä, että hänen tiimissään vallitsee yksimielisyys taidekasvatuksen toteuttamisen tavoista. Vastaajista neljä oli kuitenkin lähes eri mieltä siitä, että tiimin jäsenet ovat samaa mieltä taidekasvatuksen toteuttamisesta ja yksi vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä.

Useimmissa tiimeissä oli keskusteltu taidekasvatuksen kehittamisestä, sillä 13 vastaajista oli lähes tai samaa mieltä tästä. Taidekasvatuksen arvioinnin kohdalla vastauksissa oli enemmän vaihtelua. Vastaajista 8 oli lähes samaa tai täysin samaa mieltä siitä, että taidekasvatusta oli arvioitu hänen tiimissään ja sama määrä oli arvioinut olevansa asiasta lähes eri mieltä. Kolme vastaajaa ei ollut asiasta samaa eikä eri mieltä.

Toiminnan suunnitteleminen jakoi vastaajien mielipiteitä. Toiminnan järjestely ja suunnitteleminen mainittiin taidekasvatukseen negatiivisesti vaikuttavien tekijöiden joukossa, jonka toki voi tulkita niinkin, että liiallinen suunnittelu olisi huono asia.

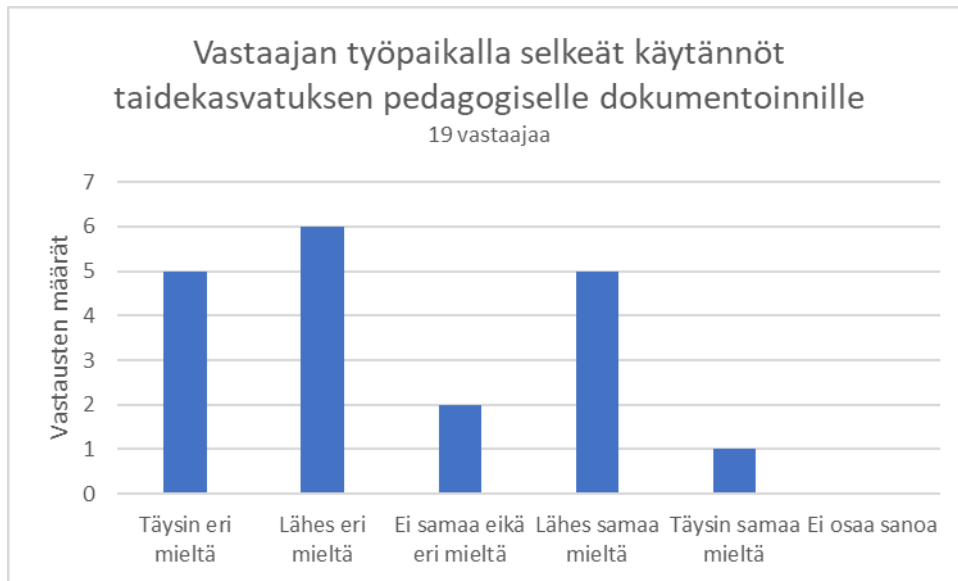
Asiayhteydessään tarkasteltuna vastaus on kuitenkin ymmärrettävissä siten, että näiden asioiden puuttuminen vaikeuttaa taidekasvatuksen toteuttamista. Väittämien kohdalla vastaajista seitsemän oli lähes samaa tai täysin samaa mieltä siitä, että heillä on mahdollisuus suunnitella taidekasvatusta riittävästi. Kahdeksan vastaajista oli lähes eri mieltä tai täysin eri mieltä siitä, että taidekasvatusta olisi mahdollisuus suunnitella riittävästi. Neljä vastaajista ei ollut samaa tai eri mieltä mahdollisuudesta suunnitella taidekasvatusta. Vastaajien arvioita taidekasvatuksen suunnittelemisen mahdollisuudesta voi tarkastella seuraavasta kuvasta (Kuva 5).

Kuva 5 Kyselyvastaajien mahdollisuudet suunnitella taidekasvatusta.

Pedagoginen dokumentointi on arviointiin ja suunnittelemiseen vaikuttava asia. Dokumentointia koskevissa käytännöissä suuressa osassa päiväkotija oli kyselyn väittämäosion perusteella jonkin verran heikkouksia. Väittämän ”Työpaikallani on olemassa selkeät käytännöt taidekasvatuksen pedagogiselle dokumentoinnille” kohdalla 6 vastaajaa oli lähes samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että työpaikalla on olemassa selkeät käytännöt dokumentoinnille. Vastaajista yksitoista oli joko lähes tai täysin eri mieltä siitä, että selkeät käytännöt työpaikalta löytyivät. Seuraava kuva (Kuva 6) havainnollistaa, miten vastaukset pedagogisen dokumentoinnin osalta jakautuivat.

Kuva 6 Kyselyvastaajien arviot pedagogisen dokumentoinnin käytännöistä.

Kolme vastaajaa toi negatiivisesti vaikuttavien tekijöiden kohdalla esiin sen, että henkilöstöä ei ollut taidekasvatusta ajatellen riittävästi. Yksi näin vastanneista kirjoitti, että lapsiryhmät olivat liian suuria ja toinen huomautti, ettei sijaisia ollut. Kaksi vastaajaa ilmaisi tarvitsevansa riittävästi henkilökuntaa ja toinen heistä lisäsi erikseen, että riittävän henkilökunnan tulisi myös olla paikalla. Yksi vastaajista kertoi ajan antamisen muille lapsille mahdollistuvan paremmin lasten poissaolojen seurauksena. Onnistunutta taidetoimintakokemusta kuvatessaan eräs vastaajista painotti sitä, että hänen ohjaamansa pienryhmä oli kooltaan erittäin pieni, sillä lapsia oli vain neljä. Osalla tämän esimerkin lapsista oli todettu myös tuen tarve.

Päiväkotien henkilöstöresursseihin ei tavallisesti kuulu taidepedagogia, vaikka kokeilevia hankkeita taidepedagogien toiminnasta päiväkodeissa on tehty. Kahdella vastaajista oli kokemusta taidepedagogin opastuksesta, joka oli koettu hyväksi asiaksi.

7.10 Työntekijöiden tarpeina mahdollisuus oppia sekä materiaalit ja välineet

Positiivisesti ja negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä kartoitettaessa on otettava huomioon se, ettei niistä voi välttämättä johtaa suoraan työntekijöiden tämänhetkisiä tarpeita. Tästä syystä kyselyssä oli avoin kysymys ”Mitä tarvitset työnantajaltasi voidaksesi toteuttaa

laadukasta taidekasvatusta”. Tässä luvussa kokoan ne asiat, joita työntekijät anonymisti halusivat kertoa tarvitsevansa.

Työntekijöiden tarpeita kartoittavan kysymyksen vastauksissa toistuivat taidekasvatuksen materiaalit ja välineet sekä halu oppia lisää taidekasvatuksen alueella. Työntekijät nostivat materiaalit ja välineet eri tavoin esiin 12 kertaa joko yhdessä tai erikseen. Tämä tarkoitti sitä, että materiaalit ja välineet olivat vastaajien suurin yksittäinen tarve. Osassa vastauksista toivottiin lyhyesti ja ytimekkäästi materiaaleja sen enempää erittelemättä. Vastauksissa tuotiin esiin myös laatu ja monipuolisuus sekä tarvikkeiden ajanmukaisuus. Eräässä vastauksessa toivottiin yksinkertaisesti rahaa, jolla taidevälineitä voisi ostaa.

Vastaajat toivoivat koulutusta lähes yhtä paljon kuin materiaaleja ja välineitä. Tämän lisäksi toivottiin tietoa ja osaamista, jolloin osaamisen laajentamista koskevia mainintoja oli tarpeissa yhtä monta kuin materiaaleja ja välineitäkin koskevia. Suuri osa vastaajista ei eritellyt, millaista koulutusta he tarvitsevat, mutta vastauksissa mainittiin jälleen monipuolisuus ja kerran helpot musiikkiin liittyvät koulutukset. Koulutusten sisältöihin liittyviä toiveita käsittelin luvussa 7.8.

Osaamisen lisäämisen ja materiaalivalikoiman sekä taidevälineistön lisäksi tarvetta oli taidekasvatuksen tukemiselle joko johdolta saadun tuen, pedagogisen tuen, kannustuksen tai ohjauksen muodossa. Jonkinlaista tukea kaipasi yhteensä viisi työntekijää. Neljänneksi eniten vastaajat toivoivat tiloja taidekasvatukselle. Vastauksissa ei tarkasti kuvailtu, millaisia tiloja tarvitaan, mutta niiden laatu ja toimivuus tuotiin kuitenkin esiin. Viidentenä toiveissa olivat aika, riittävä henkilökuntamäärä ja mahdollisuus yhteiseen keskusteluun tai ideointiin. Näitä asioita jokaista toivoi kolme vastaajaa. Seuraavassa kuvassa (Kuva 7) on kuvattuna kyselyvastaajien työntajalleen esittämät toiveet.

Kuva 7 Kyselyvastaajien näkemykset siitä, mitä he tarvitsivat työnantajaltaan voidakseen toteuttaa laadukasta taidekasvatusta.

7.11 Yhteenveto kyselyaineistosta

Aineiston perusteella päiväkodin ilmapiirin tuli olla taiteiden suhteen myönteinen, jotta laadukasta taidekasvatusta voitiin toteuttaa. Sekä aikuisten että lasten innostuminen tuli mahdollistaa. Henkilökunta itsessään oli taidekasvatuksen kannalta tärkeä resurssi, sillä työyhteisöltä saatiin toisaalta innostusta ja jaettua osaamista. Asenteet saattoivat kuitenkin myös estää hyvien ideoiden toteuttamisen. Toimiva yhteistyö ja ideoiden jakaminen nähtiinkin yleisesti tärkeänä toimintatapana päiväkodissa. Osaaminen ja luovuus koettiin merkityksellisinä asioina nekin, mutta taidekasvatukseen tarvittiin toimintaa käynnistävien henkilöiden lisäksi monien työntekijöiden panostusta.

Suurin osa kyselyyn vastanneista työntekijöistä koki voivansa toteuttaa taidekasvatusta siten kuin halusivat. Osassa vastauksia tuotiin esiin taidekasvatuksen moniulotteisuus ja tämä näkyi myös kuvauksissa onnistuneista taidekasvatustilanteista. Lopputulos ei yleensä ollut taidekasvatuksessa tärkeä. Lasten innostus nähtiin pääosin merkityksellisenä asiana taidekasvatuksessa, vaikka yksi vastaajista esittikin kriittisenä huomiona sen, että monesti taidekasvatusta yhä toteutettiin aikuislähtöisesti. Taidemuodoista musiikki ja kuvataide esiintyivät kyselyyn osallistuneiden työntekijöiden vastauksissa useimmin.

Taidekasvatusta toteuttivat useimmiten kaikki ammattiryhmät ja sen kehittämiseen oli työyhteisöissä kiinnostusta. Ajatukset taidekasvatuksen suunnittelemisen mahdollisuudesta ja taidekasvatuksen arvioimisen toteutumisesta jakoivat kuitenkin mielipiteitä. Aineiston perusteella pedagogisen dokumentoinnin käytäntöjen selkeyteen tulisi suuressa osassa päiväkoteja kiinnittää huomiota.

Materiaalien ja välineiden saatavuus koettiin taidekasvatuksessa paikoin jopa vaikuttavammaksi tekijäksi kuin osaaminen ja luovuus. Materiaalit ja välineet vaikuttivat taidekasvatuksen toteuttamiseen ja niiden osalta esiin nousi suoranaisia puutteitakin, osin myös perusmateriaaleissa. Työnantajalle esitetyissä tarpeissa materiaalit ja välineet olivatkin yhtä suuressa asemassa kuin tietotaidon lisääminen, joten niiden hankintaan tulee kiinnittää huomiota. Aineiston perusteella aika oli toinen merkittävä taidekasvatukselle haasteita asettava tekijä. Aikaa tarvittiin niin taidekasvatuksen toteuttamiseen, suunnittelemiseen kuin hankintoihinkin, joten sen puute vaikutti näin muiden tekijöiden taustalla.

Materiaalien ja välineiden lisäksi työntekijät tarvitsivat työnantajalta mahdollisuuden lisätä tietojaan ja taitojaan. Käytännönläheinen, konkreettisia vinkkejä tarjoava koulutus nähtiin toiseksi suurimpana tarpeena, vaikka osaamista ja tietoakin koettiin päiväkodeista löytyvän. Osalle työntekijöistä erilaiset tuen muodot olivat tärkeitä ja tiloillakin oli tarpeissa jonkin verran merkitystä. Tarpeissa mainittiin myös riittävä henkilökuntamäärä ja mahdollisuus yhteiseen keskusteluun.

Kyselyaineisto antoi vastauksia tutkimuskysymyksiin, mutta monin paikoin se herätti myös lisää kysymyksiä. Saadun tiedon perusteella ei vielä voinut kuvata, millaisia konkreettisia toimia taidekasvatuksen laadun varmistamiseksi tai kehittämiseksi tulisi tehdä. Syvempää tietoa varten oli tarpeen kerätä myös haastatteluaineisto.

8 Haastatteluaineiston tulokset

Seuraavissa luvuissa kuvaan haastatteluaineistosta nousseita taidekasvatuksen kannalta merkityksellisiä asioita sekä joitain haastateltavien tarjoamia ratkaisuja niihin pulmiin, joita vastaajat kyselyaineistossa toivat esiin. Anonymiteetin vuoksi käsittelen haastatteluaineistoa yhtenä kokonaisuutena. Vältän myös suorien lainausten käyttämistä, vaikka ne rikastavatkin

laadullisen tutkimuksen raportointia, sillä nekin saattaisivat yhdisteltynä kertoa liikaa haastateltavista.

8.1 Kuvaus haastelluista työntekijöistä

Yksilöhaastatteluihin osallistui kolme varhaiskasvatuksen opettajaa, eikä haastateltavien joukossa eettisistä syistä ollut esimerkiksi omia pitkäaikaisia tiimitovereitani. Yksi haastateltavista työskenteli haastatteluhetkellä esiopetuksen puolella. Hänenkin ajatuksensa olivat tervetulleita haastatteluaineistoon, sillä varhaiskasvatuksen työntekijät työskentelevät tarpeen ja oman kiinnostuksensa mukaan päiväkodissa tai esiopetuksessa. Tähän oli aiheeni vuoksi kuitenkin syytä asettaa rajaukseksi se, että työkokemusta oli kahden tai kolmen viimeisen vuoden aikana kertynyt päiväkodin puolelta.

Olen hyvin kiitollinen siitä, että sain haastateltavakseni sanavalmiita työntekijöitä, joiden kanssa haastattelut sujuivat. Haastateltavat jaksoivat vielä lomien lähestyessä olla kiinnostuneita aiheesta jopa siinä määrin, että yksi heistä oli kirjoittanut itselleen tarkkoja muistiinpanoja haastattelua varten. Haastatteluissa oli sekä yhteneväisyyksiä että eriävyyksiä, sillä jokaisella oli oma näkökulmansa ja kokemuksensa taidekasvatuksesta. Painotukset teemojen käsittelemisessä olivat paljolti haastateltavien määriteltävissä.

Haastateltavia ei ollut mitenkään mahdollista valikoida esimerkiksi koulutustaustan mukaan, sillä kiinnostuneiden työntekijöiden löytäminen eri ammattiryhmistä ja heidän haastattelemisensa olisi vaatinut enemmän aikaa kuin mitä minulla oli käytettävissäni. Haastateltujen tarkkoja koulutustaustoja tai -polkuja en tunnistesyistä luettele, mutta kaikki kolme olivat koulutukseltaan vähintään kasvatustieteen kandidaatteja. Työvuosiin on laskettu kokemus sekä päiväkodin että esiopetuksen puolelta. Työkokemusta yhdellä haastatelluista oli yhdellä yli kymmenen vuotta, toisella alle viisi vuotta ja kolmannella alle vuosi.

Taiteen eri alueet kuuluivat jokaisen haastatellun elämään jollakin tavalla. Yksi haastatelluista koki, ettei ollut taiteissa erityisen lahjakas, mutta taideharrastukset ja niiden vaikutus taitojen kehittymiseen olivat hänelle siitä huolimatta tärkeitä asioita. Haastateltujen

harrastuneisuus liittyi varsinkin kuvataiteeseen ja musiikkiin, ja kokemusta löytyi esimerkiksi musiikkiopistosta. Haastatellut kokivat myös taidekasvatuksen erittäin tärkeäksi asiaksi.

8.2 Taidekasvatus työvälineenä ja ilmaisukeinona arjessa

Jokaiselle haastatellulle taidekasvatus oli tärkeä osa päiväkodin arkea. Pääosin he uskoivat muidenkin työntekijöiden arvostavan sitä, mikä näkyi esimerkiksi lasten taiteen koristamilla seinillä. Yhden haastatellun oli vaikea uskoa, että työntekijän olisi mahdollista olla ymmärtämättä taidekasvatuksen merkitystä lasten innostuksen ja ilon nähtyään.

Taidekasvatus pysyi haastatteluiden pääaiheena, mutta oli selvää, ettei sitä ollut mahdollista tarkastella katsomatta varhaiskasvatusta kokonaisuutena.

Kaikissa ryhmissä taidekasvatuksen ei välttämättä nähty toteutuvan tai kehittyvän samalla tavalla, minkä uskottiin johtuvan muistakin tekijöistä kuin siitä, että sitä ei pidettäisi tärkeänä. Taidekasvatus saattoi näyttäytyä vaikeana, jos sen ei kokenut kuuluvan omiin vahvuuksiin. Lisäksi haastavia tilanteita kohdatessaan työntekijä priorisoi lapsen turvallisuuden, perustarpeet sekä hoivan toiminnan edelle. Tämän seikan esiin tuonut haastateltava painotti haastattelun eri tilanteissa voimakkaasti myös työhyvinvointia ja työssä jaksamisen merkitystä taidekasvatuksellekin, sillä työntekijän voimavarat olivat rajalliset. Lisäksi johdon vastuu hyvässä arjessa korostui. Kaksi haastatelluista kuvasi varhaiskasvatustyötä yleisesti hyvin raskaaksi työksi, vaikka se toisaalta oli palkitsevaakin.

Haastateltavat kokivat, että taidekasvatus oli tärkeää taitojen harjoittelemisen kannalta ja erilaisia teemoja oli hyvä tutkia juuri taiteen keinoin. Taidekasvatus tarjosi kuitenkin myös parhaan mahdollisen keinon käsitellä vaikeita asioita ja sen terapeuttinen luonne lapsen syvimpien kokemusten sekä tunteiden kanavana tuotiin esiin. Yksi haastatelluista oli kokenut esimerkiksi nopean piirtämisen toimivaksi tavaksi käsitellä tunne- ja kaveritaitoihin liittyviä asioita. Alle kouluikäisille lapsille taiteellinen viestintä saattoi muutoinkin toimia sanallista paremmin ja suppean kielitaidon omaaville lapsille se tarjosi ilmaisukeinon sekä tukea kielen oppimiseen.

Taidekasvatuksen alue oli niin laaja, että juuri sieltä koettiin järkeväksi etsiä väylää lapsen itseilmaisulle. Taidekasvatuksen nähtiin vaikuttavan lasten kehitykseen ja psyykkiseen

hyvinvointiin, mihin liittyi myös ilo ja innostus. Näitä asioita oli taitoja vaikeampi mitata tai tuoda todisteeksi pedagogisesta toiminnasta: antoisa taiteellinen prosessi ei aina jättänyt jälkeensä selkeää tuotosta kotiin vietäväksi tai seinälle laitettavaksi.

Haastateltavien mukaan suurin osa lapsista nautti taidetoiminnasta. Tekemiseen aluksi varautuneemmin suhtautuvat lapsetkin saattoivat toimintakauden aikana innostua ja valita mielellään esimerkiksi piirtämisen tai muun kädentaitoihin liittyvän toiminnan sekä tanssimisen vapaan leikin sijaan. Yksi haastatelluista painotti sitä, että jo pienten lasten itsekritiikki oli yllättävänkin voimakas ja he tarvitsivat onnistumisen kokemuksia, joita taidekasvatuksen avulla oli mahdollista tarjota. Lopputuloksella ei taidekasvatuksessa ollut useimmiten väliä ja jokainen haastateltu tunnisti nimenomaan taiteellisen prosessin suuren merkityksen. Tästä syystä he toivoivatkin enemmän mahdollisuuksia suunnitella pitkäkestoisia projekteja. Lasten osallisuutta lähestyttiin myös oppimisympäristön kannalta, sillä siihenkin lapset voisivat taiteen avulla vaikuttaa.

Haastatteluissa kuvataide ja musiikki olivat taidemuodoista vahvimmin läsnä. Kuvataiteen alueelta varsinkin piirtämisen ja värityskuvien koettiin kuuluvan perinteisesti päiväkotien arkeen. Musiikkiin liittyvää toimintaa olivat esimerkiksi laululeikit, joita käytettiin eri teemojen käsittelyssä. Kahdessa haastattelussa tanssiminen toistui useaan kertaan ja lasten kerrottiin nauttivan siitä suunnattomasti. Draama mainittiin satujen dramatisoinnin ja roolileikin yhteydessä, vaikka usein työntekijällä ei suuressa ryhmässä ollutkaan aikaa osallistua vapaan leikin tapahtumiin. Yhdessä haastattelussa sanataiteen ja esimerkiksi siihen liittyvän runojen työstämisen arveltiin jäävän vähäiselle huomiolle, mihin innostava koulutus olisi ratkaisu. Toisella haastatellulla olikin silmiä avannut kokemus sanataiteeseen liittyvästä lisäkoulutuksesta, jota kuvaan luvussa 8.7.

8.3 Laadukkaan taidekasvatuksen toteuttamisen haastavuus

Työntekijöiden oma innostus vaikutti taidekasvatuksen toteuttamiseen. Yksi haastateltavista kertoi, että jos aiheesta kiinnostunut työntekijä sai oman tiiminsä osallistumaan, tulosten näkeminen yleensä innosti sitoutumaan taidekasvatukseen. Tällöin taidekasvatuksen merkitystä arjessa sekä panostamista siihen oli helpompi perustella. Toinen haastateltu ehdotti, että ellei työntekijä nähnyt taidekasvatuksen merkitystä omassa työssään,

ratkaisuna voisi olla esimerkiksi kouluttautuminen tai itsereflektio sekä tutustuminen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Haastatellut kokivat voimakkaasti oman vastuunsa ja muidenkin työntekijöiden vastuun varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisessa.

Haastatellut painottivat, että päiväkotien työntekijöiden vahvuuksien erilaisuudesta huolimatta taidekasvatusta tuli toteuttaa. Laadukkaan taidekasvatuksen toteuttaminen kuitenkin vaati työntekijältä monenlaisia toimintoja ja taitoja. Tiimeissä oli luotava selkeät linjaukset, joiden sisällä oli kyettävä myös joustamaan taiteellisten prosessien niin vaatiessa. Työntekijän oli tiedettävä päiväkodissa tapahtuvan toiminnan tavoitteet, mihin liittyi varhaiskasvatussuunnitelman tuntemus. Hänen oli oltava läsnä, kuunneltava lapsia ja tehtävä yhteistyötä niin toisten työntekijöiden kuin vanhempienkin kanssa. Yhteistyöhön muun henkilökunnan kanssa liittyi toisten osaamisen hyödyntäminen. Taidetoimintaan oli sitouduttava, sen vuoksi oli mentävä epämurkkualueille ja opittava kompensoimaan puutteita omissa vahvuuksissa, mitä ei nähty kaikille helppona tehtävänä. Työntekijän oli kyettävä ennakoimaan ja organisoimaan toimintaa, siedettävä sotkua ja hetkellistä epäjärjestystä. Keskenäisyys kuului taidekasvatukseen ja sitä oli opittava kestäämään, sillä pidemmät projektit saattoivat vaatia kuukausiakin.

Haastatteluaineiston perusteella päiväkodin työntekijällä tuli olla voimavaroja, jotta hän kykeni toteuttamaan suunnittelemaansa taidekasvatusta muuttuvissa ja haasteellisissakin tilanteissa. Koulutukseen pääseminen vaati työntekijältä sinnikkyyttä, jota varsinkaan alalla vähemmän aikaa olleilla ei aina uskottu riittävästi olevan. Yksi haastatelluista totesi, että taidekasvatukseen laatuun panostaminen ja ylipäättään arjen haasteiden läpi taidetoiminnan toteuttamiseen saakka pääseminen vaativat yksinkertaisesti paljon vaivaa. Lopulta oli hyväksyttävä sekin, että taidetoiminnasta ei suinkaan aina jäänyt jäljelle näkyvää lopputulosta, jolla olisi mahdollista osoittaa, että jotain oli tehty.

Haastatellut uskoivat taidekasvatusta toteutettavan ainakin jossakin muodossa kaikissa ryhmissä. Sitä tarkasteltiin kuitenkin myös kriittisin silmin. Lapsilla oli kyllä mahdollisuus valita vapaasti toiminnakseen esimerkiksi piirtäminen tai värityskuvat, mutta yhdessä haastatteluista tässä nähtiin negatiivisiakin piirteitä. Vapaassa toiminnassa toteutuva taidekasvatus oli tällöin yksipuolista, vaikka edellä mainitut toiminnotkin olivat tärkeitä. Haastateltu näki tarpeen myös värityskuvien aihepiirin laajentamiselle, sillä hän koki aiheet

monesti sukupuolittuneiksi ja tylsiksikin prinsessoineen ja supersankareineen. Piirtäminen ja kirjojen lukeminen taas muodostuivat hänen mielestään eräänlaiseksi taukopuuhaksi, johon lapsilla ei ollut aikaa syventyä. Haastateltu tunnisti sen, että monesti erilaiset käytännön syyt saivat työntekijät toimimaan kaavoihin kangistuneina joissakin asioissa.

Toinen haastateltu näki pulmallisena sen, että kädentaidollinen tekeminen tai piirtäminen liittyivät usein niin kutsuttuihin pöytäpuuhiin, joihin lapsia ohjattiin rauhoittumaan leikkien käydessä liian hurjiksi. Näissä tilanteissa oli riskinä se, että esimerkiksi piirtämiseen saattoi siirtyä negatiivisia tunteita itselle hauskojen, mutta ympäristölle haitallisten leikkien keskeytymisestä. Haastateltu pyrki välttämään tätä varmistamalla pöytäpuuhien monipuolisuuden ja muihin kuin kädentaitoihin liittyvien tekemisten saatavuuden.

Yksi haastatelluista totesi, että taidekasvatukseen liittyvät toiminnot toteutettiin edelleen liikaa malliaskartelun avulla. Vaikka sillekin oli paikkansa, eivät kädentaidot voineet pohjautua vain valmiisiin malleihin. Hän näki myös lasten yhteistyön lisäämisen ja toiminnan siirtymisen ajoittain pois pöydän äärestä tärkeinä. Toinen haastatelluista uskoi, että taidekasvatus rajautui helposti kädentaitoihin ja taide käsitettiin usein kuvataiteeksi. Tämä taas hankaloitti sen tiedostamista, milloin taidekasvatusta oikeastaan toteutettiin. Edellä mainitun haastatellun mukaan taidekasvatuksen arvioimista saattoi vaikeuttaa juuri tietämyksen puute, sillä arjessa olevia taidekasvatuksen aineksia oli vaikeaa nähdä tai kuvata, jos työntekijä tarkasteli sitä vanhanaikaisen viikkosuunnitelman tuokioiden pohjalta. Haastateltu näki tässä tarpeen työntekijöiden tiedon lisäämiselle.

8.4 Struktuurin merkitys materiaalien ja välineiden hankinnassa

Erilaiset taidetoiminnassa käytettävät tarvikkeet esiintyivät kyselyaineistossa yhtenä suurimmista vaikuttavista tekijöistä. Haastattelut osoittivat, että materiaali- ja välinetilanteessa oli päiväkodeittain eroja. Yksi haastatelluista koki tilanteen suhteellisen hyvänä ja valikoiman olevan riittoisa, toinen oli tuonut monia tarvitsemiaan välineitä kotoa, ja kolmas tarkasteli tarvikkeita yleisemmällä, neutraalilla tasolla.

Yksi haastatelluista oli sitä mieltä, että materiaali- ja välinevalikoiman parantaminen vaatisi selkeitä järjestelyjä. Hänen mukaansa pulmat johtuvat siitä, ettei kokonaisuus ollut

kenenkään hallinnassa ja hän kuvasi monia muutettavia asioita. Päiväkodin johtajalla hän ei nähnyt olevan aikaa perehtyä taidekasvatustarvikkeiden hankintaan, mutta tähän tehtävään tulisi asettaa vähintään yksi asiantunteva henkilö. Vastuuhenkilölle tai -henkilöille tulisi myös mahdollistaa hankintoihin tarvittava aika sekä koulutusta. Taidekasvatukseen panostamisen tulisi haastateltavan mukaan näkyä muiden asioiden lisäksi myös taidetarvikkeissa ja johdon tehtävänä olisi varmistaa tämä. Haastateltava kuvasi, että varastossa olisi oltava lista, josta perusvalikoiman loppumisen voisi huomata ajoissa, sekä nimikoidut paikat eri asioille, jotta tarvikkeiden hakeminen ja palauttaminen helpottuisi.

Haastatteluhetkellä haastateltu koki taidekasvatuksen vaikeutuvan materiaalien ja välineiden vuoksi, eikä oman ryhmän tilannetta voinut päiväkodissa parantaa lisäämällä tilauslistoihin tarvitsemiaan asioita. Hankintoja tuli perustella tarkasti ja useimmiten vastauksena oli kehotus etsiä muista ryhmistä. Sujuvan arjen kannalta tarvikkeiden löytyminen ainoastaan yhteisvarastosta ei ollut toimiva ratkaisu. Ajan kuluessa tarpeellisten tavaroiden etsiskelyyn jäi varsinainen taidekasvatus ja siihen liittyvä suunnittelutyö helposti vähemmälle. Ihanteellisessa tilanteessa jokaisesta ryhmästä löytyisi haastatellun mukaan monipuolinen valikoima soittimia, kuvataidevälineistöä ja lisäksi esimerkiksi huiveja, tanssitossuja ja varsinkin cd-levyjä musiikkikasvatusta ja lasten rakastamaa tanssimista varten.

Toinen haastatelluista koki materiaali- ja välinetilanteen parempana. Syyksi hän arveli juuri hyvin järjestettyä hankintaa, johon hankintavastaaville säännöllisesti mahdollistettiin tarvittava aika. Lisäksi hänen lapsiryhmänsä tiloista löytyi jo eräänlainen oma varasto, josta perusvalikoimaan miellettyjä tarvikkeita oli helppo ottaa esille. Hänen työpaikallaan oli myös suurempi varasto, josta löytyi paljon kaikenlaista omilta nimetyiltä paikoiltaan. Jonkin verran kriittisiä huomioita hän teki soittimien määrästä sekä siitä, että tarvikkeita voisi päivittää useammin ja esimerkiksi soittimien kohdalla harkita tarkemmin, kannattiko jotakin vähemmän käytettyä soitinta hankkia suuria määriä. Välineistöä taidetoimintaan tämä haastateltava ei kuitenkaan ollut juurikaan joutunut tuomaan kotoa toisin kuin materiaali- ja välinepulasta kertova kollegansa, joka oli tuonut tarvittavia välineitä hyvinkin paljon. Kaikki haastateltavat toivat jossakin kohden haastattelua esiin mielipiteensä siitä, ettei työntekijän kuulunut ostaa materiaaleja tai välineitä omalla palkallaan.

Haastatteluiden perusteella työntekijät ymmärsivät taloudellisten seikkojen asettamat rajoitukset hankintojen suhteen. Haastatteluissa mainittiin esimerkiksi kehosoitinmet, kierrätyspaperi ja erilaista tuntumaa piirtämiseen tuova aaltopahvi kuvataidekasvatuksen rikastuttajana. Mahdollista oli myös tehdä rekvisiittaa yhdessä lasten kanssa pitkäkestoisempina projektina. Laadukkaat välineet ja materiaalit koettiin kuitenkin hyvin tärkeäksi osaksi taidekasvatusta. Yksi haastateltavista huomautti, että esimerkiksi huonosti väriä paperiin tuottavat puuvärit turhauttavat lapset nopeasti, joten harkintaa olisi hyvä käyttää kuvataidevälineistön hankinnassakin.

Kuluvien materiaalien lisäksi yksi haastatelluista mainitsi ideoita antavat materiaalit, eli taidekasvatukseen liittyviä vinkkejä sisältävät valmiit ohjepaketit. Hän oli hankkinut tällaisia itselleen, mutta oli sitä mieltä, että sellaisia tulisi olla jokaisessa ryhmässä. Haastatteluissa esiintyneet materiaalit ja välineet liittyivät paljolti kuvataiteeseen ja musiikkiin, mutta monipuoliset roolivaatteetkin mainittiin. Yksi haastateltavista kritisoi roolivaatteiden prinsessamekkoina näyttäytyvää yksipuolisuutta.

8.5 Työntekijän harrastuneisuuden vaikutus taidekasvatukseen

Osaaminen ja harrastuneisuus oli ajoittain vaikeaa erotella toisistaan. Eräällä tavalla ne erosivat toistaan, sillä itseään lahjattomaksi kuvannut haastateltu työntekijä kuitenkin harrasti taidetta ja oli hyvin kiinnostunut siitä. Monessa yhteydessä osaaminen ja harrastuneisuus korvautuivat vahvuuden käsitteellä. Merkitystä osaamisen ja harrastuneisuuden kokonaisuudella taidekasvatukselle kuitenkin oli. Taidekasvatus saattoi haastateltujen arvioiden mukaan jäädä vähemmälle juuri siksi, ettei sitä koettu omaksi vahvuudeksi ja oli mahdollista, että se aiheutti joillekin työntekijöille aiheuttaa jännitystä. Yleisesti haastatellut ajattelivat, että päiväkodeissa oli paljon osaamista ja varhaiskasvatusalaa kuvattiin myös luovaksi alaksi.

Osaaminen määriteltiin esimerkiksi kyvyksi innostaa lapsia ja saada esiin heidän ilmaisukykynsä. Omien vahvuuksien puuttumista oli mahdollista kompensoida, eikä soittotaidon puuttuminen estänyt toteuttamasta musiikkikasvatusta, sillä siihen löytyi apuja vaikkapa cd-levyiltä. Työntekijöiden rohkaisuun nähtiin tarvittavan myös tukea esimieheltä. Toisten työntekijöiden kouluttamisen lisäksi erilainen yhteistyö yli ryhmärajojen ja tiimien

monipuoliset vahvuudet mahdollistivat taidekasvatuksen. Asioita saattoi opetella myös yhdessä lasten kanssa. Harrastuneisuus osaltaan lisäsi osaamista ja teki taidekasvatuksesta luontevampaa.

Haastatellut työntekijät olivat kukin tavallaan harrastuneita ja kiinnostuneita eri taiteen muodoista. He halusivat toteuttaa laadukasta taidekasvatusta ja monesti lapsille koettiin tärkeäksi tarjota palanen siitä, mikä itselle oli antanut onnistumisen iloa, mielekkyyttä ja nautintoa. Tämä näkyi haastatteluissa käsiteltyjen aiheiden taustalla ja muutaman kerran se sanoitettiin niin selkeänä ajatuksena, että aineiston perusteella harrastuneisuus ja oma kiinnostus helpottivat taidekasvatuksen toteuttamista.

Yksi haastatelluista vastasi teknisen tietämyksen tulevan juuri harrastuneisuudesta. Taiteesta kiinnostuneelle, työuransa alussa olevalle työntekijälle taidekasvatuksen pohtiminen vapaaajallakin oli yleistä. Oma kiinnostus tai aiempi osaaminen vaikuttivat myös siihen, millä tavoin taidekasvatukseen suhtautui opintojen aikana ja varsinkin siihen, miten hyvin aihetta koskevista kursseista oli mahdollista saada varmuutta taidekasvatukseen.

Tiimin erilaisten vahvuuksien hyödyntäminen toiminnan suunnittelussa koettiin tärkeäksi, vaikka lähtökohtaisesti jokaisen tulikin olla valmis toteuttamaan kaikkia varhaiskasvatuksen alueita. Toiminnan suunnittelemisen kannalta merkityksellisenä huomiona yksi haastatelluista huomautti, että taiteeseen liittyvät negatiiviset ajatukset tai tuntemukset saattoivat välittyä lapsille. Tällöin vastentahtoisen työntekijän toteuttama taidekasvatus ei palvellut tarkoitustaan.

Osaaminen ja harrastuneisuus olivat haastatteluiden jälkeenkin haasteellisia kysymyksiä: vaikka taidekasvatuksen toteuttaminen omista vahvuuksista tai niiden puuttumisesta riippumatta nähtiin työntekijän velvollisuutena, aineistossa todettiin myös, että ihminen käyttää luontevimmin omia vahvuuksiaan.

8.6 Unelmana lasten näköiset ja pitkiin projekteihin kutsuvat tilat

Monissa vastauksissa ja taidekasvatuksen kuvailuissa palattiin päiväkotien tiloihin.

Haastateltujen tiloja koskevat toiveet viestivät lasten osallisuudesta ja omasta maailmasta

siten, että ryhmätilojen tai päiväkodin yhteisten tilojen seinillä näkyi heidän taidettaan tai lapset olivat itse saaneet vaikuttaa ympäristön luomiseen.

Yksi haastatelluista nimesi juuri tilat, kun häneltä kysyttiin mitä hän pyytäisi työnantajalta, jos voisi toivoa mitä tahansa taidekasvatusta varten. Hänen unelmanaan oli toteuttaa lasten näköistä varhaiskasvatusta ja pitkäkestoisempia taidekasvatusprojekteja, joihin ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta päiväkodin seinien sisällä.

Mahdollisuus jättää kuvataideteoksia tai yhteisiä rekvisiitan valmistamiseen liittyviä projekteja odottamaan seuraavaa työskentelykertaa toistui toiveena kaikissa haastatteluissa eri muodoissa, eikä tällaista mahdollisuutta päiväkodeissa haastatteluaineiston perusteella ollut. Lasten pitkäjänteisyyden kehittyminen ja heidän yksilöllisten taiteellisten prosessiensa mahdollistaminen ei tästä syystä aina onnistunut siinä määrin kuin haastatellut näkivät tarpeelliseksi. Valmiillekin maalauksille oli vaikeaa löytää kuivaustilaa.

Päiväkotipäivään sisältyi perustarpeista huolehtiminen ja tilat olivat tästä syystä monikäyttöisiä. Kattaakseen lounasta varten pöydän tai laskeakseen kaappisängyt ennen päivälepoa työntekijä joutui vaatimaan piirustusten tai muiden toimintojen siivoamista, jolloin toiminta jäi usein kesken. Päivärytmi asetti tästä syystä rajoituksia taidekasvatukseen käytettävälle ajalle. Taidetoiminnalle ei ollut erillisiä tiloja, jolloin mahdollisuus sen toteuttamiseen vapaan leikin rinnalla oli vähäinen, vaikka haastatellut mielellään olisivatkin antaneet lasten omaehtoisesti valita taidetoimintaa. Kuvataidetoiminnassa oli usein riskinä sotkun syntyminen ja musiikkivälineiden käyttäminen leikkien kanssa samassa tilassa rikkoi niin leikkijöiden kuin musisoivienkin lasten rauhan. Päiväkodeista ei löytynyt riittävästi erillisiä tiloja, joihin lapset olisi voinut jakaa heidän kiinnostuksensa mukaan vaikkapa soittamaan tai maalaamaan. Yksi haastatelluista huomautti lisäksi, että pieni verstaas mahdollistaisi kolmiulotteisen muotoilun puupaloista, jonka hän koki myös tärkeäksi.

Päiväkodin tilat pakottivat yhden haastatellun mukaan työntekijän usein kangistumaan kaavamaiseen toimintaan, vaikka hän olisikin halunnut uudistaa taidekasvatusta.

Haastatellut kuvasivat ihanteellisia tiloja taidekasvatukselle ja yksi olennainen asia oli mahdollisuus toteuttaa sitä vapaasti ja yksilöllisesti. Vapaan leikin rinnalla lapsilla olisi silloin valittavanaan myös vapaa taide, jota voisi pienryhmänä toteuttaa muita häiritsemättä.

Tiloissa olisi maalaustelineitä tai soittimia, joilla lapsi voisi purkaa kokemuksiaan. Tilojen jatkuva siivoaminen verotti taidekasvatukseen käytettävää aikaa ja toive siitä, ettei tarvikkeita tai roiskeitakaan tarvitsisi päivittäin siivota mainittiin haastatteluaineistossa useaan otteeseen.

Yhden haastatellun mukaan pienten jakotilojen lisäksi yksi vaihtoehto olisi se, että ryhmätilat rakennettaisiin niin, että niissä olisi kolme isoa huonetta kahden sijaan. Yksi näistä huoneista olisi vain toimintaa varten ja toiminta voisi myös teemallisesti vaihtua kuukausittain: kuvataidekasvatusta maalaustelineineen, tanssia cd-soittimen ja rekvisiitan avustuksella, tai vaikkapa lasten rakastamaa romuaskartelua. Yksi haastatelluista totesi, että unelma lapsiryhmän omasta taidetilasta oli utopistinen, mutta ryhmien yhteinenkin ateljeetila tukisi taidekasvatusta.

8.7 Koulutukseen osallistumisen merkityksellisyys ja haasteet

Erilaiset taidekasvatukseen liittyvät koulutukset nähtiin hyvin tärkeinä. Yksi haastatelluista painotti, että esimiehen tulisi paremmin mahdollistaa niihin osallistuminen ja velvoittaakin työntekijöitä osallistumaan niihin.

Taidekasvatus avautui työntekijälle koulutusten avulla ja sai huomaamaan taidekasvatustilanteet arjessa. Koulutukset saattoivat myös rohkaista työntekijää, sillä koulutuksissa oli mahdollista joskus huomata tehneensä asioita juuri kuten niitä tulisikin tehdä. Sanataiteen vähäinen määrä huomioitiin taidekasvatuksen alueita tarkastellessa ja siihen nähtiin ratkaisuna juuri innostava koulutus. Yksi haastatelluista olikin lisäkoulutuksen avulla huomannut sanataiteen liittymisen muihin taidekasvatuksen alueisiin ja oivaltanut sen aseman päiväkotipäivässä. Koulutus liittyi materiaalien ja välineiden laatuunkin, sillä se lisäisi hankinnoista vastaavan henkilön tietämystä.

Toiveet koulutusten sisällöistä olivat hyvin samankaltaisia kuin kyselytuloksissakin. Kaksi haastatelluista painotti, etteivät päiväkodin työntekijät kaipaa liian korkealentoista koulutusta. Tarvetta nähtiin eniten käytännön ideoille, työssä jo hyviksi koetuille vinkeille ja rohkaisulle viedä näitä asioita omaan ryhmään. Liian mahtipontisten koulutusten nähtiin helposti vain lisäävän työntekijän riittämättömyyden tunnetta. Käytännöllisille koulutuksille

olisi tarvetta erityisesti aloittelevilla työntekijöillä, joille ei oman työn kautta ollut vielä kertynyt omaa ideapankkia. Yksi haastatelluista oli opintojensa aikana kokenut hyväksi sen, että aikuiset olivat kursseilla tehneet asioita itse, jolloin tieto ja taidot eivät jääneet vain teoreettisiksi.

Koulutusten aihepiirejä ei haastatteluissa tarkasteltu kovin paljon, mutta tervetullutta olisi esimerkiksi tietoa siitä, millä tavoin tunnekasvatus tai vaikeiden aiheiden käsitteleminen olisi mahdollista yhdistää taidekasvatukseen. Koulutusta toteutettaessa jonkin taiteenalan ammattimainen osaaminen ei välttämättä ollut tärkeää, vaikka ulkopuolisiakin koulutuksia tarvittiin. Esimerkkinä vertaisen toteuttamasta koulutuksesta mainittiin koulutus, jossa varhaiskasvatuksen opettaja projektirahoituksen turvin kiersi kouluttamassa päiväkotien henkilöstöä ja jakamassa vinkkejä siitä, miten millä tavoin loruja voi esittää ja tekstiä elävöittää.

Päiväkodin olemassa olevan osaamisen hyödyntäminen nousi haastatteluissa useampaan otteeseen esiin ja yhden haastatellun mukaan esimies voisi työntekijän vahvuudet tuntiessaan rohkaista häntä jakamaan tietotaitoaan muillekin. Rohkaisua päiväkodin sisäiseen kouluttamiseen ei aina koettu riittäväksi, vaan siihen tulisi luoda puitteet: jonkinlainen foorumi ja riittävä henkilökuntamäärä koulutukseen irrottautumisen sekä jaksamisen mahdollistamiseksi. Koulutus vaati ylipäätään oman aikansa osallistujilta ja toteuttajilta ja ajasta kilpaili moni muukin asia. Kouluttautuminen joko päiväkodin sisäisesti tai ulkopuolisen tahon avulla tuli selkeästi merkitä kalenteriin. Sovittu kouluttautuminen vaati onnistuakseen myös resursseja. Päiväkodeissa olikin joskus toteutettu sisäiseen kouluttamiseen perustuvia pajapäiviä, jotka Covid19-tilanne esti.

Käytännössä koulutuksiin pääseminen päiväkodin ulkopuolelle saattoi olla vaikeaa. Aineiston perusteella taidekasvatukseen liittyviä koulutuksia ei tuotu päiväkodeissa erityisesti esiin, vaan niitä oli osattava itse etsiä. Löydettyään kiinnostavan koulutuksen työntekijä joutui mahdollisesti pyytämään luvan tiimiltään irrottautua samaan aikaan päiväkotiarkea elävästä lapsiryhmästä, tavoittelemaan sinnikkäästi esimiestä koulutuksen tiimoilta ja pohtimaan siitä huolimatta itse järjestelyitä. Usein kiinnostava lisäkoulutus oli itse maksettava ja lopulta tuotava välineet päiväkotiin oppimansa hyödyntämistä varten. Esimerkki on aineistosta koottu kärjistetty kuvaus koulutuksiin pääsemisen hankaluudesta.

8.8 Riittävä työntekijämäärä monipuolisuuden ja yksilöllisyyden tukena

Henkilökunnan määrä ei kyselyn osalta näkynyt kovin voimakkaasti aineistossa.

Haastatteluissa sitä sivuttiin esimerkiksi toiminnan järjestämiseen liittyvissä asioissa. Tästä syystä myös kysyin yhdeltä haastatelluista suoran kysymyksen siitä, onko henkilökuntamäärä riittävä taidekasvatusta ajatellen, vaikka se ennakkoon mietittynä apukysymyksenä voidaankin nähdä johdattelevana enkä tästä syystä esittänyt sitä kaikille haastateltaville.

Haastatteluaineiston perusteella henkilökunnan määrä suhteessa esimerkiksi enemmän tukea tarvitsevien lasten määrään rajoitti sitä aikaa, mikä oli mahdollista käyttää taidekasvatukseen. Ryhmissä saattoi olla hyvin eri ikäisiä lapsia, mikä ryhmän suuren koon ohella vaikutti taidekasvatukseen laatuun tai jopa vähensi sen toteuttamista. Henkilökunnan voimavarat mahdollistivat taidekasvatuksesta innostumisen helpommin, jos työnantaja turvasi riittävän henkilökuntamäärän ja joillekin lapsille tarvittavan tuen. Joissakin lapsiryhmissä oli myös avustajaresurssi lasten tuen tarpeen vuoksi, mikä mahdollisti paremmin pienryhmissä toteutettavan toiminnan.

Yksi haastatelluista huomautti, että kolmen työntekijän tiimillä työskenteleminen kahdenkymmenen lapsen ryhmässä rajoitti mahdollisuuksia huomattavasti, sillä iltapäivällä työtä tehtiin kahden henkilön voimin ja silloin pääasiallisena tehtävänä oli huolehtia turvallisuudesta ja perustarpeista. Kysytyäni henkilökunnan riittävydestä suoraan yhden haastatellun tunne oli se, etteivät henkilöstöresurssit olleet riittävät ylipäätään varhaiskasvatustyötä ajatellen.

Pienryhmätoiminta oli asia, joka oli selvästi juurtunut työntekijöiden ajatusmaailmaan, ja hyvillä henkilöstöresursseilla toteutettuna se oli otollinen pohja taidekasvatukselle. Yksi haastatelluista totesi, että retket museoon tai muihin kulttuurikohteisiin vaatisivat toisesta ryhmästä lainaksi yhden aikuisen, esimerkiksi avustajan, sillä muutoin aika kului retkillä ryhmän koossa pitämiseen varsinaisen syyn sijaan. Henkilöstöresurssit oli ryhmien taidetoiminnassa järjesteltävä myös sen mukaan, millainen ryhmä kulloinkin oli kyseessä. Vaikka lapset yleisesti ottaen aineiston perusteella olivat innostuneita taiteista, heidän kykynsä omatoimiseen työskentelyyn tai sääntöjen noudattamiseen oli yksilöllinen. Tästä syystä saman ikäisten lasten kanssa saattoi joskus olla mahdollista toteuttaa

pienryhmätoimintaa yksinkin, kun taas toisen ryhmän kanssa toiminta oli järjestettävä toisella tavoin.

8.9 Selkeiden rakenteiden ja turvatun arjen merkitys taidekasvatukselle

Yli ryhmärajojen tapahtuva yhteistyö nähtiin hyvin tärkeänä tapana edistää taidekasvatusta. Tämän näkyi kuvauksissa sisäisen kouluttamisen mahdollisuuksista ja sekä aivan konkreettisesta yhdessä toteutetusta toiminnasta. Ryhmien yhteiset lauluhetket ja ikätason mukainen toiminta viisivuotiaille olivatkin olleet rikastuttavia toimintatapoja joissakin päiväkodeissa. Ajatus vuosirytmiiin liittyvien taidekasvatusteemojen jakamisesta eri ryhmille nähtiin myös hyvänä vaihtoehtona yhteistyöhön.

Henkilökunnan yhteiset palaverit koettiin yleisesti toimivana tapana taidekasvatuksen käsittelemiselle ja ideoiden jakamiselle. Tällaiseen kaivattiin kuitenkin selkeyttä ja säännöllisyyttä. Yksi haastatelluista huomautti, ettei yksittäisellä työntekijällä ollut voimavaroja organisoida taidekasvatusta tukevia rakenteita toimintakulttuuriin, vaan esimiesten tulisi tukea varmuuden ja innostuksen syntymistä henkilökunnassa. Innostus edellytti myös sitä, että ylipäätään varhaiskasvatustyön perustukset olivat kunnossa ja henkilökunnan jaksamisesta huolehdittiin.

Aineiston perusteella tuki työlle saattoi joissakin päiväkodeissa jäädä vähäiseksi. Silloin työntekijät keskittyivät huolehtimaan lasten turvallisuudesta ja perustarpeista tai vaihtoehtoisesti tuottivat laatua jaksamisen rajoilla. Eräs haastateltu oli sitä mieltä, että työuran alussa olevalla työntekijällä tulisi olla joko vahva esimiehen tuki tai vaihtoehtoisesti mentorin tapainen kokeneempi kollega apuna työn käytäntöjen sisäistämisessä. Taidekasvatustilanteisiin päästäkseen oli hänen mukaansa hallittava arki. Haastatellun mielestä johtotasolla tulisi mahdollistaa yhteinen taidetoiminta ja osin asettaa se velvoitteeksikin, olipa kyse sitten koulutuksesta tai muunlaisesta yhteistyötä.

Tiimitasolla yhteisiin linjauksiin sitoutumisella oli merkitystä taidekasvatuksen toteuttamisessa. Yhden näkökulman mukaan onnistuneen taidekasvatuksen taustalla näytti olevan hyvin suunniteltu struktuuri, jonka sisällä oli mahdollista joustaa ja tarttua lasten ajatuksiin. Tärkeää oli, että jokainen työntekijä tiesi oman paikkansa päivärytmissä ja

esimerkiksi toiminnan aikataulun. Toisaalta haastateltu huomioi vastauksessaan sen, että hyväksi koettua toimintaa toteuttaneen tiimin jäsenet olivat kiinnostuneita esimerkiksi kuvataiteesta ja musiikista. Onnistuneen taidetoiminnan takana oleva struktuuri ei kuitenkaan tarkoittanut orjallisesti noudatettavaa viikko-ohjelmaa, jossa jokin toiminta olisi ollut sidottu johonkin tiettyyn päivään, vaan tällainen ajattelu nähtiin jopa vanhentuneena. Viikko-ohjelmapainotteisuus työntekijän ajattelussa saattoi vaikeuttaa taidekasvatuksen toteuttamista ja arvioimista silläkin tavoin, että se sai unohtamaan arjen tilanteet; hänen oli vaikeampaa huomata, että vaikkapa käpyjen kokoaminen kuvioksi sisälsi jo taidekasvatuksellisia elementtejä.

Pedagoginen pohdinta kuului luontevana osana tapaan, jolla haastatellut tarkastelivat päiväkodissa tehtäviä asioita. Yksi haastatelluista toi esiin sen, että vaikka opettajalla oli olemassa erillinen suunnittelu-aika, suuri osa suunnitteluajasta meni kaikkeen muuhun kuin suunnittelemiseen. Varhaiskasvatuksen opettajan suunnittelu-aikaa, eli virallisemmin sakajaksi kutsuttua suunnittelemiseen, kehittämiseen ja arviointiin tarkoitettua aikaa kului esimerkiksi lasten yksilöllisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin ja tukea tarvitsevien lasten palavereihin. Haastateltu toivoikin selkeää eroa sille, milloin on toiminnan suunnittelun aika, ja sille, milloin kaikki muu työtehtäviin kuuluva hoidetaan.

8.10 Taidekasvatuksen sanoittamaton asema päiväkodissa

Yksi haastatelluista sai haastattelun loppupuolella oivalluksen siitä, että taidekasvatus olikin hänen ryhmässään ollut toiminnan punainen lanka muiden varhaiskasvatuksen osa-alueiden sijaan. Muita osa-alueita oli käsitelty juuri taidekasvatuksen avulla. Toinen haastateltavista oli voimakkaasti sitä mieltä, että päiväkodin yhteisten linjauksien antama lupa ottaa monipuolinen taidekasvatus ja sen kehittäminen omaan arkeen olisi tärkeä asia.

Aineistosta kävi ilmi, että taidekasvatusta pidettiin monesti eräänlaisena itsestäänselvyytenä päiväkotien toimintakulttuurissa. Taidekasvatus ei ollut esimerkiksi ollut päiväkodin yhteisten palaverien aiheena. Toimintalinjauksista päiväkotitasolla keskusteltaessa aiheena olivat muut varhaiskasvatuksen osa-alueet, joihin taiteista kiinnostunut haastateltu näki taidekasvatuksen liittyvän. Hän arveli oletuksena olevan, että erilaisia teemoja ja aiheita joka tapauksessa käsiteltäisiin tekemisen ja kädentaitojen avulla eikä niinkään lasten kanssa

keskustellen. Toinen haastateltu huomautti, että taidekasvatus tulisi ottaa käsiteltäväksi teemaksi, jos sen haluttiin kehittyvän. Päiväkotien toimintakausien painopisteinä olivat olleet esimerkiksi ruokakasvatus ja liikunta.

Yhden haastatellun kokemusten mukaan yhteisenä foorumina toimivien palaverien aiheet olivat viime vuosina liittyneet pakollisiin käytännön aiheisiin pedagogisen johtamisen ja näin taidekasvatuksenkin jäädessä vähäisiksi. Hän arveli tämän johtuvan siitä, että johtamiskokonaisuudet olivat liian suuria. Haastateltu koki tämän opinnäytetyön toteuttamisen hyvin tärkeäksi juuri siksi, ettei työntekijöiltä hänen kokemuksensa mukaan kysytty tähän aiheeseen liittyviä kysymyksiä tai tiedusteltu tarpeita. Hän toivoi asian muuttuvan ja taidekasvatuksen pääsevän vuorostaan tärkeäksi teemaksi päiväkodissa, vaikka kilpailevia teemoja ja projekteja enemmän kuin riittävästi olikin.

8.11 Yhteenveto haastatteluaineistosta

Haastatteluaineisto avasi kyselytuloksissa esiin tulleita asioita ja tarjosi joitain uusiakin näkökulmia. Aineistojen tulokset olivat osittain samansuuntaisia, mutta joidenkin asioiden kohdalla painotukset olivat erilaisia. Kyselytuloksista oli haastatteluiden suunnittelemisen aikaan tehty vain alustavaa analysointia ja teemoittelua, mikä saattoi jonkin verran vaikuttaa haastatteluiden kulkuun ja näin niistä saatuun tietoon. Kaiken kaikkiaan haastattelut kuitenkin antoivat suurimman osan tavoitellusta tiedosta.

Haastatteluaineiston perusteella taidekasvatus koettiin pääosin tärkeäksi asiaksi työntekijöiden keskuudessa ja siihen nähtiin löytyvän myös osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteuttaminen koettiin ehdottoman tärkeäksi haasteista huolimatta ja taidekasvatus nähtiin erittäin tärkeänä välineenä lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemisessa.

Taidekasvatuksen laadun ulkonaiset piirteet eivät välttämättä kertoneet työntekijöiden kiinnostuksesta tai sen puutteesta, vaan monet muut seikat saattoivat vaikuttaa paljonkin taidekasvatuksen toteuttamiseen. Varhaiskasvatuksen arki oli läsnä taidekasvatuksessa ja siihen kuului turvallisuudesta sekä hoivasta huolehtiminen. Ne nousivat tärkeimmiksi prioriteeteiksi haastavissa tilanteissa, ja taidekasvatuksen laatuun oli mahdollista panostaa

perusasioiden ollessa kunnossa. Tähän liittyi myös työntekijän hyvinvoinnista huolehtiminen sekä hänen voimavarojensa rajallisuuden tiedostaminen.

Aineiston valossa taidekasvatuksen vähäisyyteen tai heikompaan laatuun saattoi osaltaan vaikuttaa se, jos taide oli työntekijälle vieraampi alue. Kokemus omasta osaamattomuudesta saattoi aiheuttaa taidekasvatuksen jännittämistä tai työntekijän vähäinen harrastuneisuus vaikuttaa jo siihen, millä tavalla opintojen aikana käsiteltäviä asioita oli sisäistetty.

Kasvatusajattelun muutos kokonaisvaltaisempaan painotukseen ei välttämättä ollut vielä siirtynyt päiväkotitoiminnan käytäntöihin, jolloin taidekasvatuksen määrän tai laadun arvioiminen viikko-ohjelman tai tuokiokeskeisen ajattelun perusteella saattoi vääristää sitä joillekin työntekijöille itselleenkin.

Laatua arvioitaessa oli otettava huomioon myös päiväkotiryhmän tilojen moninaiset käyttötarkoitukset. Tilojen merkitys korostui haastatteluaineistossa, sillä pitkäjänteiseen tai muutoin toivotunlaiseen taidekasvatukseen ei ollut tilaa. Toteutettu taidekasvatus ei siis eri syistä aina ollut sellaista kuin haastatellut työntekijät toivoisivat voivansa lapsille tarjota. Kyselyn perusteella tilanne oli parempi, joten mahdollisuudet näyttivät vaihtelevan päiväkodeittain.

Kyselytuloksissa korostunut materiaalien ja välineiden merkitys tunnistettiin osin myös haastatteluissa. Materiaaleissa ja välineissä näytti olevan päiväkotikohtaisia eroja. Tämä saattoi aineiston perusteella selittyä esimerkiksi sillä, ettei niiden hankintaan ei ollut systemaattisesti kiinnitetty huomiota tai selkiytetty hankintaan liittyviä vastuita. Hankintoihin tulisi suhtautua myönteisesti ja taidekasvatuksen turvaamiseksi ryhmätiloista tulisi löytyä tarvikkeita monipuoliseen taidetoimintaan. Tämä ei ollut nykyisellään aina toteutunut, jolloin taidekasvatuksen toteuttaminen vaati työntekijöiltä ylimääräistä työtä.

Taidekasvatukseen liittyvä koulutus nähtiin ratkaisuna moniin pulmiin, mikä näkyi jo kyselyaineistossa. Se voisi auttaa ratkaisemaan materiaaleihin ja välineisiin liittyviä haasteita tiedon lisääntyessä. Koulutus saattaisi osaamisen vahvistamisen lisäksi parantaa vähäisemmiksi jäävien taidekasvatuksen alueiden asemaa ja yksikertaisesti rohkaista työntekijöitä, joiden lähtökohdat taidekasvatuksen toteuttamiseen olivat yksilölliset. Haastatteluaineiston valossa koulutusmahdollisuuksien tilanne ei ole ollut hyvä, sillä

koulutuksia ei juurikaan tuotu päiväkodeissa esiin eikä niihin rohkaistu osallistumaan. Kouluttautuminen saattoi olla työntekijän oman harrastuneisuuden varassa, ja järjestelyt niihin osallistumisen mahdollistumiseksi vaativat joskus paljon ponnisteluja. Päiväkodin sisäinen koulutus työntekijöiden toimesta nähtiin hyvänä lisänä osaamisen kartuttamiseen, mutta tämäkin vaati monesti sellaisia voimavaroja, joita yksittäisellä työntekijällä ei ollut.

Yhteistyö ryhmien välillä koettiin haastatteluaineistossakin tärkeäksi toimintatavaksi niin osaamisen jakamisen kuin taidekasvatuksen toteuttamisenkin kannalta. Erilaisia vahvuuksia hyödyntämällä saatiin aikaan aidosti innostavaa ja monipuolista taidekasvatusta. Tiimin sisällä selkeä struktuuri, yhteiset linjaukset ja tietoisuus siitä, mitä ollaan tekemässä, edistivät taidekasvatuksen toteuttamista. Toisaalta yhteisten tavoitteiden saavuttaminen tarvitsi myös tekijöitä, eikä henkilökuntamäärän merkitystä taidekasvatukselle voida sivuuttaa. Tämä tuli haastatteluaineistossa enemmän esiin kuin kyselyaineistossa, ja esimerkiksi avustajaresurssi mahdollisti erilaisen, monipuolisemman taidetoiminnan kuin perinteinen kolmihenkinen tiimi.

Moniin taidekasvatukseen liittyviin pulmiin tarjottiin ratkaisuksi selkeiden puitteiden luomista siten, että kehittäminen ja yhteistyö olisi säännöllistä. Koulutuksiin pääsemisen tulisi aineiston mukaan olla itsestään selvä osa päiväkodin arkea ja sisäiseen kouluttamiseen tulisi luoda mahdollisuuksia. Tarvittava osaaminen ja aika tulisi mahdollistaa taidetarvikkeiden hankinnasta vastaaville henkilöille. Yksi haastatelluista toivoi, että työntekijöiden ajatukset taidekasvatuksesta tulisivat kuulluiksi esimerkiksi johdon taholta.

Edellä kuvattujen asioiden lomassa toistui kaksi asiaa, joita en käsitellyt erillisissä luvuissaan turhan toiston välttämiseksi. Ne tuli kuitenkin nostaa erikseen esiin, sillä ne liittyivät moneen eri asiaan. Ensimmäinen niistä oli aika, joka yhtenä resursseista vaikutti välillisesti niin hankintoihin kuin taidekasvatuksen varsinaiseen toteuttamiseenkin. Taidekasvatuksen suunnitteleminen ja lasten työskentelyprosessit itsessään vaativat aikaa, jota oli mahdollista järjestää vaihtelevasti. Aikaa kului taidekasvatuksen sijaan taidetarvikkeiden etsimiseen ja varhaiskasvatustyöhön liittyvien muiden tehtävien hoitamiseen. Suunnittelu-aika ei ollut nimensä mukaisesti ainoastaan suunnittelua varten, vaan ryhmästä riippuen sitä saattoi kulua paljonkin muihin lapsiin liittyviin asioihin, kuten palavereihin.

Yhdessä haastattelussa nousi voimakkaasti esiin taidekasvatuksen johtaminen. Kyselyaineistossa sitä lähinnä sivuttiin, eikä se näin ollen sisältynyt haastattelurungon teemoihin tai apukysymyksiini. Johtaminen näkyi aineistossa kuitenkin niin monta kertaa, ettei sitä ollut mahdollista jättää huomiotta. Johdolta toivottiin kannustusta koulutukseen, tukea taidekasvatukseen osin työssäjaksamista edistään ja toimivia puitteita taidekasvatuksen kehittämiseksi. Kuten yksi haastateltavista tiivistä, taidekasvatuskin tarvitsisi johtamista.

9 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia näkemyksiä varhaiskasvatuksen työntekijöillä tutkimuksen kohdekaupungin päiväkodeissa oli taidekasvatuksesta. Opinnäytetyötutkimuksessa selvitettiin lisäksi, mitkä asiat vaikuttivat taidekasvatuksen toteuttamiseen. Taidekasvatuksen kehittämisen kannalta oli tärkeää löytää vastauksia siihen, mitä työntekijät tarvitsevat voidakseen toteuttaa laadukasta taidekasvatusta.

Opinnäytetyötä varten kerättiin kaksi aineistoa. Ensimmäinen aineisto muodostui sähköiseen kyselyyn annetuista vastauksista ja toinen koottiin haastattelemalla kolmea varhaiskasvatuksen opettajaa. Näiden kahden aineiston perusteella oli mahdollista vastata opinnäytetyön tavoitteisiin, vaikka tutkimukseen osallistuneita ei määrällisesti ollut montaa. Tässä luvussa kuvaan tutkimukseen osallistuneiden ajatuksia taidekasvatuksesta, heidän esittämiään pulmia ja joitakin ratkaisuja niihin.

9.1 Taidekasvatus oleellinen osa varhaiskasvatusta

Tutkimukseen osallistuneet päiväkotien työntekijät näkivät taidekasvatuksen pääosin merkityksellisenä osana omaa työtään. Tämä korostui erityisesti haastatteluaineistossa, jossa työntekijät tarkastelivat työtään monisanaisemmin. Kyselyyn vastanneet työntekijät arvioivat mahdollisuutensa toteuttaa taidekasvatusta suurimmalta osin hyväksi. Haastatellut työntekijät uskoivat, että varhaiskasvatuksen työntekijät pitivät taidekasvatusta yleisesti ottaenkin tärkeänä, vaikka mahdollisuudet toteuttaa taidetoimintaa vaihtelivat jonkin verran lapsiryhmien välillä. Siihen vaikuttivat monet käytännön syyt ja työntekijöiden yksilölliset vahvuudetkin.

Varhaiskasvatussuunnitelman ja taidekasvatuksen toteuttamista pidettiin tärkeänä, vaikka taidekasvatus nähtiin haastavanakin alueena. Suuri osa tutkimukseen osallistuneista koki taiteet itselleen läheisenä asiana. He tunnistivat kuitenkin sen, että osalta työntekijöistä taidekasvatus saattoi vaatia epämukavuusalueille menemistä ja osaamisen puutteiden kompensoimista. Taidetoiminta vaati työntekijältä taitoa organisoida toimintaa arjen haasteiden keskellä sekä kykyä kestää keskeneräisyyttä ja epäjärjestystä.

Lasten innostus sekä kiinnostuksen kohteet koettiin tärkeiksi ja toimintaa suunniteltiin lapsilähtöisesti. Kuvataide ja musiikki esiintyivät aineistoissa ja kuvauksissa taidetoimintatilanteista useimmin, mutta moni tutkimukseen osallistuneista kuvasi taidekasvatuksen sisältöjä laajemmin. Taidekasvatus oli väline lapsen kehityksen tukemiseen, mutta sen lisäksi sillä oli arvoa ilmaisukeinona sekä ilon ja nautinnon tuojana. Taiteen avulla oli mahdollista käsitellä vaikeampia asioita ja kommunikoidakin.

9.2 Työyhteisö voimavarana

Päiväkodin työyhteisö oli taidekasvatukselle tärkeä resurssi. Työtoveri saattoi joko innostaa ja jakaa osaamistaan tai toimia esteenä ideoiden käytäntöön viemiselle. Työyhteisön moninaisuus toi taidekasvatukseen vahvuuksia, joiden hyödyntäminen vähensi työtaakkaa ja rikasti taidekasvatusta. Vahvuuksien hyödyntämisen kannalta säännöllinen mahdollisuus yhteistyöhön ja sisäiseen kouluttamiseen olisivat tärkeitä asioita. Osaamista päiväkodeissa oli, mutta sitä tarvittiin lisää. Osaamista tulisi lisäksi hyödyntää enemmän ja myös jakaa. Osaamisen kartoittaminen oli asia, joka tulisi tehdä yksilöllisesti ja päiväkotikohtaisesti.

Asenteet ja innostus koettiin merkityksellisiksi taidekasvatukseen vaikuttaviksi tekijöiksi. Negatiiviseen suhtautumiseen taidekasvatusta kohtaan saattoi yksilötasolla vaikuttaa se, että taiteet olivat työntekijälle vieras asia. Tällöin taidekasvatuksen toteuttaminen aiheutti epäonnistumisen kokemuksia, mikä saattoi johtaa taidekasvatuksen vähäiseen toteuttamiseen. Varhaiskasvatustyötä kuvattiin kuitenkin monin paikoin yleisesti haasteelliseksi, eikä taidekasvatusta tai sen laatua voitu tarkastella irrallisena muusta varhaiskasvatuksesta.

9.3 Tilojen ja ajan asettamat rajat

Päiväkodin tilat esiintyivät kyselyaineistossa ja nousivat haastatteluaineistossa voimakkaammin esiin. Tämä johtui luultavasti siitä, että haastattelutilanteessa työntekijät pohtivat pidemmän aikaa toteuttamaansa taidekasvatusta ja totesivat tilojen rajaavan sitä huomattavastikin. Perushoivaan liittyvät toiminnot sekä vapaa leikki tapahtuivat samoissa tiloissa kuin taiteellinen tai muunlainen toimintakin, jolloin tilat hankaloittivat tai rajoittivatkin taidekasvatuksen toteuttamista.

Taidevälineitä ei päiväkodeissa ollut mahdollista kyniä ja paperia lukuun ottamatta juurikaan pitää esillä, vaikka sitä toivottiinkin. Hyvällä organisoinnilla taidetoimintaan oli mahdollista vaikuttaa, mutta puhtaasti lasten omaehtoiseen kiinnostukseen tai työntekijän tavoitteisiin perustuva toiminta oli monin paikoin haasteellista, ellei mahdotontakin. Tilojen luonne rajasi joitain ilmaisumuotoja kokonaan pois.

Ajan puute näyttäytyi taidekasvatusta heikentävänä tekijänä, sillä sitä kului paljon aivan muuhun kuin taidekasvatuksen suunnitteluun tai toteuttamiseen. Osin se liittyi päiväkotiarjen toimintoihin, mutta painotukset muihin varhaiskasvatuksen alueisiin tuotiin esiin. Sisäistettävänä ja suunnittelu-aikaa kuluttavina asioina oli niin paljon muuta, että taidekasvatuksen kehittämisen mahdollistaminen kalenteriin saattoi olla haasteellista. Ajan puutteen syitä tulisikin tarkastella enemmän taidekasvatusta kehitettäessä.

9.4 Suurimpina tarpeina materiaalit ja välineet sekä koulutus

Materiaalien ja välineiden saatavuus nähtiin merkittävänä taidekasvatukseen vaikuttavana seikkana ja tietotaidon lisäämisen ohella niitä eniten toivottiinkin työnantajalta. Kierrätysmateriaalit nähtiin oivallisena lisänä taidekasvatuksen rikastamisessa, mutta harkiten tehdyt laadukkaat hankinnat koettiin siitä huolimatta tärkeiksi.

Koulutus tai mahdollisuus oppia näyttäytyi kyselyaineiston perusteella yhtenä työntekijöiden suurimmista tarpeista ja pääosin haastatteluaineisto tuki tätä. Koulutus edistäisi niin osaamista, rohkeutta kuin materiaalien ja välineiden hankintaan liittyvän tiedon lisääntymistäkin. Työntekijän harrastuneisuus näytti vaikuttavan taidekasvatukseen ja oman

osaamisen kehittäminenkin saattoi olla sen varassa. Taidekasvatuksesta kiinnostuneellekaan työntekijälle kouluttautuminen ei työhön liittyen ollut aina mutkatonta. Koulutuksiin pääseminen koettiin paikoin hankalaksi, eikä koulutuksia tuotu haastatteluaineiston perusteella esiin työpaikoilla. Mahdollisuuksia ja kannustamista koulutuksiin tulisi siis parantaa.

Taidetarvikkeiden ja koulutuksen lisäksi työntekijät tarvitsivat esimerkiksi tukea taidekasvatukselle, toimivia tiloja ja aikaa. Osa tutkimukseen osallistuneista toi esiin myös henkilökuntamäärän vaikutuksen taidekasvatukseen, sillä turvallisuudesta ja perushoivasta huolehtiminen olivat toiminnan rinnallakin tärkein asia.

9.5 Taidekasvatus osaksi yhteistä toimintakulttuuria

Aineiston perusteella päiväkodeissa oli kiinnostusta taidekasvatuksen toteuttamiseen ja kehittämiseen. Työntekijöiden vahvuudet olivat yksilöllisiä, joten yhdessä ideoiminen ja tekeminen koettiin tärkeiksi asioiksi. Työyhteisön hyödyntäminen yli tiimirajojen tuki työntekijää ja rikasti taidekasvatusta. Työntekijöiden lähtökohdat taidekasvatukseen toteuttamiseen tunnistettiin yksilöllisiksi. Innostumista ja myönteistä suhtautumista taidekasvatukseen voisi edistää tukemalla työntekijää kokonaisvaltaisesti sekä mahdollistamalla oppiminen ja yhteistyö. Päiväkotiarjen tuli lisäksi olla toimivaa.

Materiaalien ja välineiden hankintaan tulisi luoda selkeä ja säännöllinen struktuuri. Taidetarvikehankinnoilla tulisi olla vastuuhenkilö, jolle mahdollistettaisiin taidetarvikkeisiin liittyvän osaamisen lisääminen sekä riittävä aika hankintojen tekemiseen. Yhteisen varaston lisäksi ryhmillä tulisi olla mahdollisuus ylläpitää omissa tiloissaan tarvittavaa materiaali- ja välinevalikoimaa.

Toinen työntekijöiden suurimmista tarpeista oli koulutus ja mahdollisuus oppia. Käytännönläheinen koulutus olisi työntekijöille kaikkein hyödyllisintä. Korkealentoisen asioiden käsittelyn sijaan kaivattiin aivan konkreettisia hyviksi havaittuja esimerkkejä siitä, millä tavoin oman ryhmän taidekasvatusta voisi kehittää. Koulutuksiin tulisi olla aito mahdollisuus osallistua ja osallistumiseen tulisi myös kannustaa. Päiväkodin sisäisen kouluttamisen mahdollisuus tuotiin esiin, mutta siihen tarvittaisiin mahdollistavia rakenteita

toimintakulttuuriin. Yksinkertaistettuna tämä tarkoittaisi säännöllistä sekä selkeää ajan ja paikan mahdollistamista osaamisen jakamiselle. Sisäinen kouluttaminen ei kuitenkaan korvaa ulkopuolisten asiantuntijoiden tarjoamaa koulutusta.

Aineistoissa esitettiin jonkin verran kritiikkiä toteutettavaa taidekasvatusta kohtaan. Huomioita tehtiin siitä, että taidekasvatus saattoi joskus olla aikuislähtöistä tai kaavoihin kangistunutta ja yksipuolista. Lisäksi taidekasvatuksen tunnistamista arjessa saattoi haastatteluaineiston perusteella vaikeuttaa syvään juurtunut ajatus viikko-ohjelmista ja toiminnan arvioiminen lähinnä suunniteltujen tuokiopainotteisten toteutusten perusteella. Haastatellut työntekijät uskoivat muidenkin työntekijöiden arvostavan taidekasvatusta, mutta kyselyaineistossa tuotiin esiin asenteiden vaikutus. Erilaisista asenteista tulisi työyhteisössä olla tietoisia ja niiden syitä tulisi selvittää. Taidekasvatuksen toteuttamisen syiden tulisi olla selkeitä jokaiselle työntekijälle, jotta asenteita voidaan tarvittaessa muuttaa.

Tähän opinnäytetyötutkimukseen osallistuneiden huomioiden perusteella voisi olla tarpeen, että taidekasvatusta tarkasteltaisiin enemmän yhdessä. Päiväkodeissa olisi silloin helpompaa omaksua laajemmin uusia lähestymistapoja ja vahvistaa vähemmän toteutettujen taidemuotojen asemaa. Tämä mahdollistaisi lisäksi esimerkiksi malliaskarteluista luopumisen silloin, kun ne valittiin enemmänkin helppouden vuoksi kuin pedagogisista syistä. Joissakin päiväkodeissa taidekasvatus voisi hyötyä yhteisten käytäntöjen tarkentamisesta ja huomion kiinnittämisestä suunnittelemisen ja arvioinnin mahdollistumiseen. Taidekasvatuksen todellisen päiväkotikohtaisen tilan tarkasteleminen, työntekijöiden mahdollisuus itsereflektioon ja taidekasvatuksen huomaaminen arjessa tarvitsivat ajatusten sekä toiveiden sanoittamista, jota ei haastatteluaineiston perusteella kaikkialla riittävästi ollut.

Taidekasvatuksen edistäminen näytti vaativan sitä, että taidekasvatus tuodaan päiväkodin yhteisiin linjauksiin. Haastatteluaineistosta esiin nousi näkökulma, jonka mukaan tähän olisi ratkaisuna huomion kiinnittäminen johtamiseen. Esimiehen tehtävänä olisi tämän näkemyksen mukaan luoda taidekasvatusta tukevia toimintatapoja ja säännöllisyyttä niihin. Päiväkotien työntekijöiden erilaisten osaamistasojen, kokemuksen ja tarpeiden tunnistamiseen tarvittaisiin joka tapauksessa kokoavaa voimaa.

10 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana oli selvittää, millaisia näkemyksiä suuren suomalaisen kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöillä oli taidekasvatuksesta osana omaa työtään. Näkökulma oli työntekijälähtöinen ja painottui erityisesti siihen, mitkä tekijät vaikuttivat taidekasvatuksen toteuttamiseen päiväkodissa ja millaisia tarpeita työntekijöillä taidekasvatuksen alueella oli. Työntekijänäkökulma osoittautui ajankohtaiseksi, sillä opinnäytetyön toteuttamisen aikaan alan vetovoiman hiipuminen aiheutti laajasti huolta.

Tutkimusaineistoa tuotti yhteensä 22 varhaiskasvatuksen työntekijää, joten kovin yleistäviä johtopäätöksiä tai toimintaehdotuksia näiden kahden aineiston pohjalta ei voida tehdä. Opinnäytetyötutkimus tuotti kuitenkin käyttökelpoista tietoa taidekasvatuksen laadukasta toteuttamista ja kehittämistäkin ajatellen. Sen lisäksi ainakin yksi haastatteluihin osallistunut kertoi haastattelun avanneen joitakin asioita hänelle uudella tavalla, joten voidaan ajatella, että tutkimuksen toteuttaminen on voinut saada siihen osallistuneita ainakin pohtimaan taidekasvatusta. Tämäkin on itsessään merkityksellistä, sillä parhaimmillaan laadullisessa tutkimuksessa haastattelutilanteen vuorovaikutuksella on positiivinen vaikutus tutkittavan ajatteluun (Vilka, 2021, s. 125).

Tulosten perusteella taidekasvatus koetaan tärkeäksi välineeksi päiväkodin arjessa ja lasten innostus esiintyy työntekijöiden vastauksissa useasti. Luovuuden hyödyntäminen ja oppimisen mahdollistuminen myönteisessä, rohkaisevassa ilmapiirissä näyttävät merkityksellisenä. Taidekasvatusta tarkasteltaessa läsnä on päiväkodin rooli sekä pedagogisen toiminnan toteuttajana että hoivan tarjoajana. Päiväkodeissa tapahtuvaan toimintaan liittyy tilojen asettamia rajoituksia ja pulmia ajan riittävydessä, eikä taidekasvatuksen asemaa aina ole sanallisesti linjattu toimintakulttuuriin. Päiväkotien työntekijöiden tarpeet kohdistuvat erityisesti kouluttautumismahdollisuuksiin ja taidekasvatuksen materiaaleihin sekä välineisiin. Tutkimukseen osallistuneiden näkemykset ovat monesti yhteneväisiä luvussa 3 kuvattujen varhaiskasvatuksen tavoitteiden kanssa. Luvuissa 5.1 ja 5.7 on kuvattu taidekasvatuksen ihanteita ja jo aiempina vuosina tunnistettuja haasteita, joissa on yhteneväisyyksiä opinnäytetyöhön keräämieni aineistojen kanssa. Tämä tukee saamiani tuloksia ja toisaalta saa pohtimaan, miksi esimerkiksi tilojen

suunnittelussa tai opintokokonaisuuksissa ei ole vielä vastattu taidekasvatukseen liittyviin haasteisiin.

Varhaiskasvatuksen laatua arvioitaessa on todettu olevan tarpeellista parantaa taidekasvatuksen asemaa (Repo ym., 2019, s. 164), jolloin on pohdittava keinoja tämän tavoitteen saavuttamiseen. Opinnäytetyöni tulosten perusteella olisi tärkeää ensinnäkin nostaa taidekasvatus yhteisesti käsiteltäväksi aiheeksi päiväkodeissa, jotta voidaan luoda mahdollisuuksia sekä toimintatapoja sen toteuttamiseen ja laadun tason yhtenäistämiseen eri päiväkodeissa. Tutkimukseen osallistuneille henkilöille taidekasvatus näyttäytyy pääosin olennaisena osana päiväkotien toimintaa, mutta sen laadukkaaseen toteuttamiseen tarvitaan toimiva arki, innostusta, osaamista ja tilaa.

10.1 Täydennyskoulutukset työntekijän oikeutena ja velvollisuutena

Mahdollisuus oppia ja kouluttautua on varhaiskasvatuksen työntekijöille opinnäytetyötutkimukseni perusteella tärkeä, sillä se oli toinen työnantajalle suunnattu yksittäinen toive. Täydentävän koulutuksen merkitys on huomioitu yleisestikin, ja sen tilaa on kriittisesti tarkasteltu muuallakin kuin opinnäytetyöaineistossani.

Varhaiskasvatuksen työntekijöillä on oikeus, mutta toisaalta myös velvollisuus, osallistua täydennyskoulutukseen, ja koulutusten näkymistä työssä on myös arvioitava. (Varhaiskasvatulaki 540/2018 39§) Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi on äskettäin käsitellyt yleisellä tasolla varhaiskasvatuksen koulutuksia ja myös täydennyskoulutuksia, sillä tällaiselle tarkastelulle oli moneen otteeseen ilmennyt tarvetta. Täydennyskoulutuksen järjestäminen edellyttää sitä, että on olemassa tietoa siitä, millaista koulutusta tarvitaan, ja tässä huomioidaan myös eri vaiheissa työuraansa työskentelevät ja erilaisissa työyhteisöissä toimivat työntekijät. Koulutustarpeet ovat moninaiset, mutta myös taidekasvatus ja ilmaisu kuuluvat niihin, joissa heikkouksia on todettu olevan.

Valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen työntekijöiden koulutusten suunnittelemisessa on ollut eroavaisuuksia, eikä niiden vaikutuksia työhön ole välttämättä tarkasteltu. Koulutusten sisällöt ja toteutukset ovat olleet kirjavia. Arvioiden mukaan koulutuksiin pääseminen on ollut ongelmallista, vaikka toisaalta osa työntekijöistä myös tarvitsisi motivoimista, sillä he jättäytyvät koulutusten ulkopuolelle. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021, ss. 13, 148–156)

Täydennyskoulutusten arvioimista on tehty useimmiten varhaiskasvatuksen alueita erittelemättä. Voidaan kuitenkin ajatella, että täydennyskoulutukseen yleisesti liittyvät asiat koskettavat taidekasvatustakin.

Varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjät todennäköisesti tutustuvat samaan ajankohtaiseen tietoon, minkä itsekkin löysin, ja henkilökunnan kouluttautuminen nähdään tärkeänä. Toivon taidekasvatuksen mahtuvan koulutuksia koskevaan kehittämistyöhön, sillä se on työntekijöiden toive. Pelkonani on se, että koulutuksia kyllä lisätään, mutta niiden vaikutus varsinaiseen työhön jää muiden tässä opinnäytetyössä esiin tuotujen tekijöiden vuoksi pieneksi, eikä vaikuttavuuden arvioimiseen ole aikaa. Koulutusten kohdalla on syytä huomioida myös se, että ne eivät palvele tarkoitustaan, mikäli ne lisäävät työn kuormittavuutta tärkeäksi koetun innostuksen sijaan.

Opinnäytetyöni aineistoihin tutustuessani pohdin sitä, että vaikka työntekijän oma harrastuneisuus tulkintani mukaan vaikuttaa taidekasvatukseen ja sen hyödyntäminen saattaa olla innostava ja työmotivaatiotakin lisäävä tekijä, ei keneltäkään voida kuitenkaan odottaa harrastuneisuutta. Työntekijällä on oikeus vapaa-aikaan ja lepoon, eikä oma harrastus voi liikaa suuntautua työn edistämiseen. Oppimisen mahdollistaminen taidekasvatuksen alueella tulee varmistaa työnantajan taholta. Vahvuuksia tulee toki hyödyntää ja niiden avulla voi edistää oppimista työyhteisössä, mutta niiden varaan ei voi täysin rakentaa osaamista. Osaamista ei työyhteisön sisällä voida myöskään jakaa, ellei sitä jollakin tavoin olla hankittu.

10.2 Päiväkodin toimintakulttuuri, luovuus ja johtajan rooli

Hännikäinen ja Rasku-Puttonen (2001, ss. 177–178) tuovat esiin Pramlingin (1998) tutkimuksissaan tekemän huomion siitä, että toimimisen lisäksi asioiden syvälinen ymmärtäminen edellyttää kasvatukselta yhteisen ajan olemassaoloa asioiden pohtivalle tarkastelemiselle. Helenius ja Lummelahdi (2018, s.156) kirjoittavat samansuuntaisin ajatuksin, että päiväkodissa tapahtuvan toiminnan suunnitteleminen ja toimiva yhteistyö työntekijöiden välillä vaatii aikaa. Kasvattamisesta vastaavilla aikuisilla tulee olla mahdollisuus tehdä yhteinen toimintasuunnitelma, joka kehittyy toimintaan liittyvän havainnoinnin ja arvioinnin sekä vanhempien kanssa käytävien keskustelujen perusteella.

(Helenius & Lummelahti, 2018, s. 156) Työyhteisöllä ja myös siinä oppimisella on tämän opinnäytetyön tulosten perusteella paljon merkitystä varhaiskasvatuksen taidekasvatuksessa. Taidekasvatuksen toteuttamiselle, arvioimiselle ja kehittämislle tulisi luoda oma paikkansa päiväkodin toimintakulttuurissa.

Collin ja Billett (2010, s. 212) huomauttavat, että suuri osa konkreettisesta, arkisesta osaamisestamme syntyy työtä tekemällä, eikä niinkään opiskelemalla. Työpaikan merkitystä oppimisympäristönä ei voida sivuuttaa. (Collin & Billett, 2010, ss. 212–214) Opinnäytetyön tulosten perusteella taidekasvatus voisi kehittyä päiväkodin sisällä työyhteisön voimin. Työtä tekemällä oppiminen sopii osin myös tutkittavieni toiveeseen käytännönläheisestä koulutuksesta. Työntekijöiden toimintaa tarkastellessa on mielestäni tärkeää huomioida se, että vaikka motivaatio on luovuudessa keskeinen tekijä saattaa puutteellisen motivaation sijaan ongelmia aiheuttaa työntekijän liian ankara suhtautuminen omaan toimintaansa tai se, että työpaikka ei mahdollista hänen luovuutensa hyödyntämistä (Tuisku, 2012, s. 24).

Tuisku (2012, s. 23) toistaa Kerrin ja Gagliardin (2003) kuvauksen siitä, että luovuus on käsitteenä moniulotteinen ja kirjoittaa, että sitä on Uusikylän ja Piirton (1999) mukaan mahdotonta tarkasti määritellä. Tuisku (2012, s. 23) jatkaa Chenin ja Kaufmanin (2008) ajatuksella siitä, että työntekijän kohdalla luovuuteen liittyy olennaisesti työpaikan toimintakulttuuri vuorovaikutussuhteineen. Työntekijän yksilölliset piirteet, kuten hänen tietonsa ja kykynsä oppia sekä uusiutua, ovat merkityksellisiä luovuuden olemassaololle. Toisaalta Tuisku (2012, s.29) tuo esiin Ekvallin (1996) huomion siitä, että hyväksyvä, tuoreita näkökulmia tukeva ympäristö saattaa korjata yksilön puutteita ja mahdollistaa hänen osallisuutensa. (Tuisku, 2012, ss. 23–29) Luovuuden käsite sai minut toden teolla pohdiskelamaan analysoidessani opinnäytetyöaineistojeni tuloksia, eikä se ole ollut helppo määriteltävä minua kokeneemmillekaan. Yksi haastateltavistani totesi, että työntekijä tarvitsee luvan sille, että taidekasvatus on hänen prioriteeteissaan korkealla sijalla. Taidekasvatuksen laadun kannalta on tärkeää, että hänellä tämä lupa on.

Haastatteluaineisto sisälsi paljon pohdintaa työntekijöiden henkilökohtaisten vahvuuksien merkityksestä taidekasvatuksessa. Yhteistyö yli lapsiryhmärajojen näyttäytyy tuloksissa tärkeänä, mutta päiväkodeissa työskennellään kuitenkin pääosin tiimeissä. Tästä syystä tiimien muodostamiseen tulisi kiinnittää huomiota. Tiimit olisi koottava niin, että niissä olisi

erilaisia työntekijöitä, joiden vahvuuksia voisi työssä hyödyntää. Tiimien kokoonpanolla on merkitystä sille, miten työntekijät voivat oppia toisiltaan tai innostua yhdessä. Näen huolestuttavana sen, jos samaan tiimiin päätyykin työskentelemään ainoastaan henkilöitä, jotka eivät koe taiteita itselleen läheisenä asiana. Vahvuuksien poimiminen päiväkotiin jo rekrytointivaiheessa olisi hyödyllistä, mutta esimerkiksi opettajapulasta käydyn julkisen keskustelun perusteella suhtaudun hieman kyynisesti tähän ajatukseen.

Johtamisen merkitys huomioitiin samoissa Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen kehittämissuosituksissa, joissa taidekasvatukseen kehoitettiin kiinnittämään huomiota. Johtajat vastaavat pedagogisesta johtamisesta, joten heillä tulee olla mahdollisuus tarkkailla varhaiskasvatuksen laatua ja ohjata henkilökuntaa. (Repo, ym., 2019, s. 165) Yksilön vahvuuksien hyödyntäminen yli tiimirajojen, oppiminen, säännöllisyyttä sisältävä struktuuri ja toimintaa ohjaavien linjausten selkeys olivat opinnäytetyötutkimukseni perusteella tärkeitä asioita taidekasvatukselle. Haastatteluaineistosta noussut näkökulma siitä, että johtajan tulisi tarttua toimintakulttuuriin liittyviin asioihin on olemassa olevan tiedon perusteella merkityksellinen. Johtajan vastuu toimintakulttuurista ja rooli työntekijöiden tukijana kuvataan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tavalla, joka tukee edellä mainittua näkemystä hyvin selkeästi. (Opetushallitus, 2018, s. 29) Näkökulma johtamisen merkityksestä taidekasvatuksessa on perusteltu, vaikkakaan se ei poista työntekijän vastuuta työstään. Opinnäytetyötutkimukseeni osallistuneet tunnistivat työntekijöiden asenteiden vaikutuksen taidekasvatukseen, mutta negatiivisia asenteitakaan eivät vastentahtoisen taidekasvattajan työtoverit voi mielestäni yksin korjata.

10.3 Tuoreita tutkimuksia ja jatkotutkimusehdotuksia

Opinnäytetyötä suunnitellessani tutustuin Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointiin, joka käsitteli varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista ja toi esiin tarpeen taidekasvatuksen aseman vahvistamiselle (Repo ym., 2019, ss. 164). Opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa luin saman tahon arvioinnin, jossa tarkasteltiin erityisesti viisivuotiaiden pedagogiikkaa ja lisäksi taito- ja taidekasvatusta. Tämän arvioinnin aineisto kerättiin Webropol-kyselyllä ja siihen vaikutti pieneksi jäänyt vastausprosentti. Arvioinnista kuitenkin selvisi taito- ja taideaineiden tilanteen olevan pääosin hyvä. Toisin kuin opinnäytetyötutkimuksessani, tässä valtakunnallisessa tutkimuksessa ainoastaan suurin

piirtein puolet vastaajista koki tarvitsevansa lisäkoulutusta taito- ja taidekasvatuksen alueella. (Juutinen ym., 2021, ss. 20, 22, 50, 54, 96) En muista itse vastaanottaneeni edellä mainitun tutkimuksen kyselylinkkiä, mutta on ilahduttavaa, että taidekasvatus näyttäisi olevan tarkastelun alla suuremmassakin mittakaavassa.

Kohtuullisen uudessa pro gradu -tutkielmassa käsiteltiin monelta osin samoja asioita kuin opinnäytetyössäni. Jyväskylässä haastateltiin neljää varhaiskasvatuksen opettajaa ja tavoitteena oli selvittää, mitä he ajattelevat taidekasvatuksesta ja miten taidekasvatusta toteutetaan. Tutkielmassa tarkasteltiin myös taidekasvatusta helpottavia asioita, joten siinä oli samankaltaisia piirteitä kuin opinnäytetyössäni. Pro gradu -tutkielman tuloksissa taidekasvatuksen laaja-alaisuus, ilmaisu, tunnekasvatus ja kulttuuriperinnön siirtäminen nousivat esiin. Suunnittelu- eli sak-aika, materiaalit, ideat ja osaaminen esiintyivät taidekasvatukseen vaikuttavissa tekijöissä. Tutkimuksessa saatiin jonkin verran samansuuntaista tietoa kuin opinnäytetyötutkimuksessani. Omassa aineistossani lasten erilaisia taitotasoja ei mainittu näin selkeänä vaikuttavana tekijänä, mutta suunnitteluajan jakautuminen moneen asiaan oli kuitenkin esimerkki yhteneväisistä esiin tulleista pulmista. Lähtökohdiltaan tämä pro gradu -tutkimus oli erilainen kuin opinnäytetyöni jo siltä osin, että siinä tutkittiin nimenomaan varhaiskasvatuksen opettajien tarjoamaa tietoa, sillä juuri heidät katsottiin toiminnan suunnittelijoiksi ja toteuttajiksi. (Räsänen, 2021, ss. 14, 16, 23, 28–30) Erilaisista painotuksista huolimatta tämä tutkielma oli hyvin kiinnostava ja vahvisti käsitystäni siitä, että taidekasvatus aiheena kiinnostaa varhaiskasvatusalan työntekijöitä ja opiskelijoita.

Taiteen käsitettä on monesti yritetty määritellä, mutta joidenkin mielestä tämä on mahdoton tehtävä (Weitz, 1987, ss. 70–75). Taiteeseen liittyvässä keskustelussa pohditaan myös esimerkiksi sen elitistisyyttä tai taiteilijoihin liittyviä neromyyttejä (Ryynänen, 2020). Näin ollen taiteet eivät itsessään välttämättä ole kaikille helposti käsitettävä asia. Joillekin voi olla vaikeaa lähestyä asiaa, jonka kokee kuuluvan pääasiallisesti vain tietyille ihmisille tai josta ei oikeastaan edes tiedä, mikä se on. Opinnäytetyöprosessin aikana pohdin sitä, että olisi hyvä tavoittaa juuri heidät, joille taiteet ovat vieras asia, tai jotka suhtautuvat jopa negatiivisesti taidekasvatukseen. Laajempi määrällinen tutkimus taiteita koskevista asenteista ja arvoista voisi mielestäni olla paikallaan.

Työntekijöiden tarpeita voisi mielestäni tutkia laajemminkin eri kaupungeissa ja erilaisin menetelmin. Omassa aineistossani suhtautuminen esimerkiksi etäyhteydellä toteutettavaan koulutukseen oli ristiriitaista, joten tehokkaan toteuttamistavan löytyminen osaamisen vahvistamiseen työntekijöitä kuuntelemalla voisi olla hyödyllistä.

Pohdin paljon myös sitä, mitä päiväkotien johtajat ajattelevat taidekasvatuksesta ja sen asemasta. Tunnistan johtajan vastuun taidekasvatuksen johtamisessa muiden osa-alueiden rinnalla. Koen kuitenkin, että heidänkin ajatuksiaan asiasta tulisi kuulla. Tämän opinnäytetyön kaltaisen tutkimuksen voisi kohdistaa päiväkotien johtajillekin, sillä heidän vastuualueensa on suuri ja heidän työssään voi olla yhtä lailla taidekasvatuksen johtamiseen vaikuttavia tekijöitä kuin työntekijöiden työssä sen toteuttamiseen vaikuttavia.

10.4 Opinnäytetyötutkimuksen luotettavuus

Validiteetti ja reliabiliteetti ovat termejä, jotka liittyvät tutkimuksen luotettavuutta koskeviin kysymyksiin. Validiteetti tarkoittaa lyhyesti ilmaistuna sitä, että valituilla menetelmillä todella tutkitaan sitä, mitä on tarkoitus tutkia. Reliabiliteetti taas liittyy siihen, että joko eri kerroilla, eri menetelmillä tai eri tutkijoiden toimesta on mahdollista saada samankaltaisia tuloksia. Nämä kaksi tapaa tarkastella tutkimuksen luotettavuutta osoittautuvat helposti hankaliksi käyttää, sillä ympäristön alati vaihtuvat olosuhteet vaikuttavat tutkittavien toimintaan. Laadullistakin tutkimusta tulee kuitenkin tehdä niin, että se mahdollisimman hyvin toisi esiin tutkittavien mielipiteitä. Tutkimusta tehtäessä on kuitenkin tiedostettava se, että täydellinen objektiivisuus tai neutraalius tuskin on mahdollista. Triangulaation avulla tapahtuva vertailu voi olla yksi tapa, jolla tulosten uskottavuutta voidaan vahvistaa. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, ss. 185–190) Aineistotriangulaatio kenties toimiikin jonkin verran tulosten vahvistajana omassa opinnäytetyötutkimuksessani, mutta luotettavuutta on pääosin lähestyttävä muulla tavoin.

Eskola ja Suoranta (2014, ss. 220–222) kirjoittavat, että tutkimusraportti osaltaan kertoo tutkimuksen luotettavuudesta, vaikka koko tutkimusta koskevaa ajatustyötä ja siitä johtuvia seikkoja ei voidakaan suoraan rakentaa kirjalliseen muotoon. Raportissa tulee heidän mukaansa selkeästi kuvata tutkimusta ja lopputulokseen johtanutta logiikkaa, eikä raportissa tulisi olla ristiriitaisuuksia. Käytetyt menetelmät ja tutkijan objektiivisuus liittyvät

luotettavuuteen, eikä analyysin tekemiseen voida käyttää satunnaisia poimintoja aineistosta. Tutkimusraportin lukijan olisi hyvä voida seurata sitä tapaa, millä tutkija on päätenyt esittämiinsä tuloksiin. (Eskola & Suoranta, 2014, ss. 213–222)

Raportointivaiheessa pyrin mahdollisimman avoimesti kuvaamaan niin menetelmiä kuin niiden käyttämistäkin. Avaan tuloksia koskeissa luvuissa analyysin etenemistä ja ajatteluprosessia sen takana. Olen tutkimuksen tekijä ja itsekin varhaiskasvatuksen työntekijä, joten minun tulee kiinnittää objektiivisuuteen erityisesti huomiota. Pysin luotettaviin tuloksiin, mutta tiedän ammatti-identiteettini olevan mukana missä tahansa varhaiskasvatukseen liittyvässä. Tästä syystä aineistonhankintaan käytetyt menetelmät ja välineet on tärkeää tuoda lukijan tarkasteltavaksi. Opinnäytetyöhön on sisällytetty tutkimuksessa käytetyt kyselylomake (Liite 2) ja teemahaastattelun runko (Liite 5).

Tutkimusta tehtäessä virheet ovat aina mahdollisia. Yhden omista virheistäni huomasin analyysivaiheessa ja voin itse tuoda sen esiin. Koulutuksen avulla hankittua osaamista koskettavaan väittämäkysymykseen oli huolellisesta suunnittelusta huolimatta jäänyt virhe. Kysyin vastaajien arviota ammatillisen koulutuksen antamasta osaamisesta, eikä kysymyksessä mainittu korkeakouluopintoja lainkaan. Tästä syystä tämän kysymyksen antamalle tiedolle ei voi antaa paljonkaan painoarvoa, vaikka suuri osa mahdollisesti tulkitsikin kysymyksen tarkoittavan sitä tutkintoa, jolla he varhaiskasvatustyötä tekevät. Tämän päättelin siitä, että esimerkiksi sosionomi ja varhaiskasvatustieteen kandidaatti olivat arvioineet ammatillisen koulutuksen heille antamaa osaamista. Virheeni oli harmillinen, mutta kysely antoi onneksi muulla tavoin tietoa koulutuksen tarpeesta.

Opinnäytetyöni tulokset ovat mielestäni luotettavia siltä osin, että käyttämilläni menetelmillä sain kerättyä tutkimuskysymysteni kannalta olennaista tietoa. Reliabiliteetin kannalta katsottuna en voi olla varma, saisiko joku muu tutkija toisenlaista tietoa samalta kohderyhmältä. En voi toisaalta tietää sitäkään, heijastelisiko tämän toisen tutkijan saama tieto todellisuutta jollakin tavalla paremmin kuin minun. Ihmisten näkemyksiä tutkittaessa todellisuus on subjektiivinen asia.

Tulosten luotettavuuteen vaikuttaa se, ettei pienen aineiston tarjoama tieto ole yleistettävissä. On myös mahdollista, että tämän kaltaiseen tutkimukseen osallistuu sellaisia

henkilöitä, jotka ovat erityisen kiinnostuneita taidekasvatuksesta. Tällöin tutkimus tuottaa kuvauksia vain pienen joukon näkemyksistä. Uskon tämän pulman kuitenkin koskettavan muitakin tutkimuksia kuin opinnäytetyötäni.

10.5 Lopuksi

Tunnistan varhaiskasvatuksen opettajana monia opinnäytetutkimuksen aikana esiin tulleita asioita. Haastatteluiden toteuttamisen aikaan kohtasin omassa työssäni ajan tai tilojen puutteeseen liittyviä pulmia ja tilanteita, joissa lasten tarve hoivaan tai muu huomiota vaativa asia keskeytti taidekasvatuksen toteuttamiseen. Lapsilla on omat tarpeensa, joita emme voi sivuuttaa toimintaa toteuttaessamme.

Mahdollisuuksia täydennyskoulutukseen saattaa tulevaisuudessa olla aiempaa enemmän nyt, kun asiaan on kiinnitetty yleisemmin huomiota. Taidekasvatukseen tarvittavien materiaalien ja välineiden tilanteen parantaminen taas mielestäni sisältyy paljolti taidekasvatuksen aseman sanoittamiseen sekä hankintojen järjeistämiseen, jotka kuuluvat toimintakulttuurin alueelle. En pidä todennäköisenä, että päiväkodeihin olisi taloudellisesti mahdollista saada ryhmille omia ateljeetiloja tai lisää henkilökuntaa. Nämä asiat vaatisivat yhteiskunnallisella tasolla suuria muutoksia arvoissa, tai ainakin siinä, miten sanallisesti ilmaistut arvot todella näkyvät päätöksissä. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arvioinnissa taidekasvatukseen vaikuttavat seikat olivat osin samoja kuin opinnäytetyötutkimuksessani selvinneet (Repo ym., 2019, ss. 91–193).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kirjoitetaan, että suunnitellun toiminnan lisäksi ilmaisuun tulisi liittyä spontaaneja hetkiä ja taidetarvikkeiden tulisi olla saatavilla. Niissä huomioidaan se, että taidekasvatukselle tulee antaa tilaa ja aikaa. Lasten osallisuus kulkee ilmaisua käsittelevässä luvussa kaiken muun lomassa. (Opetushallitus, 2018, ss. 42–44)

Opinnäytetyön aineistoissa ja työtä ohjaavassa asiakirjassa on yhteneväisyyksiä, mikä tekee saamistani tuloksista vakuuttavampia. Se saa toisaalta huomaamaan ristiriidat tavoitteiden ja joissain päiväkodeissa vallitsevien tilanteiden välillä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita olen itse työssäni lukenut siksi, että tietäisin, mitä minulta vaaditaan. Oli havahduttavaa lukea niitä ajatellen varhaiskasvatuksen työntekijöiden tarpeita. Ehkäpä niin tulisi laajemminkin tehdä.

Päiväkodin toimintaa on mielestäni vaikeaa pilkkoa osiin ja pyrkiä vahvistamaan vain jotakin tiettyä aluetta. Taidekasvatukseen tulisi kenties suhtautua hiukan eri tavoin siinä mielessä, että se on väline monien muiden alueiden toteuttamiseen ja lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseen. Taiteeseen on mahdollista liittää erilaisia taitoja, liikunta- ja ruokakasvatusta, perinteitä, moninaisten kulttuurien tarkastelemista, mediakasvatusta ja yksinkertaisesti läsnäoloa lasten maailmassa. Taidekasvatuksen aseman voimistaminen ei veisi sinällään tilaa muilta varhaiskasvatuksen sisällöiltä, vaan sen on mahdollista olla väline niiden toteuttamisessa. Monissa päiväkodeissa näin varmasti onkin.

Viimeistään haastatteluaineistoa kerätessäni ymmärsin, että taidekasvatus on aiheena tärkeä ja tälle opinnäytetyölle on kaikkine puutteineen oma paikkansa. Opinnäytetyöni lopuksi mielessäni on kaksi kehittämiskeinoa, jotka kuka tahansa voi ottaa heti käyttöön. Päiväkodin johtajien olisi työnantajan edustajina hyvä aivan ensimmäiseksi varata palaverihin aikaa aiheen käsittelyyn ja kysyä alaisiltaan, mitä nämä ajattelevat taidekasvatuksesta ja mitä he tarvitsevat. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden taas olisi hyvä muistaa ottaa lasten tuoma oksa vastaan ja piirtää sillä heidän kanssaan hiekkaan, sillä sekin on osa taidekasvatusta.

Lähteet

- Anttila, E. (2009). Tanssii tätien kanssa — luova liikunta ja tanssi varhaiskasvatuksessa. Teoksessa I. Ruokonen & S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.), *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa — Iloa, ihmettelyä ja tekemistä* (ss. 16–21). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Barić, M. (2009) Nukketeatteri taidekasvatuksen ja leikin välineenä. Teoksessa I. Ruokonen & S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.), *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa — Iloa, ihmettelyä ja tekemistä* (ss. 36–39). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Bautista, A., Chin Ng, S., Múñez, D. & Bull, R. (2016). Learning areas for holistic education: kindergarten teachers' curriculum priorities, professional development needs, and beliefs. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 10.
https://www.researchgate.net/publication/310834669_Learning_areas_for_holistic_education_kindergarten_teachers'_curriculum_priorities_professional_development_needs_and_beliefs
- Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E. & Tani, S. (2020). *Ympäristökasvatus: Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. PS-kustannus.
- Collin, K. & Billett, S. (2010). Luovuus ja oppiminen työssä. Teoksessa K. Collin, S. Paloniemi, H. Rasku-Puttonen & P. Tynjälä (toim.), *Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus* (211–224). WSOYpro Oy.
- Efland, A. D., Freedman, K. & Stuhr, P. (1998). *Postmoderni taidekasvatus — Eräs lähetymistapa opetussuunnitelmaan* (V. Wuori, käänt., M. Räsänen, taidekasvatukseen liittyvän terminologian tarkastus). Taideteollinen korkeakoulu, taidekasvatuksen osasto. (Alkuperäisteos julkaistu 1996).
- Efthymia, G., Vasiliki, G. & Konstadinos, C. (2012). Implications of the Land Art Training for Kindergarten Teacher Trainees on Their Interdisciplinary Teaching Practices. *Online Submission, US-China Education Review, B 12*(1021–1025).
<https://eric.ed.gov/?id=ED539786>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. (10. p.). Vastapaino.
- Fancourt, D. & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review* [raportti]. World Health Organisation.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK553773/>

- Foster, R. (24.5.2021). *Mediatiedote: Lapsuuden kokemuksia tarkasteleva taiteellinen tutkimus etsii ratkaisuja ympäristökriisiin*. <https://www.raisafoster.com/blogi/more-than-human>
- Hakkola, K., Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, M. (1990). *Lasten taidekasvatus*. Kirjayhtymä
- Helenius, A. & Lummelahti, L. (2018). *Varhaiskasvatus: Perusteita*. 2. p. Books on Demand.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2000). *Tutki ja kirjoita*. (6. uud. p.). Tammi.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H. (2001). Piaget'n ja Vygotskin merkitys varhaiskasvatuksessa. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.), *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia* (ss. 158–183). PS-kustannus.
- Juutinen, J., Siippainen, A., Marjanen, J., Sarkkinen, T., Lundkvist, M., Mykkänen, A., Raitala, M., Rissanen, M-J. & Ruokonen, I. (2021). *Pedagogisia jatkumoa ja ilmaisun iloa! Viisivuotiaiden pedagogiikka ja taito- ja taidekasvatuksen nykytila varhaiskasvatuksessa* [arviointiraportti, julkaisu 9:2021]. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <https://karvi.fi/publication/pedagogisia-jatkumoa-ja-ilmaisun-iloa-viisivuotiaiden-pedagogiikka-ja-taito-ja-taidekasvatuksen-nykytila-varhaiskasvatuksessa/>
- Jäppinen, E. (2006). Kirjasto lasten taidekasvatuksen tukena. Teoksessa P. Sassi & T. Tarkkonen (toim.), *Lapsi ja taide* (ss. 58–64). Cultura Oy.
- Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (2001). Varhaiskasvatus muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.), *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia* (ss. 13–24). PS-kustannus
- Karlsson, L. (2003). *Sadutus: Avain osallistavaan toimintakulttuuriin*. PS-kustannus.
- Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. (2000). *Elämysten alkupoluilla: Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen*. Finn Lectura
- Karppinen, S., Puurula, A. Ruokonen, I. (2001). *Taiteen ja leikin lumous: 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus*. Finn Lectura.
- Lai, P-H. (2000). Kindergarten Teachers' Beliefs and Attitudes about Developmentally Appropriate Art Practice in Taiwan. *Marilyn Zurmuehlen Working Papers in Art Education, 2000*. <https://doi.org/10.17077/2326-7070.1360>

Laki lastentarhanopettajaopistoista annetun lain kumoamisesta 1359/1994.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1994/19941359>

Marmot, M., Allen, J., Goldblatt, P., Boyce, T., McNeish, D., Grady, M. & Geddes, I. (2010).

Fair Society, Healthy Lives: The Marmot Review. The Marmot Review.

<https://www.instituteofhealthequity.org/resources-reports/fair-society-healthy-lives-the-marmot-review>

Mäkinen, T. (12.02.2018). Lastenhoitaja ulkona kesät talvet – "Metsä on kuin ilmainen

huvipuisto". *Tehy-lehti*, ihmiset. <https://www.tehylehti.fi/fi/ihmiset/lastenhoitaja-ulkona-kesat-talvet-metsa-kuin-ilmainen-huvipuisto>

Niiranen, P. & Kinos, J. (2001). Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä.

Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.), *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia* (ss. 58–85). PS-kustannus.

Opetushallitus. (2018). *Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Pdf-

versio [perusteasiakirja]. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet>

Opetushallitus. (2020). *Mitä on varhaiskasvatus?* <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (n.d.). *Varhaiskasvatuksesta kysyttyä*. Opetus- ja

kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/varhaiskasvatus-ukk>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2021). *Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma*

2021–2030: Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi. Opetus- ja

kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-876-2>

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö. (2018). *Suositus taiteen ja*

kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja

terveydenhuollossa – mukaan lukien hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen [Taiteen prosenttiperiaatteen kärkihankkeen esite]. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sosiaali- ja

terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-599-0>

Oulasmaa, M. & Riihonen, R. (toim.) (2013). *Ammattikasvattajan kielletyt tunteet*.

Väestöliitto. VL-Markkinointi Oy.

Paavola, S. (29.12.2019). Varhaiskasvatuksen työvoimapula syvenee – ala ei houkuta.

Satakunnan Kansa, mielipiteet. <https://www.satakunnankansa.fi/lukijalta/art-2000007122497.html>

- Piironen, L. (2006). Leikistä vauhtia taidekasvatukseen. Teoksessa P. Sassi & T. Tarkkonen (toim.), *Lapsi ja taide* (ss. 20–26). Cultura Oy.
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-K., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö & A., Hjelt, H. (2019). *Varhaiskasvatuksen laatu arjessa — Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa* [kaksiosaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa koskevan arvioinnin toinen osa, julkaisut 15:2019]. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <https://karvi.fi/publication/varhaiskasvatuksen-laatu-arjessa-varhaiskasvatussuunnitelmien-toteutuminen-paivakodeissa-ja-perhepaivahoidossa/>
- Ronkainen, S. (1999). *Ajan ja paikan merkitsemät: Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. Gaudeamus.
- Ruokonen, I. (2006). Taide lapsen elämänilmauksena — Musiikin näkökulma. Teoksessa P. Sassi & T. Tarkkonen (toim.), *Lapsi ja taide* (ss. 11–19). Cultura Oy.
- Ruokonen, I. (2009). Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa I. Ruokonen & S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.), *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa — Iloa, ihmettelyä ja tekemistä* (ss. 22–29). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Ruokonen, I. (2020). *Varhaiskasvatuksen taidekasvatus — leikkiä, lumousta, oppimista ja hyvää elämää*. Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto VOL (ent. Lastentarhanopettajaliitto LTOL). <https://www.vol.fi/aineistot/>
- Rusanen, S. (2007). *Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen: kuvataiteen opintojen kehittäminen lastentarhanopettajien koulutuksessa*. (2. p.). Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A77. Gummerus kirjapaino Oy.
- Rusanen, S. (2009). Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa I. Ruokonen & S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.), *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa — Iloa, ihmettelyä ja tekemistä* (ss. 48–54). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K. & Torkki, K. (2014). *Musta tuntuu punaiselta: Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä*. Lasten keskus, Kirjapaja Oy.
- Ryynänen, M. (23.3.2020). *Taide on hyväosaisten eurooppalaismiesten keksintö, jonka tulevaisuus kuuluu kaikille*. Ilmiö. <https://ilmiomedia.fi/artikkelit/taide-on-hyvaosaisten-eurooppalaismiesten-keksinto-jonka-tulevaisuus-kuuluu-kaikille/>
- Räsänen, T. (2021). Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä taidekasvatuksesta ja sen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202105182983>

- Salminen, H. & Salminen, J. (1986). *Lastentarhatoiminta: osa lapsuuden historiaa. Friedrich Fröbelin lastentarha-aate ja sen leviäminen Suomeen* (A. Välimäki, toim.). P-julkaisusarja No 17. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Salonen, S-M. & Valkeejärvi, M. (2016). *Varhaiskasvatuksen organisaatiomuutos ja johtaminen* [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jjyu-201603171874>
- Setälä, P. (2011a). Vauvojen värikylpy – Kehityskaari. Teoksessa P. Setälä (toim.), *Vauvojen värikylpy* (ss. 8–13). Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto.
- Setälä, P. (2011b). Vauvojen värikylpy – Perusperiaatteet. Teoksessa P. Setälä (toim.), *Vauvojen värikylpy* (ss. 14–29). Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto.
- SLaL. (n.d.). *Media unohti lastenhoitajat — #lapsesivierellä-kampanja nostaa heidät esiin.* Suomen Lastenhoitoalan Liitto. <https://www.slal.fi/index.php?k=307870>
- Stern, D. N. (1992). *Maailma lapsen silmin: mitä lapsi näkee, kokee ja tuntee.* (E-L. Jaakkola, suomentaja). 2. p. WSOY. (Alkuperäinen teos julkaistu 1990).
- Suojala, M. (2009). Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelukyvyn laajentajana. Teoksessa I. Ruokonen & S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.), *Taidekasvatusvarhaiskasvatuksessa — Iloa, ihmettelyä ja tekemistä* (ss. 40–44). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Suominen, A. (2016). Johdanto: Taidepedagogisia, taiteellisia, tutkimuksellisia ja filosofisia perspektiivejä ekososiaaliseen oikeudenmukaisuuskasvatukseen. Teoksessa A., Suominen (toim.), *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella — avauksia, suuntia, mahdollisuuksia* (ss. 8–17). Aalto ARTS Books.
- Takkinen, K. (2017). *Paha mieli ja paperilennokki: Taidepedagogien kokemuksia TAIKAVA-hankkeesta* [Taiteen maisterin opinnäyte, Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201707046156>
- TENK. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.* Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Tiedevilppi. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>
- TENK. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019.* Ohjeet ja aineistot. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot>

- THL. (25.3.2020). *Lapset ja perheet. Elämäkulku. Eriarvoisuus*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet>
- Toivanen, T. (2009). Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa I. Ruokonen & S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.), *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa – Iloa, ihmettelyä ja tekemistä* (ss. 30–35). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Toivanen, T. (2014). *Kasvuun! Draamakasvatusta 1–8-vuotiaille* (1.–2.p.). Sanoma Pro.
- Tuisku, K. (2012). Luovuuden ja luovan toiminnan merkitys työhyvinvoinnille. Teoksessa Teoksessa P. Laine (toim.), *Luovuutta työhön: Taidelähtöiset menetelmät työhyvinvoinnin ja työnohjauksen välineinä* (ss. 17–34). UNIpress
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009a). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (5. p.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009b). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (8. p.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Lapsen oikeuksien sopimus 1989. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp446536976>
- Weitz, M. (1987). Teorian tehtävä estetiikassa (H. Kannisto, käänt.). Teoksessa M. Lammenranta & A. Haapala (toim.), *Taide ja filosofia* (ss. 70–84). Gaudeamus. (Alkuperäinen artikkeli The Role of Theory in Aesthetics julkaistu 1956 sivuilla 27-35 julkaisussa The Journal of Aesthetics and Criticism 15)
- Viinikka, P. (26.8.2021). *Kaksivuotinen eskarikokeilu kiristää pulaa päteivistä varhaiskasvatuksen opettajista – OKM: "On kuntia, joissa ei ole yhtään kelpoista opettajaa"*. Yle uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-12071811>
- Vilkka, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. (5.p). PS-kustannus.
- White, M. (2016). The means to flourish: arts in community health and education. Teoksessa S. Clift & P. M. Camic (toim.), *Oxford Textbook of Creative Arts, Health, and Wellbeing: International perspectives on practice, policy, and research* (ss. 41–48). Oxford University Press

Liite 1: Aineistonhallintasuunnitelma

Opinnäytetyö toteutetaan tutkimuseettiset ohjeet huomioiden. Aihe ei ole yleisellä mittapuulla kyseenalainen ja tutkimusmenetelmät ovat perinteisiä laadullisia menetelmiä. Opinnäytetyön aineisto kerätään kaupungin kunnallisten päiväkotien varhaiskasvatuksen opettajille ja lastenhoitajille kohdistetulla sähköisellä kyselyllä, jossa on sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Kyselyn lisäksi aineistoa täydennetään todennäköisesti haastatteluilla, joiden sisältö määrittyy kyselyssä esiin tulleiden teemojen mukaan. Sähköisen kyselyn toteuttamiseen soveltuva väline on Webropol-kyselytyökalu, joka on Hämeen ammattikorkeakoulussa yleisesti käytössä. Webropolilla aineisto on mahdollista kerätä anonymikyselyllä, jolloin esimerkiksi vastaajan yhteystiedot eivät näy eikä vastauksia voi yhdistää ne antaneeseen henkilöön. Kiinnostusta haastatteluun on mahdollista selvittää erillisellä liitetyllä kyselylomakkeella. Mikäli haastattelut toteutetaan, tämä on tarkoitus tehdä ensisijaisesti kasvokkain. Vallitsevan COVID19-tilanteen vuoksi on mahdollista, että haastatteluihin on käytettävä esimerkiksi Microsoft Teams-alustaa.

Opinnäytetyötutkimus kohdistuu täysi-ikäisiin henkilöihin, joille kyselyn sekä haastattelun tuottaman aineiston käyttötarkoitus ja -tavat selvitetään asianmukaisesti kyselylomakkeessa/saatekirjeessä ja haastattelutilanteessa. Suostumus kyselyyn vastaajilta varmistetaan kyselylomakkeessa ja haastattelutilanteessa muulla tavoin.

Opinnäytetyötutkimuksen kohderyhmänä ovat tilaajatahon työntekijät, joten opiskelija hankkii asianmukaisen tutkimusluvan kyseisen organisaation käytäntöjen mukaisesti ennen aineiston keräämisen aloittamista.

Kyselyssä tai haastatteluissa ei kerätä henkilötietoja. Haastattelut tallennetaan sanelimella

ja mahdollisissa etähaastatteluissa Teams-sovelluksen avulla. Haastateltavia kehoitetaan yksityisyytensä vuoksi pitämään oma kameransa suljettuna ja tutkittavan informoinnin yhteydessä heitä muistutetaan siitä, että heidän oman yksityisyydensuojansa vuoksi haastattelussa on hyvä välttää viittauksia omaan työpaikkaan tai muihin tunnistettaviin asioihin. Käsiteltävä aineisto koostuu opiskelijan henkilökohtaisesti litteroimista haastatteluista. Aineistoa käsitellään ainoastaan opiskelijan toimesta ja sillä tavoin, ettei opinnäytetyöraportissa ilmene asioita, joista vastaajien henkilöllisyyden voisi päätellä. Opinnäytetyömateriaali säilytetään ulkoisella kovalevyllä ja se varmuuskopioidaan tähän tarkoitukseen varatulle muistitikulle. Opinnäytetyötä tehdään tietokoneella, jolle ei ole pääsyä muilla kuin opiskelijalla itsellään. Aineistoa käytetään vain opinnäytetyöhön ja se hävitetään ohjeistuksen mukaisesti vuoden kuluttua opinnäytetyön hyväksymisestä. Tutkimuslupa, opinnäytetyösuunnitelma ja kyselyyn vastanneiden sekä haastateltavien suostumukset säilytetään samoin yhden vuoden ajan opinnäytetyön hyväksymispäivästä, opinnäytetyösopimus pidempään. Aineistonhallintasuunnitelma ja saatekirje tutkimukseen osallistujille tallennetaan osana opinnäytetyötä.

Erytyspiirteenä tässä opinnäytetyössä on se, ettei tilaajataho halua nimeään näkyviin valmiiseen, julkiseen opinnäytetyöhön. Tämä tulee ottaa huomioon tietoperustaa koskevien lukujen lisäksi aineiston käsittelyssä.

Liite 2: Webropol-kyselylomake varhaiskasvatuksen työntekijöille**Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ajatuksia heidän tarpeistaan taidekasvatuksen kehittämisessä**

Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja tai lastenhoitaja

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa ja tutkin YAMK-opinnäytetyössäni sitä, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla ja lastenhoitajilla on taidekasvatuksesta ja omista mahdollisuuksistaan toteuttaa sitä. Tarkoituksena on selvittää, mitä varhaiskasvatuksen työntekijät tarvitsevat voidakseen toteuttaa laadukasta taidekasvatusta päiväkodeissa. Jokainen vastaus on tärkeä, olipa taidekasvatus sinulle sitten läheinen asia tai ei.

Kerään opinnäytetyöhöni aineistoa tällä kyselyllä, johon vastaaminen on vapaaehtoista ja anonymia. Kyselyn vastauksista muodostettua aineistoa käytetään vain opinnäytetyön toteuttamiseen ja se hävitetään vuoden kuluttua opinnäytetyön hyväksymisestä. Tarvittaessa opinnäytetyötä varten tehdään syventäviä teemahaastatteluita, joiden pohjana käytetään tämän kyselyn vastauksia. Vastauksiasi ei käytetä muihin tarkoituksiin ja niitä käsitellään luottamuksellisesti.

Kyselyssä on sekä väittämiä, avoimia kysymyksiä että pudotusvalikkokysymyksiä. Ennen vastausten lähettämistä sinulta kysytään myös suostumus niiden käyttämiseen opinnäytetyössä.

Vastaamiseen kuluva aika riippuu tietenkin siitä, kuinka laajoja vastauksia haluat antaa avoimiin kysymyksiin, mutta karkea arvio on 10-15 minuuttia. Kyselyä on mahdollista jatkaa myöhemmin. Kyselyyn voi vastata 30.4.2021 saakka. Tällä hetkellä COVID19-tilanne vaikuttaa luonnollisesti paljon toimintaan päiväkodissa, mutta toivon vastausten käsittelevän taidekasvatuksen toteuttamista yleisemmin ns. normaalioloissa; kysely tuottaa näin hyödynnettävää tietoa.

Jos sinulla herää kysymyksiä mistä tahansa kyselyyn liittyen, voit ottaa yhteyttä minuun sähköpostitse. Lisätietoa löydät myös saatekirjeestä, joka löytyy samasta sähköpostista kuin linkki tähän kyselyyn. Tutkimuksen tietosuojailmoitus löytyy täältä: https://hameenamk-my.sharepoint.com/:b:/g/personal/sinijanika20100_student_hamk_fi/Ef32cpqITvBKoexfWdMQqTEBD0JkI8Oc0UFSeYME74EyBg

Vastauksistasi etukäteen kiittäen
Sini-Janika Koivumäki
sini-janika.koivumaki@student.hamk.fi

1. Koulutuksesi?

- Kasvatustieteen kandidaatti tai maisteri
- Sosionomi (AMK/YAMK)
- Lähihoitaja
- Lastentarhanopettaja lastentarhanopettajaopistosta
- Lastenhojaaja

	Täysin eri mieltä	Lähes eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Lähes samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Olemme tiimissäni samaa mieltä siitä, miten taidekasvatusta toteutetaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työpaikallani on olemassa selkeät käytännöt taidekasvatuksen pedagogiselle dokumentoinnille	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on mahdollisuus suunnitella taidekasvatusta riittävästi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on tietoa siitä, millä tavoin taidekasvatusta voi käyttää eri tavoitteiden saavuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ammatillinen koulutukseni antaa minulle riittävästi osaamista taidekasvatuksen toteuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on selkeä käsitys siitä, mitä taidekasvatus pitää sisällään	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taidekasvatuksen toteuttaminen tuntuu minusta luontevalta ja mukavalta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on itselläni luova harrastus	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5. Mitkä asiat vaikuttavat mielestäsi positiivisesti taidekasvatuksen toteuttamiseen päiväkodissa?

6. Mitkä asiat vaikuttavat mielestäsi negatiivisesti taidekasvatuksen toteuttamiseen päiväkodissa?

7. Mitä tarvitset työnantajaltasi voidaksesi toteuttaa laadukasta taidekasvatusta?

8. Mitä varhaiskasvatuksen taidekasvatus on?

9. Voit halutessasi kuvailla tähän onnistuneen taidekasvatustilanteen. Se voi olla todellinen tapaus työuraltasi tai kuvaus unelmatilanteesta. Mainitse, kumpi on kyseessä.

10. Tarvitsetko täydennyskoulutusta taidekasvatuksen alueelta?

Kyllä

En

11. Millaista olisi hyvä taidekasvatuksen täydennyskoulutus?

12. Tähän voit kirjoittaa ajatuksiasi, jos haluat esimerkiksi tarkentaa vastauksiasi väittämiin tai kommentoida kyselyä.

Liite 3: Tutkimuksen saatekirje kyselyä varten**Tutkimuksen saatekirje**

15.3.2021

Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja tai lastenhoitaja,

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa YAMK-opintoja ja koulutukseni nimi on Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä. Opinnäytetyötäni varten kerään tietoa siitä, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla ja lastenhoitajilla on taidekasvatuksesta ja omista mahdollisuuksistaan toteuttaa sitä. Tarkoituksena on selvittää, mitä varhaiskasvatuksen työntekijät tarvitsevat voidakseen toteuttaa laadukasta taidekasvatusta päiväkodeissa. Tutkimuksen kannalta on tärkeää saada tietoa siitä, mitä juuri sinä ajattelet taidekasvatuksesta, millainen on sinun kokemuksesi sen toteuttamisesta ja mitä sinä tarvitset.

Opinnäytetyöhöni kerään tietoa sähköisellä kyselyllä, johon pyydän sinua vastaamaan. Kysely toimitetaan satunnaisesti valittuihin (tilaajan nimi poistettu) päiväkodeihin ja siihen vastaaminen on luonnollisesti vapaaehtoista. Kyselyn nettilinkki on julkinen, joten sinua ei voida tunnistaa vastaajien joukosta. Henkilötietoja en kyselyssä kerää. Anonyymiuden säilymisen vuoksi toivonkin, ettet mainitse esimerkiksi työpaikkasi nimeä tai muita tunnistettavia asioita – tämä suojelee sinun yksityisyyttäsi tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Kyselyvastaukset tallennetaan ja niitä käsitellään ainoastaan tutkimuksen toteuttajan toimesta. On mahdollista, että tarvittaessa kyselyvastausten pohjalta tehdään myöhemmin teemahaastatteluita opinnäytetyötä varten. Vastauksia ei kuitenkaan käytetä muihin tarkoituksiin kuin opinnäytetyön toteuttamiseen. Vastaamalla kyselyyn annat suostumuksesi siihen, että vastauksiasi käytetään opinnäytetyössä.

Vastaamiseen kuluva aika riippuu tietenkin siitä, kuinka laajoja vastauksia haluat antaa, mutta karkea arvio on 10–15 minuuttia. Tiedän tämän olevan pitkä aika päiväkodin arjessa ja siksi vastaamista on mahdollista jatkaa myöhemmin paremmalla ajalla. Kyselylinkki on alustavan suunnitelman mukaan auki 1.4.2021 saakka.

Tutkimus toteutetaan (tilaajan nimi poistettu) päiväkodeissa ja sen on tarkoitus valmistua viimeistään joulukuussa 2021. Kyselytutkimukselle on myönnetty asianmukainen tutkimuslupa. Lisätietoja tutkimuksestani voit tiedustella ottamalla yhteyttä alla olevaan sähköpostiosoitteeseen.

Lämpimästi sinua jo etukäteen kiittäen,

Sini-Janika Koivumäki, opiskelija ja varhaiskasvatuksen opettaja

sini-janika.koivumaki@student.hamk.fi

Liite 4: Haastattelukutsu**Haastattelukutsu**

11.5.2021

Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja tai lastenhoitaja

Kutsun sinut teemahaastatteluun kertomaan ajatuksiasi taidekasvatuksesta. Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä -koulutuksessa ja haastattelut ovat osa YAMK-opinnäytetyötutkimustani, jossa selvitän, millaisiksi varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat mahdollisuutensa toteuttaa taidekasvatusta päiväkodissa ja mitä he tarvitsevat voidakseen toteuttaa laadukasta taidekasvatusta. Sinun näkemyksesi on opinnäytetyössäni tärkeä, vaikka kokisit, ettei tiedä taidekasvatuksesta riittävästi tai ole kokenut. Jos taas taidekasvatus on sinulle läheinen ja tuttu asia, voit auttaa kertomalla kokemuksiasi siitä, millaisilla keinoilla sitä voisi kehittää.

Huhtikuussa 2021 teetin osassa kaupungin päiväkoteja kyselyn, jonka vastauksiin haastattelun teemat perustuvat. Haastattelurunko on mahdollista saada nähtäväksi etukäteen ja teemahaastattelu antaa tilaa myös uusille ajatuksille. Toivon, että olet kiireisen arjen keskelläkin kiinnostunut tuomaan oman kokemuksesi osaksi taidekasvatuksen kehittämistä ja auttamaan minua opinnäytetyössäni.

Haastattelu kestää noin 30–45 minuuttia ja se toteutetaan todennäköisesti etäyhteydellä (Teams) toukokuun loppupuolella tai kesäkuun alussa sopivana ajankohtana. Haastattelussa sinun ei tarvitse pitää kameraa auki. Aineistossa ja valmiissa opinnäytetyöraportissa ei tuoda ilmi henkilöllisyyttäsi. Haastattelut tallennetaan litterointia varten ilman nimitietoja ja luonnollisesti käsittelen kaikkea saamaani tietoa luottamuksellisesti. Haastateltaville toimitan myös tietosuojailmoituksen. Osallistuminen on tietenkin vapaaehtoista.

Voit esittää kysymyksiä ja/tai kertoa kiinnostuksestasi lähettämällä minulle sähköpostia osoitteeseen sini-janika.koivumaki@student.hamk.fi. Huomaathan, ettei viestin lähettäminen sido sinua mihinkään. Jos haastattelut yllättäen herättäisivät kiinnostusta suuressa määrässä työntekijöitä, poimin haastateltavat siinä järjestyksessä kuin he ovat yhteyttä ottaneet.

Lämpimästi etukäteen kiittäen

Sini-Janika Koivumäki

Liite 5: Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

(suuntaa antava, teemoja käsitellään sen mukaan, millä tavoin haastateltava ne tunnistaa; jotakin teemaa voidaan tarpeen mukaan käsitellä enemmän, jotakin vähemmän)

Taustatiedot:

- koulutus, työvuodet hyvin karkeana arviona (tunnisteiden minimointi); esim. alle vai yli viisi vuotta
- kokeeko haastateltava taidekasvatuksen tärkeäksi tai itselleen läheiseksi asiaksi

RESURSSIT:

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- miten haastateltava kokee taidekasvatuksessa tarvittavien materiaalien ja välineiden saatavuuden sekä laadun päiväkodissa
- mistä puutteet materiaaleissa tai välineissä voivat johtua
- miten tilannetta voisi parantaa päiväkodeissa, joissa puutteet vaikuttavat taidekasvatukseen

AIKA

- onko taidekasvatuksen suunnittelemiselle ja toteuttamiselle riittävästi aikaa
- mistä ajan puute voi johtua
- mitä ajan puutteelle voisi tehdä taidekasvatusta ajatellen

HENKILÖSTÖRESURSSIT JA LAPSIRYHMÄT

- henkilökunnan määrä suhteessa lapsimäärään: onko sopiva taidekasvatusta ajatellen

TYÖYMPÄRISTÖ/TILAT

- jos haastateltava saisi suunnitella ihanteellisen päiväkodin/oppimisympäristön taidekasvatuksen kannalta, millaisia asioita siellä olisi

TOIMINTAKULTTUURI

ASENTEET, INNOSTUS

- koetaanko taidekasvatus tärkeäksi; jos ei, mistä se johtuu
- miten työntekijöitä voisi innostaa ja sitouttaa taidekasvatukseen
- kuinka paljon yksittäinen taidekasvatuksesta innostunut työntekijä voi vaikuttaa toimintatapoihin tiimissä/työyhteisössä

TIETOTAITO, LUOVUUS

- miten työntekijöiden erilaiset taidot ja luovuus voitaisiin hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti

- millaisissa tilanteissa ja millä keinoilla taidekasvatusosaamista voisi jakaa työntekijältä toiselle
- miten idearikkautta voisi lisätä

YHTEISTYÖ, YHTEISET TAVOITTEET

- onko päiväkodissa taidekasvatukseen liittyvää yhteistyötä
- millä tavalla yhteistyötä voisi lisätä ja rakentaa päiväkodin yhteistä näkemystä taidekasvatuksesta

KOULUTUS

- onko taidekasvatukseen liittyvää koulutusta helposti saatavilla/tuodaanko sitä esiin
- onko koulutus laadukasta/kiinnostavaa/innostavaa, toimiiko se
- millä taidekasvatuksen alueella erityisesti tarvittaisiin lisäkoulutusta (esim. musiikki, draama, kuvataide)

KYSELYN POHJALTA MUODOSTUNEIDEN TEEMOJEN ULKOPUOLELTA YLEISIÄ MERKITYKSELLISIÄ

ASIOITA, JOITA KÄSITELLÄÄN MAHDOLLISUUKSIEN MUKAAN TEEMOJEN RINNALLA

- millaisia asioita haastateltava haluaa nostaa esiin taidekasvatuksesta, uusia näkökulmia
- taidekasvatuksen kehitys: onko taidekasvatuksen laatu muuttunut kahden viime vuoden aikana
- toteutuuko taidekasvatus samanlaisena kaikkialla (jos kokemusta useasta päiväkodista/ryhmästä)
- huomioidaanko taidekasvatus päiväkotien omissa kehittämiskohteissa tai painotuksissa